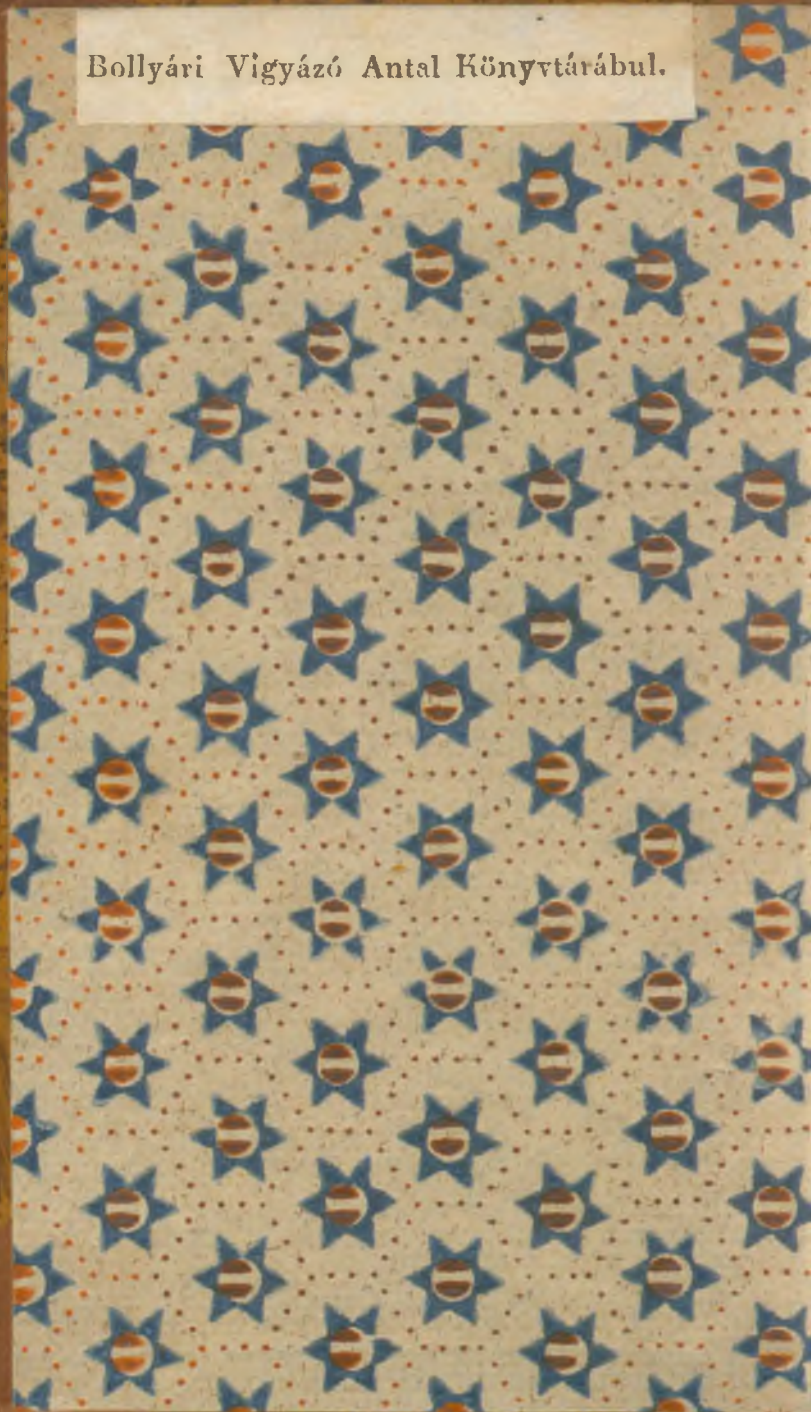

Germ. fr. O.

5813

Bollyári Vigyázó Antal Könyvtárábul.

Had.

1103

A'Haramják,

Dráma öt felvonásban.

Í r t a

Schiller Friderik.

Magyarra átvivé

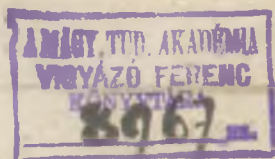
Schedel Ferencz Jósef.

P e s t.
Fűskúti Landerer Lajosnál.

1823.

A'Harmonia

Drina de Jelen...

BAJZÁNAK SCHEDEL.

Schiller, az Ifju, teremtet, 's határt nem ismerő
lángárja ön medrét emészltetve omlott belé a' te-
renitmény-vázba, melly majdan megrendísen, majd
ismét elolvasszon. Így szökének elé a' gon-
dolat' chaosából a' Haramják. Mit a' Nap' fija
a' világnak itt büszke elszánással átadott, én sze-
rénny gyengeségemben iparkodám hont ecsetemmel
utánképezni. Ez ügyekezet, dicsőbb előttem mint
saját keblem' képzeményei, elég fényes, elég ma-
gas, hogy barátság' viszonyos záloga legyen. És
te, hí hív önáldozással hajlongsz ream, kisebb ju-
talmat nem érdemelhetél, nagyobbbat igen. Te ér-
zést ajándékozsz nekem, — érzés legyen tehát pó-

*tolékja annak, mi az én ajándékomnak a' tiédhez
hijázik.*

*De te, a' mezei Múzának avattja! ki szelid
énekekkel szövész mennyet köredben, remegve jogsz a'
vadan omló ár elől futamni? — Nem! te nem fo-
gasz futamni; itt is égi a' sugalló, és csak hatal-
mával rezzent, melly a' poklokat lenn — de fenn
a' mennyet is méri: 's így e' sötét erdőt enyhe
ligetteddel csak egy esthajnnalra felváltván, az éjje-
leket át fogod bolygani mellyeket itt nyitok, 's
szent borzunattal kihaladván belőlök mélyebb ha-
tással zengetni flötédet.*

Májusban, 1823.

E L É S Z Ó.

Ezen nézőjáték ne vétessék egyébnek egy dráma történetnél, melly a' drámai methód' alkalmasságát használja: a' lelket mintegy legtitkosabb műveléseiben rajtaérni, a' nélkül hogy továbbá a' színjáték' korlátiba sövényüljön, vagy a' theatroni testesítés' olly kétes nyeresége után sovároгjon. Észellenző feltevésnek fog vallatni, hogy három rendkívüli emberek, kiknek cselekvőségök talán ezer kerekcséktől függ, három óra alatt kimerítenek: valamint lehetetlenül állapotodhatik a' dolgok' természetében, hogy három rendkívüli ember magát a' legáltalhatóbb szellem-ismerőnek is huszonnégy óra alatt felleplezze. Itten egymásba tömült realitások' telje volt jelen, melyeket lehetetlen vala Aristotelesz' 's Batteuxnak olly szűk palánkzataikba bezövekelnem.

De továbbad; nem annyira masszája drámának, mint tartalma az, a' mi a' színről számúzi. Oekonomiája szükségessé tette, hogy olly characternek is kelle fellépni, melly a' rény' finomabb érzetét megsérti, és erkölcsünk' gyöngédségét felláztatja. Minden emberfestő ezen

szükségbe van hely zve, ha ugyancsak a' való világnak egy másolatát, és nem ideálos affectatiókat, nem compendium - embereket akara nyújtani. Már egyszer azon módí van a' világon, hogy a' jók a' gonoszok által nyerjék az árnyasztot, 's hogy a' gonoszszággal kontrasztban vegye a' rény legelevenebb coloritját. Ki a' gonoszszágot süllyeszteni, 's a' religiót, morált, 's polgári törvényeket ellenségeiken megbosszulni tevő czéljául, annak a' bünt meztelen utálatosságában kell fellepleznie, és colossi nagyságában az emberség' szemei elé állítani, — neki ön magának által, kell bolygani annak éjjeli labyrinthjait; olly érzésekbe magát bekényszeríteni tudnia, mellyeknek természet ellen levőségük alatt lelke borzadqz.

A' bűn itt egész belső gépelyzetével felredőltetik. Az Ferenczben a' lelkisméretnek minden zavaros borzadályait velőtlen abstractiókba elemzi-fel, az irányzó érzést csontvázában mutatja, és félre tréfálja a' religiónak komoly szozatát, Ki már annyira vitte, (dicsőség mellyet tőle nem irigylünk) hogy esztét szívének költségére finomítsa, annak a' legszentebb már többé nem szent, neki az emberség, az istenség semmi, mind a' két világ az ő szemeiben semmi. Ügykeztem hogy az illy nemű szörnyembernek elért eleven rajzát adjam; bünsysthemájának tökéletes mechanicáját széttagoljam, és annak erejét az igazság' követén kísértsem. Kömleltessék ezen hisztóriának

folytában, mennyiben értem-el a' czélt. — Én azt hiszem hogy a' természetet találtam.

Közel ehhez egy másik áll, ki olvasóim közül talán sokakat bizonytalanságba hozand. Egy olly szellem, kit a' legvégsőbb bűn csak a' nagyság miatt ingerel mellyet magába zár, az erő miatt mellyet kíván, a' veszélyek miatt mellyek kísérik. Egy nevezetes fontos ember, minden erővel kiállítva, hogy az irányzat szerént mellyet kap — szükségképen vagy Brutusz vagy Catilina legyen. Szerencsétlen öszvefüggések a' másadikat határozzák, és csak egy szörnyű tévedés' végén jut az elsőhöz. Fonák képzeteknek cselekvőség - 's befolyásról, minden törvényen túl torlongó erőteljnek, polgári relációkba természetesen belé kellett ütközniük; 's ezen enthusiasztí álmakhoz nagyság 's eszközlekenység felől még csak a' nem-ideál világra való elkeseredés járuljon — és kész vala azon legkülönösb Don Quixote, kit a' haramja Moorban utálunk és szeretünk, bámúlunk és sajnálunk. Nem lesz, reménylem, még szükség feljegyeznem, hogy ezt a' festést olly kevésbé tartom elé csak latroknak, valamint a' Spanyol' satyrája is csak lovagokat ostromz.

Az a' nagy ízlet is él most, az elménczséget a' religio' költségére játszodtatni; úgy hogy az ember már genienek sem tartatik, ha csak istentelen satyráját annak legszentebb igazságin szerte nem tobzódta. A' szírás' nemes egy-

szerűsége a' mindennapi társaságokban az úgy nevezett elinécz fejektől marczangoltatik és kacajtárggyá torzítottatik: mert mi van olly komoly és szent, a' mit hamisan eltekerni és kaczagni ne lehessen? En azt reménylhetem, hogy a' religiónak 's valódi morálnak nem középszerű boszszuállást szerzék, midőn ezen csintalan megvetőjít a' szent írásnak leggyalázatosb haramjáimnak személyében a' világ' undorának átnyujtom.

De még több. Ezen morálatlan karaktereknek mellyekről előbb szó volt, bizonyos oldalakról fényleni kellett, sőt többször a' szellem' részéről nyerni azt, a' mit a' szív' részéről vesztenek. Ebben a' természetet csak mintegy szó-ról szóra leirtam. Mindenkre még a' leggonoszabbra is rá van nyomva az isten' másképének bélyege, és a' nagy gonosznak talán nem olly messze útja van a' nagy jámborhoz, mint a' kicsinynek; mert az erkölcsiség egy menetet tart az erővel; és minél tágasb a' tehetség, annál tágasb és szörnyűbb amannak eltővedése, annál vétkesb hamisítása.

Klopstock' Adramelechje bennünk olly érzetet óbreszt, mellyben csodálás undorodásba olvad. Milton' Sátánját borzadón bámulva követjük a' pályátlan chaoszon keresztül. A' régi drámaköltők' Medeája minden iszonyai mellett is bámulatra méltó asszony marad; és Shakespeare' Richardja olly bizonyosan bir csodálót az olvasóban, valamint gyűlölne, ha neki a' nap elébe

állna. Ha ügyekszem egész embereket kiállítani, tőkélyeiket is felkell vennem, mellyek a' leggonoszabbaknál sem hijáznak egészen soha. Ha a' tigris elöl óvást czélozok, nem szabad szép fényvesztő foltbőrén túl haladnom: hogy a' tigris a' tigrisben feltaláltassék. És azon ember, ki egészen gonoszság, épen nem tárgya a' művészségnek, 's visszataszító erőt nyilvánít a' helyett, hogy az olvasóknak figyelmüket lelánczolja. Mikor ő szól, a' lapot elforgatnók. A' nemes lélek olly kevésbé áll-ki tartós erkölcsi dissonantiákat, mint a' fül késcsikorgást üvegen.

De épen ezért javallanám enmagam, hogy e dráma színre ne meressék. Mind a' két részről, a' költőé- 's olvasóéről egy bizonyos tartalma kívántatik a' szellemi erőnek: amannál, hogy a' bűnt ne ékesítse; ennél, hogy meg ne hagyja magát valamelly szép oldaltól vesztegettetni a' rút alapot is becsítani. Az én részemről ítéljen egy harmadik; de olvasóim felől nem vagyok eléggé bizonyos. A' pór, melly alatt semmikép nem akarom csak egyedül az útszaseperőket értetni, a' pór — köztünk mondva — messze körül gyökerезik, és a' szerencsétlenséghez ő adja a' tónt. Rövidebb látásu lévén mint hogy egészemet felérje, aljabb szellemű mint hogy nagyomat felfogja, mégesebb mint hogy jómat tudni akarja: félek, hogy aligha nem fogja hiúsítani feltételemet; talán a' bűnnek, mellyet én sülyesztek, ő apológiáját vélendi találni, és az ő egy-

ügyöségét a' szegény költővel fogja lakoltatni, kin közönségesen mindent elkövetnek — csak igazságot nem.

Az örökki Dacapo ez Abdera-'s Demokrittal, és jó Hippokratjainknak egész ültetvényekkel kellene kimerítniök a' hűnyort, ha a' rendetlen betegségnek üdvös decoctummal segíteni akarnának. Álljanak össze a' valónak bár mennyi barátjai, hogy polgártársaiknak szószéken és színen leczkéket tartsanak: a' pór meg nem szűnik pór lenni, ha a' nap 's hold változik, ég 's föld elavul is, mint egy ruha. Talán kevésbbé hívnék kellett volna lennem a' természethez, ez által a' gyenge szívüket kimélni; de ha ama' bogár, melyet mindnyájan ismerünk, a' ganéjt is kitérja a' gyöngyökből, ha van példa hogy a' tűz leégett, a' víz fullasztott: valljon gyöngy tűz viz elkobzassanak?

Munkámnak, nevezetes catastrophját nézván, jussal szabad az erkölcsi könyvek közt helyet ígérnem; a' bűn azt a' véget éri melly őtet illeti. Az eltévedt ismét visszalép a' törvények' körébe. A' rény győző lelmet viszen. Ha ki csak olly méltán bánik velem, hogy engemet egészen olvasson, engemet érteni akarjon: attól várhatom, hogy — bennem ne a' költőt csodálja, hanem a' földhözvetlen férfit magasra becsítse.

Husvétí vásárkor, 1781.

Dr. SCHILLER.

A' H a r a m j á k.

D r á m a.

Hippokratesz:

*Quae medicamenta non sanant ferrum sanat, quae
ferrum non sanat ignis sanat.*

S z e m é l y e k.

Maximilián, Moori uralkodó gróf.

Károly, }
Ferencz, } *fijai.*

Edelreichi Amália.

Spiegelberg, }
Schweicz, }
Grimm, }
Raczmann, } *Libertinek, aztán haramjuk.*
Schusterle, }
Roller, }
Kozinszky, }
Schwarcz, }

Herrmann, egy nemesnek természeti fija.

Dániel, öreg szolga a' Moori várbun.

Mózer, lelki pásztor.

Egy páter.

Haramja - csapat.

Mellék - személyek.

*A' történet' helye német ország, ideje mintegy
két év*

ELSŐ FELVONÁS.

ELSŐ SCENA.

Franconia.

Szála a' Moori várban.

Az öreg Moor, Ferencz.

Ferencz. De valljon jól is szolgál e egészséged atyám? Olly halavány vagy.

Az öreg Moor. Teljesen jól fiam; mi mondanivalód volt?

Ferencz. A' posta jött-meg, — egy levél Lipcsei levelezőnkől.

Az-ö. Moor (vággyal). Hírek, Károly fiamról?

Ferencz. Hm! hm! — Úgy van. De félek nem tudom — ha talán — egészségednek? — Valóban, egészen jól vagy atyám?

Az ö. Moor. Mint a' hal a' vízben! Fiamról ír? — Hogy jöhetsz illy aggódásba? Kétszer kérdeztél!

Ferencz. Ha beteg vagy — ha azzá lenni csak leghalkabb rémleted van, eressz — alkal-

masabb időben szólандok; (félíg magának). Ez az újság nem töredékeny testhez való.

Az ü. Moor. Isten! nagy isten! mit fogok hallani?

Ferencz. Hagyj elébb félre mennem, 's a' könyörülésnek egy könyűjét eitenem elveszett testvéremért — hallgatnom kellene örökre, mert ő a' te fiad, atyám! szégyenét belepleznie kellene örökre, — mert ő az én testvérem. — De neked engedelmeskedni első szomorú kötelességem; azért bocsáss-meg.

Az ü. Moor. O Károly! Károly! ha tudnád mint kínozza magad viseleted az atyai szívet! Mint adna egy vidám hír felőled éltémhez tiz esztendő — ifjává mint tenne — a' midőn most mindenik, egy lépéssel közelbít a' sírhoz!

Ferencz. Ha úgy van agg atyám, tehát isten veled — még ma mindnyájan kitepuók hajainkat koporsód felett.

Az ü. Moor. Maradj! — Még az a' rövid lépés van hátra — hagyd-meg az ő akaratját; (leülvén) az atyáknak vétkeik harmad 's negyed sziglen bosszultatnak-meg — hagyjad befejeznie.

Ferencz. (kivonja zsebéből a' levélt). Ismered levelezőnket! Ime! jobbik kezem' úját adnám érte, ha mondhatnám: ő hazug, fekete mérges hazug — szedd-össze magadat! meg fogsz bocsátani, hogy tenmagadnak nem engedem olvasni a' levélt, még nem szabad mindent hallanod.

Az ö. Moor. Mindent, mindent fiam; a' mankótól szabadítsz-meg.

Ferencz. (olvas). „Lipcse, Május' elsőjén. Ha hogy egy eltörhetetlen ígélet nem kötelezne-le, édes barátom, neked a' legcsekélyebbet sem titkolni-el, a' mit testvéred' állapotjáról tudhatok, nem vált volna többé tyrannoddá ártatlan tollam. Számos leveleidből kilátom, mint gyilkol-ják testvéri szivedet az illy nemü hírek, úgy, vagyok mintha látnálak már a' semmirekellőért, az utálatosért — — — (az ö. Moor orczájál-elrejtő) Lásd atyám, csak a' legcsekélyebbet olvasom-fel — „az utálatosért özön könnyükbe elfolyva.“ — ah! folytatnak ők — ömlöttek patakként e' könnyörű arczról — „úgy vagyok, mintha már látnám öreg jámbor atyádat elhal-ványulva“ — Jézus Mária! atyám már az vagy, elébb mint sem még legkevesebbet tudnál?

Az ö. Moor. Tovább, tovább!

Ferencz. „Elhalványulva székebe visszatán-torogni, 's elátkozni a' napot, mellyben először rebegtetett elébe: atyám! Mindent nem akará-nak felfedni előttem, 's a' kevésből a' mit tudok, csak keveset hallasz. Úgy látszik, hogy bátyád szégyene' mértékét betöltötte, én legalább a' felett, a' mit valóban elért, semmit nem ismer-ek: ha az ő genieje ebben nem haladja-meg az enyémet. Tegnap éjjellel, azon nagy feltétele volt, hogy negyven ezer arany adóssággy l", — szép zsebpénz atyám — „minekelötte már egy

gazdag pénzváltó' leányát elcsábította, 's annak kedvesét, nemes házbeli ifjút, kettős viadalban halálra sebesítette, más hetével, kiket gonosz életébe magával vont, az ítélet alól elfusson.“ — Atyám! az istenért, atyám, hogy leszsz?

Az ő. Moor. Elég már. Hagyd abba fiám!

Ferencz. Én kiméllek atyám — „nyomozó levelek küldetének utána, a' megbántattak sennen kiáltanak elégtételért, fejérc jutalom tétetett — a' név Moor“ — Nem! nyomorú ajkaim többé atyát ne gyilkoljanak! (elszakasztja a' levélt) Ne hidd atyám! ne higyj neki egy betűt se.

Az ő. Moor (keservesen sírva.) Az én nevem! az én becsületes nevem!

Ferencz. (nyakába borúl). Undok, ezerszer undok Károly! Nem rémlett e ez előttem, midőn még mint gyermek a' leányok után kalandozott; az útszai gyerekekkel 's más pór keverékekkel mezőn hegyen kergelődött; az egyház' látását, mint vétkes a' fogházat, kerülte; a' filléreket mellyeket belőled kizsarlott, a' legközelb koldulónak kalapjába vetette; azonban hogy mi itthon jámbor imádságokkal, 's szent prédikációs könyvekkel épültünk. Nem rémlett e ez előttem midőn Július Caesar', nagy Alexander', 's más sötét pogányoknak csodájikat szivesben olvasta, mint a' töredelmes Tóbiást? Ezerszer jóoltam én ezt neked, mert szeretetem nemzömhöz, mindig fiúi kötelességemnek korlátiba tartozott; az

íjja még mindnyájunkat nyomorúságba 's gyalá-
zatba fog rohant.ni! Oh hogy ő Moor' nevét ne
viselné! hogy szívem érte olly melegen ne do-
bogna! az a' szerencsétlen szeretet, mellyet ki
nem tudok irtani, még egykor az isten' bíró-
széke előtt be fog vádlani.

Az ő Moor. Oh! az én kinézteim! az én a-
rany álmaim!

Ferencz. Azt jól tudom. Hiszen ez az, a'
mit épen mondtam. Azon tüzes szellem, melly a'
gyermekben lángol, — mondál mindég — melly
ötet minden nagynak 's szépnek ingeréhez olly ér-
zékennyé teszi; azon nyiltság, melly lelkét sze-
mében tükrözi; azon lágysága az érzésnek, melly
minden szenvedésnél könnyező sympathiába ol-
vasztja; azon férfiúi bátorság, melly öt száz évü
tölgyek' csúcsaikra, sírokon és sánczsövényeken,
ragadozó folyókon általúzi; azon gyermeki becs-
szomj; azon győzhetetlen 's makacs állandóság;
's mind azon szépragyogó rények, mellyek a' si-
ucskában csiráztak, öt egykor meleg baráttá,
jeles polgárrá, hőssé, nagy nagy férfiúvá
teendik — látod most, atyám? — a' tüzes szel-
lem kifejlett, kiterjült; ugyan gyönyörű gyümöl-
csöket hozott. Látod azt a' nyiltságot, mi kellőn
tekerte magát szemtelenséggé; látod azon lágyságot,
mi gyöngéden nyögdécsel a' lotyóknak; mi érzékeny
egy Phryne' ingereihez! Látod a' tüzes geniet, mi
tisztán égette-le hat évecske alatt éltének ola-
ját, hogy élő testtel kísértetet mutat; és az em-

berek jönnek 's elég szemtelenek mondani: "a' szeretet tevé azt! Oh de lásd csak ezt a' merész cselekvő fejet, mint kohol 's visz - ki plánokat, mellyek előtt egy Cartouche' és Howard' hőstettei elenyésznek! 'S majd ha még ezek a' gyönyörű csirák teljes érettségre jutnak, — mit is lehet illy gyöngéd kortól tökéletest várni? Talán eléred még, atyám, azon örömet, hogy homlokán lásd egy csapatnak, melly az erdők' szent csendjében uralkodik, 's a' fáradt vándornak útját súlya' felével könnyebbíti; talán elébb mintsem a' sírba szállsz, búcsút járhatasz emlékéhez, melylyet ő ég 's föld közt emel magának, talán — ó atyám, atyám — gondoskodjál egy más névről, különben a' kalmárok 's útszai gyerekek újjal mutatnak reád, kik derék fiadat arczképben látták a' Lipcsei vásárpiacon.

Az ő. Moor. És te is Ferenczem, te is? Ah az én gyermekeim! mint czéloznak szívemre.

Ferencz. Látd atyám, én is tudok elméncz lenni, de az én elménczségem skorpio szúrás. — És az a' száraz mindennapi ember, a' hideg fás Ferencz, és már a' mint mindnyájan vannak azok a' nevecskék, mellyeket a' köztem és közte lévő kontraszt sugallott, mikor öledben ült, 's arczodba csípett, ez egykor határkövei közt fog meghalni, hamvadni, 's elfeledtetni: mikor ezen universál fej' dicse egyik földsarktól a' másikig repülend. Hah! redőlt kezekkel hálálja neked ó menny, a' hideg,

száraz , fás Ferencz , hogy nem olyan mint Emez !

Az ö. Moor. Bocsáss-meg gyermekem , ne haragudjál egy atyára , ki magát planjaiban megcsalatottnak leli. Azon isten ki nekem Károly által könyüket küld , azokat általad , Ferenczem , szemeimből ki fogja törteni.

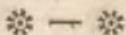
Ferencz. Ugy vagyon atyám ! szemeldeből ő ki fogja törteni. Ferenczed a' maga életét fogja rá tenni , hogy a' tiédet hosszabbíthassa. A' te életed azon órakulumban , a' mellytől mindenek előtt tanácsot vonok a' felől a' mit tenni akarok ; azon tükör mellyben mindent szemlélek ; semmi köztél sem olly szent előttem , mellyet eltörni kész ne volnék , ha a' te becses életed forog fenn. Azt hiszed nekem atyám ?

Az ö. Moor. Még nagy kötelességeid vagynak fi m — áldjon-meg az isten azért , a' mi nekem voltál , és lé sz !

Ferencz. Most mondd-meg ugyan — ha ezen fiút nem kellene magadénak nevezni , nemde boldog férfit volnál ?

Az ö. Moor. Hallgass , o hallgass ; mikor őt a' bába nekem hozta , az ég felé emelém 's kiálték : Nemde boldog férfi vagyok én ?

Ferencz. Azt mondtad , 's valljon úgy talál-
tad é ? Legcsekélyebbjét irigyled parasztjaidnak ,
hogy nem ő az atyja e' fiúnak. Míg e' fiad van , bú-

ban léssz. Ez a' bú Károllyal nevedetni fog. Ez a' bú atyám! éltedet is el fogja ásni.

Az ö. Moor. Oh! az nyolczvan évű férfiúvátett.

Ferencz. 'S tehát — ha kiadsz rajta?

Az ö. Moor. (felgerjedve). Ferencz! Ferencz! mit mondasz?

Ferencz. Nem e hozzá való szereteted szüli neked mind ezt a' bánatot. Ezen szeretet nélkül ő neked nincs többé. Ezen bűnös, ezen kárhoztatékony szeretet nélkül ő neked meghalt — soha neked nem született. Nem test és vér, a' sziv teszen bennünket atyákká 's fiúkká. Ha őt többé nem szeretted, akkor nem is fiad többé ez a' korcs, ha bár húsodból volna is kiszelve. Szemfényed volt eddig, de már most, mint a' sz. irás mondja, ha téged' bosszont a' te szemed, szakaszd - ki azt. Jobb egy szemmel az égbe mint kettővel a' pokolba. Jobb gyermektelen az égbe mint mindkettőnek az atya - 's fiúnak a' pokolba szállni. Így szól az isten!

Az ö. Moor. Azt akarod hát, hogy fiamat elátkozzam?

Ferencz. Nem úgy! nem úgy! Fiadat ne átkozd - el; kit nevezsz fiadnak? kinek életét adtad, habár ő minden kigondolható ügyekezettel azon van, hogy a' tiédet rövidítse?

Az ö. Moor. Oh! ez olly nagyon igaz! Ez fellestem ítélet — — Az Úr parancsolta néki!

Ferencz. Látd, mi fiúlag bánik veled kedvenczed. Atyai részvételed által fojt meg, szereteted által gyilkol, magát atyai szívedet megvesztegette, hogy minél előbb kivégezzen. Ha te többé nem léssz, ő ura jószágaidnak, királya ösztöneinek. A' gát eltűnt, 's kényeinek árja szabadabban zajlonghatand. Gondold magad' egyszer helyébe! mi sokszor kell atyját, mi sokszor öccsét a' föld alá kívánnia, kik kicsápásainak futtában olly irgalmatlanul útjába állnak. Ha szeretet é ez szeretetért? Fiúi háladatosság é atyai jótékonyságért? mikor egy percz' buja viszketegjének életedből tíz évet feláldoz? Ha őseinek dicsőségét, melly magát már két századig foltatlanul fenn tartotta, egy kéjvágyú minútban kockára teszi? Ezt te fiadnak nevezed? felelj atyám, ezt fiadnak nevezed?

Az ö. Moor. Gyöngédtelen magzatnak! ah! de még is magzatomnak! még is!

Ferencz. Oh egy szerelmes drágálatos magzat! mellynek örökki iparkodása atyátlan lenni — oh atyám, hogy ezt már megérteni tanulnád! hogy szemeidről leesnének a' héjak! De elnézésed ötet szükségképen megerősíti feslettségében, mellynek segélyed mégtörvényességet is kölcsönöz. El fogod ugyan fejéről hárítani az

átkot, de reád atyám, reád fog a' kárhozat' átka hárulni.

Az ö. Moor. Igazzal! teljes igazzal! — az enyém az egész bűnsúly.

Ferencz. Mi sok ezrek, a' kik úntig hörpölték a' kéjnek poharát, meg jobbúltak szenvedések által. A' testi fájdalom, melly minden mértéktelenséget kísér, nem útmutatója é az isteni akaratnak. Valljon eltekerje é ezt az ember kegyetlen gyöngédségével? örökre elrombolja e' az atya a' reá bízott zálogot? — Gondold-meg a' atyám, ha őtet egy ideig inségének által engedded, nem kell e néki megtérni, 's magát jobbítani? Vagy pedig az inség' nagy iskolájában is gonosz marad, 's akkor jaj az atyának, ki egy magasabb bölcsesség' végzéseit, gyöngélkedés által megsemmisíti. — Hát atyám?

Az ö. Moor. Irni fogok neki hogy kezemet tőle elvonom.

Ferencz. Igazzal és bölesen fogod cselekedni.

Az ö. Moor. Hogy többé szemeim elé ne jöjön.

Ferencz. Ennek üdvösséges sikere lesz.

Az ö. Moor. (gyöngéden) Míg csak meg nem változott.

Ferencz. Igen is, igen is — de majd, ha képmutatói álarczában jön, sírva könyöredet elnyeri, bocsánatot hízelkedik - ki; 's holnap elmegy 's gyengeségeidből a' csúfot üz kút-

vájinak karjokban? — Nem, atyám! ő magától meg fog térni, ha ön lelki mérete tisztának vallandja.

Az ö. Moor. Tehát ezt tiistént megírom neki.

Ferencz. De, még egy szót atyám! félek, ne hogy haragod nagyon kemény szavakat vessen tolladba, mellyek szívét elrepeszténék; és aztán, valljon nem venné e már is bocsátásnak, ha őt még sajátkézi levélre méltatnád; jobb lesz ezért rám bíznod az írást.

Az ö. Moor. Tedd hát fiam. — Ah! mégis eltörte volna ez szívemet! Ird neki — —

Ferencz. (sebesen.) Tehát ennél marad?

Az ö. Moor. Ird neki, hogy ezer véres könnyeket, ezer álomtalan éjeket? — De kétségbe ne ejtsd fiamat.

Ferencz. Nem akarnál ágyba menni, atyám? keményen meghatott ez.

Az ö. Moor. Ird neki, hogy az atyai mely — Mondom neked, kétségbe ne ejtsd fiamat.

szomorúan el.

Ferencz. (nevetéssel utána nézvén) Vigasztald magadat öreg, nem fogod te többé melyedhez szorítani, az út hozzá el van neki zárva, mint az éghez a' pokloké. Ki volt ő rántva karjaidból elébb, mint sem tudád, hogy azt akarhatnád, — ugyan nyomorú himpellérnek kellene lennem, ha még addig se' vittem volna, hogy egy fiút

atyja' szívére leoldjak, ha bár érzéketlőségekkel volna hozzá csatolva. Egy varázskört vontam én körüléd átkokból, melyet őát nem fog ugorni. Szerencse veled Ferencz! félre van a' keblencz, az erdő derültebb. — E' papírosokat fel kell szednem; mi könnyen ismerhetné-meg valaki kézírásom'. (az elszakasztott levéldarabokat összeszedi). 'S bánat az öreget is nem sokára ellöki, — 's a' leánynak ki kell rántanom szívéből azt a' Károlyt, és ha rajta bár fél élete függve marad,

Nagy jusaím vannak a' természetire neheztelnem, 's becsületemre! meg teszem hogy érjenek! Mért nem bújtam én ki az első anyám' méhéből? mért nem az egyetlen? Miért kelle neki e' teher rütságot rám rakni? 's épen rám? nem egyébként mint, ha születésemnél sepredékét iktatta volna e létre. Miért épen nekem ezt a' lapp-orrot? Épen nekem e' szerecsenszájt? e' hottentot-szemeket? Valóban azt hiszem, hogy minden emberosztályokból a' legfertelmesbet egy rakásra hordta, 's engemet sütött belőle. Ördög pokol! Ki adta neki a' teljhatalmat, hogy amannak átengedje azt, mit tőlem meg-tagad? Udvarolhatott e néki valaki a' maga eredete előtt? Vagy, megbánthatta e valaki, elébb mint sem lett? Mért járt-el olly részrehajlón a' munkában?

Nem! nem! igaztalanul bánom vele. Hiszen adott ő nekünk lelékeny szellemet; kitett mesztelenül 's szegényül partjára e' nagy oceánnak a' vi-

lágna k — Usszék a' ki úszhatik, 's ki elég durva, süllyedjenel! Semmit sem adott ő nekem magammal; mivé csináljam magamat, az most az én dolgom. Mindeniknek hason jusa van a' legnagyobb-'s egkisebbhez, jus jusun, ösztön ösztönön, erő erőn semmisül. A' jus a' győzőnél, 's erőnknek korláti a' mi törvényeink.

Vannak ugyan bizonyos köz-egyezősek, melyek a' világkör' erőnek hajtására tétettek. Becsületes név! — Igazán egy gazdag értékű pénz, mellyel mesteressen lehet kereskedni, ha ki jól ért költéséhez. Lelkisméret! biz igen! egy derekas rongyváz verebeket a' cseresznyefákról elijesztetni! — ez is egy jól írt váltólevél, mellyel szükségben a' bankrott is kiér.

Valóban igen dicséretre méltó intézetek, a' bolondokat tisztelésben 's a' pórt iga alatt tartani, hogy az okosaknak könnyű dolgok legyen. Valóban víg intézetek, előttem olyanok mint a' bokrok, mellyeket parasztjaim igen elmésen ültetnek mezőik körül, ne hogy valamikép egy nyúl általugorják, egy nyúl — de a' méltóságos úr papiráját megsarkantyúzza, 's lágyan elnyargal a' vetésén.

Szegény nyúl! Még is keserves roll az, nyúl lenni ezen a' világon. — De az úrnak kell a' nyúl!

Hát el rajta! Ki semmitől sem fél, nem kevésbé hatalmas annál, kitől minden fél. A' módjában most nadrágon csatot viseltet, mellyel azt tetszésre bővebb - vagy szűkebbre szorítani. Méressünk magunknak egy lelkisméretet a' legújabb idomra, hogy minél bővebbre fellehessen oldanunk, amint teszünk hozzá. Mit tehetünk róla? Menj a' szabóhoz! Hallottam én sok szélest-hosszast egy úgy nevezett rokoni szeretetről papolni, a' mi egy rendes gazdának fejét befűthetné. — O a' te testvéred! — tolmácsolva: ő ugyan azon kemenczéből sült-ki, mellyből te, tehát! előtted szent legyen! Lám a' kiherélt következtetést, ezt a' furcsa kihozást a' testek' szomszédságokról a' szellemek' öszhangzásokra; az ugyan-egy honról, az ugyan-egy érzésre; egy féle élelemről egy féle hajlandóságokra. De tovább, ő a' te atyád! Ő neked éltedet adta, te az ő teste, az ő vére vagy, tehát előtted szent legyen! Megint egy ravasz következtetés! még is szeretném most kérdezni: miért csinált ő engem'? talán csak nem hozzám való szeretetből, ki még csak leendő valék egy Én. Ismert e engemet elébb, mintsem csinált? Vagy gondolt e rám midőn csinált? Vagy kívánt e engem' mikor csinált? ezt neki nem javallanám, különben büntetném, hogy még is csinált. Hálával tartozom e neki hogy férfi lettem? olly kevésbé, valamint vádolhatnám, ha belőlem asszonyt csinált volna. Megismerhetek e olly sze-

retetet, melly nem állapodik az ennem iránt lévő becsülésen? Lehetett e becsülés ennem iránt, holott ez ennemnek, még csak az által kellett erednie, a' minek hogy alapfeltételül legyen, szükség? Hol hát itt az a' szent? talán magában a' cselekedetben, melly által eredtem? mintha bizony ez valamivel több volna, mint egy barmi tétel, barmi vágyak' csillapítására. Vagy talán resultátumában rejlik az ennek a' cselekedetnek? — melly még is nem egyéb, mint vas szükség, mellyen olly szívesen kiadnék, ha neki a' test' és vér' költségére nem kellene történnie. Talán édes szókkal illessem hogy szeret? az hiúság tőle, minden mivészeknek keblencz-bűnök, kik mivőkben kaczérganak, ha az még olly rút is. Im tehát ez az egész boszorkányság, mellyet ti szent ködbe fátyoloztok félénkségünkkel visszaélni. Én is orron vezettessem magamat általa, mint egy gyermek?

Frissen hát! bátran a' munkához! mindent kiirtok körülém, a' mi korlátba szorít, hogy úrnem vagyok. Úrnak kellennem, hogy azt erőszakkal kiszaroljam, a' mihez szeretetre-méltósággal szűkölködöm. el.

M Á S A D I K S C E N A.

K o c s m a S z á s z o r s z á g ' h a t á r i n .

Gróf Moor Károly (egy könyvbe merülve.)

Spiegelberg (íva az asztalnál.)

Gróf Moor Károly. (a' könyvet félre teszi.)
Émelgem ezt a' tintanyaló századot, mikor Plutarchomban nagy emberekről olvasok.

Spiegelberg. (egy pohárt tesz elébe, 's iszik)
A' Josephuszt olvasd.

Moor K. Prométh' lángló fényszikrája kiégett, helyébe most korpafülsztet vesznek 's theátron-tüzet, melly egy pipadohányt se' gyűjt-meg. Turkálnak aztán, mint a' patkányok Heraklesz buzgányában. Egy francia Abbé azt tanítja, hogy Alexander nyúl-ember volt; egy szárazkórságu professzor minden szónál orra alá tartja a' szalmiákszesz-üveget, 's leczkéket tart az erő felől. Az olyan mamlaszok, kik ha egy fattyút csináltak elájulnak, Hannibal' taktikáját kritizálgatják — nedves fülű gyerekek a' Cannai ütközetből phráziszeket halásznak, 's Scipió' győzödelmin szitkozódnak, mert azokat exponálniok kell!

Spiegelberg. Hisz' ez egész alexandrinesen van ríva,

Moor K. Szép bér izzadástokért a' csatában, hogy most gymnasionokban éltek, 's halhatatlanságtok egy könyvszíjban bajjal hurczoltatik;

becses kárpótlat kifecskendezett véretekért, egy Norimbergi kalmár' mézes kalácsának borítékja lennetek — vagy ha még szerencsésen megy, egy francia tragoedia - írótól mankóra srófoltatva drót - szálakon húzgaltatnotok. Ha ha ha!

Spiegelberg. (iszik). Olvasd a' Josephuszt kérlek.

Moor K. Pfui, pfui! e' senyvedt kiherélt szá-
zad egyébre nem való, mint az előidő' tetteit
kérözni, 's a' hajdnak hőseit commentációkkal
hóhérozni, és tragoediákkal. Ágyékának ereje
enyészni indult, 's most a' sersonkoly se-
gítse az embereket tenyészteni.

Spiegelberg. Thea, pajtás, thea!

Moor K. Aztán egészséges természetöket izet-
len conventiókkal betömik, nincs bátrók egy po-
hárt üritni, mert egészséget kell hozzá inniok —
a' czipő - tisztítót megnyalják hogy ő méltóságánál
helytartójak legyen, 's herczehurczálják a' szegény'
legényt kitől nem félnek. Istenlik egymást egy ebé-
dért, 's méreggel megégetnék egymást egy aldunhá-
ért melly nekik a' kótyavetyén felebb hajatott. Elát-
kozzák a' szadduceust, ki nem jön elég gyak-
ran az egyházba, és zsidókamatjokat az oltárnál
is számvetik; elájulnak, mikor ludat látnak vér-
zeni, és tapsolnak ha vágytársok elégett házal
omladékain hajait tépdeli — olly melegen szorí-
tottam - meg kezeiket, csak még egy napig! hi-
jába! „lyukba az ebbel!“ — kérés, megesketés,

könnyek! (lábával a' padlóra dobbant) Ördög
's pokol!

Spiegelberg. 'S pedig egy két ezer tetves
arany miatt.

Moor, K. Ne emlékezzem rá — Testemet mell-
tyűbe szorítsam, 's akaratomat törvénybe! A' tör-
vény cserebogár - úttá rontotta azt, a' mi sas - szár-
nyalat leend volt. Még nagy férfit a' törvény nem
alkotott, de a' szabadság colosszokat 's szörnye-
ket nemz. Besánczolják magokat egy tyrann'
hasbőrébe, 's gyomra' szeszélyeinek udvarolnak,
's fingjaitól magokat szoríttatni hagyják. Oh ha
még Herrmann' szelleme csillámlanék a' hamvban!
Állíts olly legényeknek serge elé, millyen én va-
gyok: 's Alemanniából olly republica válik, hogy
mellette Róma és Szpárta apácza - klastromok le-
gyenek. (kardját az asztalra veti 's felkél.)

Spiegelberg. (felugorván). Brávo! Brávissimo!
Épen az én cikkelyemre hozsz. Valamit füledbe
súgok, Moor, a' mivel már régen förgódom, 's
te reá való férfi vagy — igyál pajtás igyál — ha hogy
mi zsidókká válnánk, 's ismét felállitnók a' királysá-
got. De mondd-meg, nemde egy ravasz egy bátor
plán ez? Kinyilatkoztatást eresztünk-el a' világ' négy
részeibe, 's mindent a' mi disznóhúst nem eszik,
Palaestinába idézünk. Megmutatom aztán fontos
documentumokkal, hogy a' Tetrarcha Heródes
ősem volt, és a' többi. Az lesz ám pajtás a'

győztünk! ha majd megint a' szárazra jőnek,
's Jerusálemet felépíthetik. Most frisen a' Török-
kel Áziából ki, míg tüzes még a' vas; Libáni cze-
druszokat vágni, és hajókat építeni, 's ócska pa-
szomány - 's csatokkal zsidóskodni egész népest.

Mo or K. (kezénél fogja mosolyogva). Pajtás, a'
bolondságoknak most végök.

Spiegelberg. (hökkenve) Pfiu!, csak nem a-
karod az elveszett fiút játszani! Egy ficzkó mint
te, ki többet firkált karddal az arczákra mint a'
mennyit három substitútusok írnak egy szököév-
ben a' parancskönyvbe! Elbeszéljem e neked a
nagy kutyatemetést? hah! csak saját képedet
kell megint emlékedbe hívnom, az majd fog tü-
zet fúvni ereidbe, ha már egyéb semmi sem lel-
kesít. Tudod még, mikor a' Collegium' urai an-
gol szelindekednek a' lábát lelövelték, és te,
viszonzásúl az egész városban böjtöt írtattál-ki.
Zsummogtak rája. De te nem rest, minden húst
össze vásárlottál egész Lipcsében, hogy nyolcz
óra mulva az egész környékben egy csont
sem volt rágdalni való, 's a' halak' ára felebb
szállni kezdett. A' tanács és polgárság bosszút
koholtak. Mi diákok tizenhét-százan frisen ki, 's
te vezérünk-ként, és mészárosok, és szabók, és
kalmárok utánunk, és borbélyok, 's minden czé-
hek, és káromkodunk, hogy a' várost ostromoljuk,
ha a' diákoknak csak egy hajszált görbítnek - meg.
Akkor úgy sült-ki mint a' Hornbergi lövöldözés,

's hosszú orral kellett ellódulniok. Te doktorokat hozatál egy egész cónsiliumot, 's három aranyt ajánlottál annak, ki a' kutyának receptet írna. Aggódtunk, hogy ő kegyelmőknek több becsület-jök lesz, és nem et fognak mondani, 's már össze is beszéltünk hogy őket kénytessük. De az szükségtelen volt, az uracsok veszekedtek a' három aranyért, és a' kótyavegyénél három négy krajczárra szálltak-le; egy órában tizenkét recept volt írva úgy hogy az állat nemsokára meg is döglött.

Moor K. Rút kamaszok!

Spiegelberg. A' temetési pompa, minden gyönyörűséggel intéztetett-el, verseket egész súlyyal szórtak a' kutyáért, és kimarsoltunk éjjel valami ezren, egyik kézben lámpa, a' másikban bunkóink 's így a' várason által csengés-csörgéssel, míg az állat el nem volt temetve. Rá egy olyan tor, melly a' virradt reggelig tartott, ekkor megköszönted az uracsoknak a' szíves részvétet, 's a' hústeladattad fél áron. Isten úgyse! olyan tekintetünk volt akkor mint az őrseregnek egy elfoglalt várban —

Moor K. 'S nem szégyenled magadat azzal olly duzmadtan kérkedni? annyi szemérmed sincs hogy az ollyan csínyokért pirúlj?

Spiegelberg. Menj, menj! Te nem vagy többé *Moor*. Tudod e még hány ezerszer trufáltad - ki, palacz jobbik kezében, a' vén zsu-
gorit

gorit, 's mondád: hagyd dörzsölnön kaparjon össze! te rajta torkodat leiszod. Tudod e még, hej! tudod e? oh te üdvetlen nyomorult kérkedő! Az volt még férfilag 's nemes emberleg beszélve, de —

Moor K. Átkozott légy te, hogy reá emlékeztetsz! Átkozott én, hogy azt mondtam! De az csak a' bor' gőzében volt, 's szívem nem hallá, a' mivel nyelvem kérkedett.

Spiegelberg. (fejét csóválván). Nem, nem, nem! az nem lehet. Lehetetlen pajtás, ez nem lehet komoly indulatod. Mondd, sógorcsa, nem a' szükség e az a' mi így szeszélyít? Jer, hagyj beszéljek-el neked egy darabcsát gyermek-éveimből. Házunk mellett egy meder volt, széle több mint nyolcz láb; ott mi gyerekek fogadásból át ügyekeztünk ugorni. De hiába. Puff! és én mindég benne fekültem, 's egy sziszegés, és kacagás volt felettem, 's nyakra főre rám dobáltak hólapákkal. Ugyan házunk mellett egy vadásznak kutyája lánczon tartatva fekütt, egy olly mérges fene, hogy a' leányokat szoknyavégöknél mint a' villám megkapta, ha elfeledkeztek és közel elmentek mellette. Az volt ám aztán a' gaudium az ebet mindég bosszantani a' hol lehetett, 's szinte meghaltam nevettemben, mikor, a' dög olly dühösen nézett rám mint egy bika, 's olly vággyal nekem futott volna, csak lehessen! Mi történik? máskor megint úgy csináltam neki,

's olly erősen megütöttem a' bordájit kővel, hogy dühében elszakasztja a' lánczot és felém rohan, de én futok mint a' villám, 's gondold — ördög pokol! az átkozott meder volt előttem. Mit cselekedjem? A' kutya majd majd elért, hát röviden elvégezve: neki a' medernek — 's odáltal voltam. Annak az ugrásnak akkortestem' életem' hálálom: a' dög szégyentőleg tépett volna.

Moor K. De minek ez most?

Spiegelberg. Annak hogy lásd, mint nőjön szükségben az erő. Azért nem is búsulok, ha a' legvégsőbbre kel dolgunk. A' bátorság nő a' veszélyel: 's az erő felemeli magát a' szorultságban. A' végzet tán nagy embert akar belőlem, mert úgy bele vág utamba.

Moor K. (keserűn). Nem tudom mire legyen még bátrunk, 's már rá nem volt volna.

Spiegelberg. Ugy? — 'S adományidat magadban elhagyod hervadni? Talentedet elásod. Azt gondolod, hogy veszekszésid Lipcsében az emberi elmésségnek határait teszik? Hagyd jöjünk még a' nagy világba — Páris és London! hol pofont vásárolhatsz, ha kit becsületes ember' nevével köszöntesz. Az ám aztán a' jubilé, mikor a' professziót nagyban üzzük. Am fogsz akkor ácsorogni! majd kinézed fejedből a' szemedet. Megállj, és hogyan kell utánazni a' kézírásokat, megfogatni a' koczkákat, lakatot feltörni, 's a' bürön-

dőknek bélőket kiönteni — azt majd Spiegelberg-től kell tanulnod! A' dögöt a' legelső legközelebb akasztófán kellene felgombolni, — melly egyenes újjakkal éhen akar halni.

Moor K. (elszóródva) Hogyan? talán messzebb is vivéd már?

Spiegelberg. Micsoda, még azt gondolom, nem is bízol bennem. Várj, hagyd melegüljek csak fel, olyan csodákat fogsz látni, hogy velőtskéd a' koponyádban kerengjen, mikor vajúdó elménczségem szülésbe jön! — (felkel, hevesen.) Mint világul bennem. Nagy gondolatok derülnek fel lelkemben!, órjási plánok forrnak teremő koponyámban. Atkozott aluszékonyság! (homlokát ütven) melly eddig erőimet lánczba ígásta, kinézteimet elzárta 's feszítette; felébredek, érzem mi vagyok! mivé kell lennem!

Moor K. Te bolond vagy. A' bor bramarbászakodik agyadból.

Spiegelberg. (hevesebben.) Spiegelberg, úgy fognak kiáltani, búbájolni tudsz e te Spiegelberg? Kár hogy generál nem lettél! ezt mondja majd a' király, te az Osztriaiakat egy gomblyukon keresztül üzted volna! Valóban megbocsáthatatlan, így hallom a' doctorokat jajongni, hogy ez az ember nem tanulta a' medicát, ez új begyporokat talált volna fel! 'S ah hogy nem a' kamerálét választá magának! így fognak sohajtozni a' Szullyak

kabinétjeikben, ő kövekből is Louisd'oreokat bűbájolt volna elé! És Spiegelberg fog zengenikelen 's nyugaton; és sárba veletek ti gyávák, tibékák míg! Spiegelberg nyílt szárnyakkal repül az után-dics' templomába.

Moor K. Szerencsét az útra. Lépj! te gyalázatoszlopokon a' dicsőség, tetőjére. Atyai ligetim' árnyai közt, Amáliám' karjaiban, nemesebb gyönyör édesget engem. Már a' mult hétben írtam atyámnak engedelmért, a' legkicsinyebb környülményt se' titkoltam előle, 's hol nyíltszívűség ott könyör és segedelem is van. Hagyd bucsúzzunk Móricz; ma látjuk egymást, és nem többé! A' posta eljött, atyám' bocsánata e' város-falakon benn van!

Schweicz er, Grimm: Roller, Schufterle, Raczm ann (fellépnek).

Roller. De tudjátok e hogy kémlelnek bennünket?

Grimm. Hogy egy perczig se' vagyunk óttak a' megfogástól?

Moor K. Nem csodálom. Legyen bár miként. Nem láttátok Schwarczot, nem említett egy levélt, mellyet nekem hozna?

Roller. Már rég keres téged', valami ollyast sejtek.

Moor K. Hol van ő, hol hol? (el akar sietni).

Roller. Maradj! ide rendeltük őtet Te reszketsz?

Moor K. Én nem reszketek. 'S miért is reszketnék? Pajtások! ez a' levél — örüljeteK velem! Én a' legboldogabb vagyok a' nap alatt; miért reszketnék?

Schwarcz. (fellépik).

Moor K. (elejébe repül). Pajtás, pajtás, a' levélt! a' levélt!

Schwarcz. (átaladja neki, Moor hamar feltöri.) Mi bajod van? hiszen olyan lettél mint a' fal?

Moor K. Öcsém' írása!

Schwarcz. Mi űzi Spiegelberget?

Grimm. Megbolondult a' ficzkó. Vonaglik mint a' Vítus-táncznál.

Schusterle. Kerékben jár az esze. Azt hiszem; verseket csinál.

Raczmann. Spiegelberg! hej Spiegelberg! — Nem hall a' bestia.

Grimm. (megrázza őt). Ficzkó? álmodol, vagy? —

Spiegelberg. (ki mind eddig a' szobaszugolyban mint egy pláukovácsló pantomínezett, vadul felugrik) Az erszényt vagy éltedet! ('s Schweizert nyakon fogja, ki őt hidegen oda veti a' falhoz. Moor a' levélt elejti, és kifut. Mindnyájan felijednek).

Roller, (utána). Moor, hová, Moor, mit teszel?

Grimm. Mi baja? mi baja? Halvány lett mint egy halott.

Schweitzer. Szép ujságok lehetnek! Hagyd lássuk!

Roller (felvési a' levélt a' földről, 's olvas).

„Szerencsétlen testvérem!“ az eleje vígan hangzik. „Csak röviden tudósítalak hogy reményed elhiúsodott; menj, azt üzeni atyád, a' hová gyalázatos tetteid vezetnek. Ne is fogjad reménytelen, úgymond, hogy valaha lábainál kegyelmért nyögve azt kiküldülhasd, ha csak nem akarsz itt megjelenni, hogy tornyainak legmélyebb boltüregében addig tractáltassál kenyér- 's vízzel, míg hajaid sastollakká nem nőnek, 's körmeidből ásók nem lesznek. Ezek az ő saját szavai. A' levélt végezni parancsolja. Isten veled örökre! Sajnálak —

Moor Ferencz,“

Schweitzer. Haj, egy czukor-édes testvérecske! valóban! — Ferencznek hívják a' fattyút?

Spiegelberg, (halkan elékullogva'. Kenyér-és vízről van itt a' szó? szép élet! Már én másképp gondoskodtam rólatok. Nem mondtam hogy végtire mindnyájotokért nekem kell elmélnem?

Schweitzer. Mit mond az a' borjú? A' szamar akar mindnyájunkért elmélni?

Spiegelberg. Nyulak, nyomorú bénaebek vagytok mindnyájan, ha nincs bátorságtok, valami nagyot merni.

Roller. Hisz' azok volnánk, igazad van; de kiránt e ebből az átkozott állapotból az, a' mit merni fogsz?

Spiegelberg. (kevély nevetéssel). Szegény embercse! ebből az állapotból? hahaha! ebből az állapotból? 'S többet nem rafiníroz gyűszűvelőd? 's evvel már istállóba tér dög óvad. Spiegelberg csak ugyan hunczfut volna, ha avval csak kezdeni is akarna. Hősökké, mondok neked, szabad urakká, hercegekké, istenekké fog az titeket csinálni.

Raczmann. Ej ez sok egy vágásra, valóban! De ugyan nyaktörő munka lesz úgy e; legálább fejbe kerülend?

Spiegelberg. Nem kell más, csak bátorság; a' mi az elmésséget illeti, azt egészen magamra vállalom. Bátran Schweiczert! csak bátran Roller, Grimm, Raczmann, Schusterle! bátran!

Schweiczert. Ha csak bátorság kell? elég bátorságom van mezítt láb a' poklokon keresztül mennem.

Schusterle. Elég bátorságom, a' világos akasztófa alatt ő kegyelmével az ördöggel egy szegény bűnösért birkoznom.

Spiegelberg. Így szeretem! Ha bátrak vagytok, keljen - fel egy, 's mondja, hogy van e még veszteni valója, 's ha nem mindent nyerhet é?

Schwarz. Igazán, sok veszteni valóm volna, ha azt elveszítsem a' mit még nyernem kell!

Raczmann. Ugy ám, az ördögbe! és sok nyerni valóm, ha azt akarnám megnyerni, a' mit el nem veszthetek.

Schusterle. Ha azt kellne elvesztenem, a' mit kölcsön viselek testemen, hát tán holnap már semmim se volna a' mit elveszthetnék.

Spiegelberg. Így tehát. (közzéjük áll, esztető hanggal). Ha eretekben még egy csepp régi hős - vér foly, jertek; a' cseh erdőkben letelepedünk, ott egy latoresapatot gyűjtünk, és — mit tájtátok úgy szájtokat rám? már kipárolgott kevés bátorságtok?

Roller. Te biz' nem az első tolvaj vagy, ki a' magas akasztófán atnézett — 's még is — micsoda választásunk maradna még fenne' kívül?

Spiegelberg. Mi? Választás? Nincs semmi a' mit választhatnátok! Adósságaitokért tümlőczben akartok heverni, és összezsugorodni, míg az ítélet' napjára tárogatnak? Lapáttal és kapával akarjátok e' magatokat egy falat száraz kenyérért legyötörni? Tán garaboncza énekkel akartok az emberek' ablakjaikon sovány alamizsnát kisajtolni?

Vagy dobra akartok eskeni? — 's még itt az a kérdés, ha hisznek e orczáitoknak — 's ott majd egy paranesolgtató káplár' lépkórú szeszélye alatt már elére leszolgálni a' bűnkemenczét? Vagy csengő játéknál a' dobnak tactusa szerint sétálni, vagy a' Galliót-paradicsomban Vulkánnak egész vaspáhóját hurczolva fényesre simítani? Lám itt van választni valótok; mindegyütt a' mit választhattok.

Roller. Egész igaztalana nincs Spiegelbergnek. Én is összekoholtam plánjaimat, de végtire csak egyre érnek-ki. Hogy volna, gondolám, ha leülnétek, 's egy zsebkönyvet vagy almanachot vagy valami hasonlót össze babrálnátok, 's garasért recenseálnátok, mint valóban szokás most?

Schufterle. Hóhér-adta! Egészen az én plánjaimhoz közelegtek. Gondoltam magam is, hogyan, hát ha pictistává lennél, 's hetenként felépülési órádat tartanád?

Grimm. Kitalálva! 's ha ez nem megy, atheistává. Szájúl csapnók a' négy evangelistákat, könyvünket a' hóhér által megegettetnők, 's így kapva kapnák.

Raczmann. Vagy csatamezőre szállnánk a' franczúk ellen: ismerek egy doktort, ki magának csupa kénesöböl épített egy házat, mint a' kapun lévő felírás mondja.

Schweitzer. (felkél, 's Spiegelbergnek adja kezét). Móricz! te nagy ember vagy! — vagy vak disznó makkot talált.

Schwarz. Derékas plánok! becsületes professzió! Valóban, hogy sympathizálnak a' nagy szellemek! Csak az hiájznék már most, hogy asszonyokká 's keritőnékké lennénk.

Spiegelberg. Bohóság, bohóság! 's mi gátol hogy a' legtöbb ne legyetek egy személyben? Az én plánom fog titeket mindég legmagasbra segíteni, és még halhatatlanságra is szert tesztek. Lássátok szegény elősdi! Addáig is kell gondoskodni: a' dicsőségre a' maradéknál, az elfeledhetetlenség' édes érzetére.

Roller. 'S a' becsületes emberek' tajstromában mingyárt eleve állani! 'Te mestenszószólló vagy Spiegelberg mikor arra kerül hogy becsületes emberből hanczfutót csinálj. De mondjátok már, hol marad Moor?

Spiegelberg. Becsületes, mondasz? Azt véled hogy akkor kevesbbé léssz becsületes, mint most vagy? Mit nevezsz te becsületesnek? Gazdag zsugoriknak gondjaikat egy harmaddal kisebbitni, mellyek csak elrezzentik arany álmokat; a' halomra rakott pénzt kézre jutatni; a' javaknak egyenlőségöket helyre hozni: egy szóval az aranykort vissza állítani; a' jó istent olly némelly alkalmatlan kosztostól megszabadítani; vele harczot, pes-

tiát, drágaságot 's doktorokat takaríttatni — látd, azt nevezem én becsülétesnek, azt nevezem én méltó mív szernek a' Gondviselés' kezében — és így minden peccsenyénél, mellyet eszünk, ama' hizelkedő gondolattól ápoltatni; ezt a' te fortélyod, a' te oroszláni bátorságod, a' te éjjeli virrasztásod szerzé — ifjútól 's véntől becsíttetni —

Rotter. 'S végtire még eleven testtel az ég felé szállni, és nem ellenkezhetvén a' szólvész és ama' vén déüiknek az időnek evékeny gyomra, a' nap és hold és minden álló csillagok alatt levezgni, a' hol még a' lóg' értelmetlen madarai is nemes vágytól édesgettetve, égi concertjüket muzsikálják? s' farkas angyalok nagy szentségű synedrariumjakat tartják? Ugy e? 's mikor monarchák 's potentátok molyok- 's féргеiktől emésztetnek, azon tisztelettel lenni hogy Jupiter' királyi madarától látogatásokat fogadjunk? — Móricz, Móricz, Móricz! őrizkedjél, őrizkedjél ama' három lábú állattól!

Spiegelberg. És az rezzent, nyúlszív te? Már hamvadott a' hóhérmezőn olly némelly universál-genie, melly a' világot reformálhatta volna, és nem beszélnek e róla századokig, ezreddekig; míg sok király és herczeg a' hisztóriában átugratnék, ha a' történetíró házagoktól nem irtéznék a' nemzetséglajstromban, 's könyve egy pár lappal nem nyerne, mellyet kész pénzzel fizet

meg neki a' nyomtató. És mikor a' vándor úgy emide amola lát lengeni a' szélben, azt dunogja szakállába: ennek nem víz volt az agyában, és sohajtozik a' nyomorult időkön.

Schweiczer. (vállatkoczogtatva). Mesterleg Spiegelberg, mesterleg! Az ördögbe! mit álltok és késtek itt?

Schwarz. Ha prostitutiónak nevezed is — mi következhetik? Nem lehet é ez esetre egy kis mérgecskét magával viselni, melly az embert úgy csendeszen az Acheronba átségélje, hol egy kakis se kukorékol érte. A' te plánod Möricz sógor jó, így szól az én katechismusom is.

Schufferte. Mennydörgés-adta! az enyém se' máskép, Spiegelberg, a' tiéd vagyok! }

Räczmann. Te az ordító bestiát a' lelkisméretemet, mint egy második Orpheusz, álomba zengted. Végy egészen a' mint itt vagyok.

Grimm. Si omnes consentiunt, ego non dissentio. Nota bene! commi nélkül. Egy kótyavetye van fejemben: pietisták, karszlók, recensensek és tolvajok. Kilegtöbbet ígér, az bir. Fogadd e' kézt Möricz.

Roller. És te is Schweiczer? (Spiegelbergnek adja jobb kezét) Hát elzálogítom lelkemet az ördögnek.

Spiegelberg. 'S nevedet a' csillagoknak. Mígond, akar hová jut a' lélek? ha sergei az élé-

nyargalt kuríroknak leszállásunkat bejelentik és a' sátánok magokat ünnepileg kitisztítják, az ezer évi kormot szempillájikból kiporozzák, és szarvazott fejek millió milliókként nőnek-ki kénkemenczéjük' füstölgő torkából, bennünket látni! Pajtások! (felugorva). frisen fel, pajtások, miéri-fel a' világban az elragadtatásnak ezt a' mámorát? Jertek pajtások!

Roller. Csak lassan, lassan! hová? Gyerekek! hiszen fejének is kell lenni az állatnak.

Spiegelberg. (mérgesen.) Mit prédikál ez a' késedelmező? Nem állt e már a' fej, elébb, mint sem egy tag mozdult? Kövessetek, pajtások!

Roller. Lassan! mondom. A' szabadság is kíván urat. Fej nélkül Róma és Szpárta dugába dült.

Spiegelberg. (engedékenyen). Így van — maradjatok — Rollernek igaza van. 'S pedig szükséges, hogy az egy-felderült fej legyen. Halljátok? hogy egy finom egy politicájú fej legyen. Ej ha meggondolom mik voltatok egy óra előtt, 's mik vagytok most! de természetesen természetesen, kell kapitánytoknak lenni — 's annak, ki ezt a' gondolatot kiszőtte, mondjátok meg, nemde egy világos, politicájú fejnek kell lenni?

Roller. Ha reményleni lehetne — álmodni lehetne — de félek nem fogja megtenni.

Spiegelberg. Mért nem? Mondd ki bátran, barátom! A' milly! nehéz a' küzdő hajót a' szelek ellen kormányzani, a' milly nagyon nyom a' koronáknak súlyok, — mondd-ki bátran, Roller, talán még is meg fogja tenni.

Roller. És repedt az egész, ha nem teszi. Moor nélkül test vagyunk lélek nélkül.

Spiegelberg. (kedvetlen ellépve tőle). Ostoba!

Moor K. (belépik vad indulattal, 's hevesen fut fel 's alá a' szobában. magával) Emberek! emberek! csalfa, színmutató krokodilfajzat! Szemeik víz! szívök ércz! Csókók az ajkakon! kardok a' kebelben! Oroszlánok és leopárdok étetik fajokat, hollók terítenek kicsinyeiknek a' dögön, 's ő, ő — gonosztságot türni tanultam, 's tudok hozzá mosolyogni ha kigerjült ellenségem ennen szívem' vérét hörpenti — de mikor vérségi szeretet árulóvá, mikor atyai szeretet dühhé válik; oh hát gyúlj-meg férfiúi szendesség! vadúlj tigrissé szelíd bárány! 's minden rost gerjedjen-fel dagályra és romra.

Roller. Halljad Moor! Mit mondasz te rá? A' latorélet csak jobb, mint kenyér- és víznél a' torony' legmélyebb boltozatjában sínlődni?

Moor K. Mért nem szállt ez a' szellem tigrisbe, ki dühödő fogait emberhúsba vágja? Atyai hívség e ez? Szeretet é ez szeretetért? Ha ha medve volnék 's az éjszaknak medvéjét e' gyilkos nemzetség ellen felzúdíthatnám! töredelem — és semi kegyelem! — Oh ha az óceánt bemérgethetném, hogy a' halált minden vízből hörpentsék. Bizodalom, győzhetetlen bizodalom, és semmi könyörület!

Roller. Hiszen halljad Moor, mit mondok!

Moor K. Hihetetlen! merő álom! ámulat! — olly érdeklő kérdés, olly eleven festése a' nyomornak s szétfolyó töredelemnek! a' fene vad elolvadt volna könyörben, sziklák könnyüketontottak volna, és még is! — egy az emberiségre költött mérges paskvilnak tartatnék ha kiejteném, és még is még is — oh hogy az egész természetén által a' lázzadás' szaruját harsogtathatnám, léget, földet, tengert a' hiénafaj ellen csatába vinni.

Grimm. De hallj csak, hiszen őrvjögve nem is hallasz.

Moor K. Félre tőlem! Nem é ember a' te neved, nem é asszony szült tégedet? — El szememből, te az emberi ábrázzál! — olly végzetlenülül szerettem őtet! úgy egy fiú se' szeretett még, érte ezer életet — (tajtékozva a' földet dobantja). Hah! ki most kardot adna kezembe ennek a' viperának egy sajgó sebet vágnom! ki megmondaná, hol kelljen éltének szívét célba ven-

nem, összezúznom, megsemmisítenem — az barátom legyen, angyalom, istenem, — imádni akarom!

Roller. Hiszen éppen ezek a' barátok akarnánk mi lenni, hagyd magad' igazíttatni.

Schwarcz. Jer velünk a' cseh erdőkbe! egy haramja-bandát akarunk gyűjteni, és te — (Moor meredten nézi).

Schweicz. Te Kapitányunk léssz! kell kapitányunknak lenned.

Spiegelberg. (vadan behajítja magát egy székbe). Rabok és gyávák!

Moor K. Ki sugallá neked ezt a' szót? Halljad Schwarcz! (Schwarczot keményen kezénél fogván) Azt te nem hoztad elé emberlelkedből! Ki sugallá neked ezt a' szót? Úgy van! az ezer karú halálnál! azt akarjuk, azt kell tennünk! oh a' gondolatistenlést érdemel! — H a r a m j á k é s g y i l k o s o k ! — Esküszöm lelkem' életénél, kapitánytok vagyok!

Mindnyáján. (zajgó kiáltással.) Éljen a' kapitány!

Spiegelberg. (felugorván magában). Míg én haza nem segítem.

Moor K. Ime, mintha hályog esnék-le szemeimről! mi dőre voltam, hogy a' kalitkába vissza akartam. Tetteket szomjudoz szellemem, lélekze-

lekzetem szabadságot. H a r a m j á k, g y i l k o s o k!
e' szóval a' törvény lábaim alá görgött — emberek
emberiséget rejtettek előlem, mikor emberiségre
appelláltam; el tehát tőlem sympathy és embe-
ri kiméllés! Nincs többé atyám: nincs szeretetem,
's vér és halál tanítandjon felednem, hogy egy-
kor valami drágám volt! Jertek, jertek! — oh egy
rettentő mulatságot szerzek magamnak — annál
marad, kapitánytok vagyok! 'S szerencse azon
mesternek köztetek, ki legvadabbúl gyujtogat,
legirtóztatóbban gyilkol! mert mondom nektek!
királyosan lesz megjutalmazva. Lépjete ide kö-
rűlem, 's mindegyik esküdjék nekem halálíg va-
ló hívséget's engedélyt, esküdjétek ezt ezen fér-
fiui jobbnál!

M i n d n y á j a n. (kezeiket nyújtják neki.) Es-
küszünk neked halálíg való hívséget 's enge-
délyt!

M o o r K. 'S most ezen férfiui jobbnál eskü-
szöm nektek itt, hogy híven 's állandóan' mara-
dok kapitánytok halálomig. Aztat ez a' kar min-
gyárt ledöfje, ki egykor bátorságot vesz, vagy
kétkelked, vagy visszalép! Hasonló történjék ne-
kem mind egyitek által, ha eskemet megsértem!
Meg vagytok elégedve? (Spiegelberg dühösen
szalad fel 's alá.)

M i n d n y á j a n. (felvetett kalapokkal.) Meg
vagyunk elégedve!

Moor K. Most hát! hagyj, menjünk! Ne fél-
jeteK halál-’s veszélytől, mert felettünk egy haj-
líthatatlan fátum uralkodik. Mindeniket eléri az ő
napja, akár lágy pelyhes párnákon, vagy a’ tusa’
vad zajában, vagy nyilvános törvényfán ’s kere-
ken! Egy ezekből a’ mi sorsunk! Elmennek.

Spiegelberg. (utánok nézvén, vártat múlva.)
Lajstromodnak hézaga van; a’ mérget kihagytad.

HARMADIK SCENA.

Moor’ várában, Amália’ szobája.

Ferencz, Amália.

Ferencz. Te félre nézsz, Amália? Kevesebbet
érdemlek e annál, kit atyja elátkozott?

Amália. Félre tőlem! Hah az a’ szerelmes
könyörülő atya, ki fiját farkasoknak és szörnyek-
nek teszi-ki. Itthon édes drága borral táplálja ma-
gát, ’s pelyhes párnákon ápolja reves tagait: míg
nagy fennséges fija szűkölködik. Szégyenljétek
magatokat ti szörnyek! Szégyenljétek magatokat ti
sárkánylelkek, ti az emberiség’ undoki! — Egyet-
len egy fiját!

Ferencz. Azt vélném, hogy kettője van.

Amália. Igen, ő érdemel olly fiakat a’ mily-
lyen te vagy. Halálágyán hijában nyújtja majd her-

vadt kezeit Károlya után, 's borzadva fogja vissza vonni, mikor Ferenczének fagyos kezét kapja-meg. Oh édes, kellően édes! a' te atyádtól el-átkoztatni. Ferencz, kedves testvéri lélek! mit kell cselekedni annak, ki tőle el akar-átkoztatni?
Ferencz. Abrándozol, édes! sajnálatra-méltó vagy.

Amália. Oh kérlek — sajnálod te testvéredet? — Nem, szörnyeteg, te gyűlölöd őtet! Nem é engem' is gyűlölös?

Ferencz. Én szeretlek Amália, mint enmagam'.

Amália. Ha szeretsz, meg tudsz e nékem egy kérést tagadni?

Ferencz. Egyet egyet sem! ha nem több életemnél.

Amália. Oh, ha így van! egy kérést, melylyet te olly könnyen, olly szívesen fogsz betölteni. (büszkén). Gyűlölj! Elkellene pirulnom szeméremből, ha Károlyra gondolnék, 's egyszersmind megemlékezmem, hogy te nem gyűlölös. Meg ígéred úgy e? — Most menj, 's hagyj-el, igen szeretek magamba' lenni.

Ferencz. Szerelmetes álmodóné! mi felette csodálom szelíd szerelemtelt szívedet. Itt itt Károly trónlott, mint egy isten a' maga templomában; Károly állt előtted ha virrasztál, Károly uralkodott álmaidban, az egész teremtés neked csak azon Egybe látszott szétfolyongani, azon

Egyet visszugárzani, azon Egyet elédbbe hangozni.

Amália. (érdekeltten.) Ugy van, megvallom 's mérgetekre ti barbarok, minden világ előtt megvallom — én szeretem őtet!

Ferencz. Szörnyű ádázság! Ezt a' szerelmet így jutalmazni! Ezt elfeledni!

Amália. (felindulva), Mit, engemet feledni?

Ferencz. Nem dugtál e gyűrűt újára? egy gyémánt-gyűrűt, hűséged' zálogául; — Természetesen, egy ifju hogy is álljon ellen egy lotyó' ingereinek? Ki is magyarázná neki balra, mikor már nem volt többé semmije a' mit adjon; 's amaz valljon nem fizette e meg érte uzsorán ápolgatásai - 's öleléseivel?

Amália. (felbosszanva.) Az én gyűrűmet egy lotyónak?

Ferencz. Pfui, pfui! az gyalázatos. De jó, ha csak az volna. Egy gyűrű, akár milly drága legyen, még is minden zsidónál megkapható. Talán a' munka nem tetszett neki rajta, talán szebbet cserélt érte.

Amália. (hevesen.) De az én gyűrűmet — az enyémet mondom?

Ferencz. Nem mást Amália, — hah! egy ilyen kincs! 's az én újamon — és Amáliától! — innen a' halál se' rántsa vala le! úgy e Amália,

nem a' gyémánt' drágasága, nem a' művészet rajta: a' szerelem teszi becsét. — Edes, te sirsz! jaj annak ki ezen drága cseppeket illy mennyei szemekből satolja - ki. — Ah! és ha még mindent tudnál, ha őtet magát látnád, őtet e' formában látnád?

Amália. Szörnyeteg! hogyan? melly formában?

Ferencz. Hagyj, jó lélek! ne kérdezősködjél — (mintha magában, de fenn hanggal.) Csak legalább fátyola volna az ocsmány véteknek, hogy magát a' világnak szemciből kilophatná! De itt a' sárga ónszinű szemkeréken rútul elő pillan, elárulja magát a' halvány behorpadt orczában, és undokan tekeri - ki a' csontokat; kirebeg az elcsonkult félhangban; rettentő fennen prédikál a' reszkető odaingó bordavázból; keresztül dulja a' csontoknak legbelebb velőjüket, 's eltöri ferfiúi erejét az ifjuságnak; pfui pfui! émelgem. — Orr szem fiül rázódnak — te lattad Amália azt a' nyomorúltat, ki kórházunkban lihegte - ki lelkét; a' szemérem előtte irtózó szemeit békúyni látszott — te jajt kiáltottál felébe. Hívd - vissza lelkedbe még egyszer teljesen ezt a' képet, és Károly előtted áll! Csókjai döghalál, ajkai a' tiédet bemérgezik.

Amália. (reüit.) Szentelen káromló!

Ferencz. Irtózol 'ettől a' Károlytól? Már a' bágyu festést is émelged? Menj, 's nézd - meg

még önmagát, a' te szép, angyali, isteni Károlyodat! Menj, szívd-be balzami lélekzetét, és hagyd magad' eltemettetni az ambrózia-illatoktól, melyek torkából felgőzölgnek. Csupa szellelte szájának téged' azon fekete, halálhason tántorba fog lehellni, melly egy pukkanó dögnék bűzét, és egy halál lepte vérpiacz' látását követi.

Amália. (elfordítja orcáját.)

Ferencz. Milly felbuzgása a' szerelemnek! M gyönyör az ölélésben! — de nem igaztalarság é, egy embert sinlett külseje miatt kárhoztatni? A' legnyomorúbb Aesopi bénában is fénylhetik nagy, szerelemre méltó lélek, mint rubin a' mocsárban. (mérgesen mosolygva) Hiszen a' szerelem himlős ajkából is —

Ám! de ha a' vétek a' character' erőset is megrendíti, ha a' tisztasággal a' rény is elszárnnyall, valamint a' hervadt rózsából kipárolgó illat, ha a' testtel a' szellem is nyomorékká romlik —

Amália. (vigan felszökve.) Hah! Károly! most megint rád ismérek! te még egész vagy! egész! minden minden hazudtság! — Hát nem tudod, gonosz, hogy Károlynak olyanná lenni lehetetlen? (Ferencz egy ideig gondolatba merülve áll, azután menésnek fordul). Hová olly sietőleg, tennen szégyened elől szaladsz?

Ferencz. (befedett orcával). Eressz, hagyj! hogy könnyüimnek folytokat engedjem. Tyrannatya! fiad' legjobb bikát úgy általadni az inségnek, a'

körülzö szegyennek; eressz Amália! lábaihoz borúlok, 's terdeimen megesketem, hogy a' kiejtett átkot reám reám hárítsa, az örökséget tőlem elvonja, engemet — véreimet — éltemet — mindenem' —

Amália. (nyakába omol.) Testvére Károlynak, édes kedves Ferencz!

Ferencz. Oh Amália! mint szeretlek ezen rendületlen hűsegédért bátyámhoz. Bocsáss - meg, hogy szerelmedet illy nehéz próbára mertem kitenni! Mi szépen feleltél - meg kívántaimnak. Ezen könyűkkel, ezen sohajtásokkal, ezen mennyei nehezteléssel — nékem is — nékem is — a' mi lelkeink olly igen öszhangoztak.

Amália. Oh nem, ez soha sem.

Ferencz. Ah! olly harmoniásan hangoztak-össze, mindég azt vélém hogy ikreknek kellene lennünk. 'S ha a' külsőnek szenvedhető külön-sége nem volna, mellyben, fájdalom! Károlynak vesztetni kell, százszor elcseréltetnénk. Te — mon-dám sokszor magamnak — te az egész Károly vagy, echója, képmása!

Amália. (csóválja fejét.) Nem, nem! az ég-nek ama' tiszta világánál! egy erecskéd sem tőle egy szikrád sem az ő érzetéből —

Ferencz. Olly egészen hasonlók hajlandósá-gainkban — a' rózsa volt legkedvesb virága — melly virág volt nekem a' rózsánál feljebb? Véghetet-

Ienül szeretted a' muzsikát, 's tanúim vagytok ti csillagok, mellyek az éjnek halál-csendében olly gyakran lestek-meg klaviromnál, mikor körül-em minden eltemetve feküdt árnyék- 's szunnya-lomba' — hogy kételkedhet még, Amália, midőn szerelmünk egy tökélyben talált-össze, és ha a' szerelem azon egy, hogy fajzhatná-nak-el magzati?

Amália! (csodálva szemléli.)

Ferencz! Csendes és derült volt az estvély, az utolsó Lipcsébe-utazása előtt, mikor amaz erkélybe vitt magával, hol ti olly gyakran ülettek együtt szerelem-álmokban; némán maradtunk sokáig: végre kezemet fogta, 's halkszóval, könny szemében, ezt mondá: itt hagyom Amáliát, nem tudom — úgy rémlik előttem mintha, örökre — ne hagyd-el őtet öcsém! légy barátja — légy Károlya, ha Károly többé — többé vissza nem tér, (le omol előtt, 's kezét hevesen megcsókolja.) soha soha soha többé vissza nem fog térni, 's én néki szent esküvéssel ígértem!

Amália. (vissza-ugorva). Áruló! mint érlek rajta! ugyan ezen erkélyben esketett-meg engem', hogy semmi más szerelemnek — ha meghaland-na — Látod, mi istentelen, mi utálatos vagy, menj szemem elől.

Ferencz. Te engem' nem ismersz Amália semmikép nem ismersz.

Amália. Oh ismerlek, most óta ismerlek — és te akartál hozzá hasonlani? ő előtted sirt volna értem? előtted? elébb írta volna nevemet a' bitó-fára. Tüstént menj!

Ferencz. Megbántasz.

Amália. Menj, mondom. Te tőlem egy becses órát oroztál-el, vonassék-le életedről.

Ferencz. Te gyűlölsz?

Amália. Megvetlek, menj!

Ferencz. (a' földet dobbantván. Várj! hát reszketendj előttem! engem' egy koldusnak feláldozni? (mérgesen el.)

Amália. Menj, gyalázatos! Most ismét Károlynál vagyok — Koldus, monda ő? ím tehát a' világ felfordult, a' koldusok királyok, 's ezek koldulók. Azon rongyokat, mellyeket ő visel, fel nem cserélném a' felkentek' bíborjaikkal. A' tekintet, mellyel ő koldul, oh annak egy nagy, egy királyi tekintetnek kell lenni; egy tekintetnek; melly a' nagyok' 's gazdagoknak fennségüket, pompájukat, diadalmokat elsemmisíti! Porba veled, ragyogló drágaság! (a' gyöngyöket leszakasztja nyakáról.) Legyetek kárhoztatva ezüstöt, aranyt, gyémántokat viselni, tí nagyok 's gazdagok! legyetek kárhoztatva dus asztaloknál dőzsölni! — kárhoztatva tagjaitokat ápolni a' gyönyör' párnájin! Károly, Károly! így vagyok rád méltó. el.

MÁSADIK FELVONÁS.

ELSŐ SCENA.

F e r e n c z' s z o b á j a.

Moor Ferencz.

(elmélkedve.)

Már ez nekem sokáig tart — a' doktor erővel azt hiszi, hogy megfordultában van. Vénnek élte csak ugyan örökség! 'S most a' pálya szabad és sík volna, csak az a' bosszantó nyúlós húsgöröngy ne legyen, melly hasonló a' földalatti varázs kutyához a' lélekmesékben, utamat kincseimhez elzárja.

De valljon, kell e plánjaimnak a' mechanizmusz vas igája alá hajolniok. Magasan szárnyaló szellemem lelánczoltassa e magát az anyag' csiga-ösvényére? Kifuvása egy mécsnek, melly úgy is csak az utolsó olajcseppel uzsorál még! — nem több az egész dolog; és még sem akarnám hogy enmagam tettem legyen, az emberek miatt. En őtet nem gyilkoltnak, de kiéltnek szeretném. Ugy szeretnék tenni, mint az okos orvos, csak hogy megfordítva: nem a' természet' útját belé-

vágással alkadyozni, hanem azt mentében előmozdítani. És valóban, képesek vagyunk az élet' feltételeit meghosszítani, miért ne tudnók meg is rövidíteni?

Philosófok 's orvosok tanítanak, mi jelesen hangozzanak össze a' szellem' szeszei a' machinának mozdulatival. Köszvényes érzetek mindenkor a' mechanicali rezzenések' dissonantiájától követtetnek — szenvedelmek sértegetik az életerőt, a' megterhelt szellem elnyomja borítékját — mikép hát? ki értené ezen pályátlan ösvényt az élet' várához a' halálnak megtörni? A' testet a' szellem által lerontani — hah! egy originalmív — a' ki ezt véghez vinné! Egy hasonlíthatatlan mív! Elmélj Moor, Ez olly mesterség volna, melly feltatálójául téged' érdemolne. Hiszen alig hogy a' méregkeverés rendes tudomány' rangjára nem emeltetett, 's a' természetet próbálások által nem kiszték korlátait kimutatni, annyira, hogy most már évek-re elé kiszámlálják a' szívdobogásokat, 's az életérnek azt mondják: eddig 's ne tovább! *) — ki ne próbálná meg itt is szárnyait?

*) Egy asszony Parishban annyira ment a' méregporokkal rendesen tett próbálatok által, hogy a' legtávolabb halálnapot is némelly bizonyossággal jósolná. Pfui orvosainkra, kiket ezen asszony a' prognoszisban megszégyenített. Schiller.

De hogyan kell majd a' munkához járulnom, hogy ezen édes békés egyetértést a' lélek 's test között háborítsam? Melly nemét választandanom az érzéseknek? Mellyek sértegetik legdagályosabban az élet' virágát? H a r a g? — ez az éh farkas hamar tele falja magát — a g g á l y? — ez a' férreg igen lassudan rágdal — b ú? — ez a' vipera nagyon lomhán mász — f é l e l e m? — a' remény gátolja terjedtét. Hogyan? hát ezek már minden hóhérjai az embereknek? Illy hamar van kimerítve az halálnak arzenálja? (mélyen elmélve). Hogyan? — Hát? — Mi? Nem — Hah! (felugorván.) B o r z a d á l y — Mit nem hat a' borzadály? Mit tehet az értelem, a' religio ezen gígásznak jéghideg ölelése ellen? És még is? — Ha ezt a' szélvész is megállaná? — Ha ezt is? — Oh hát jöj nekem segédül te í n s é g, és te b á n a t, pokloki Eumenída! Ásó kígyó, melly ön étkét kérőzi, és tulajdon szarát ismét felfalja; örök irtóji és örök teremtetőji mérgeteknek! — És te ordító ö n b e v á d l á s, melly saját házadat pusztítod-ki, és saját anyádat sebesited. És jöjtek nekem ti is segedelmül, jótévő Grátiák, szelíden mosolygó M u l t, és te a' túltorlongó teljszaruval virító J ö v e n d ő! tartsátok elejébe tükreitekben az égnék örömeit, mikor futamó lábatok fösvény karjairól elsikamlík. Így rohanok neki ennek a' töredékeny életnek, egy ütéssel a' másik után, egy vésszel a' másik után; míg a' fúria serget utóljára be-

nem zárja — a' k é t s é g b e s é s ! Triumph ! triumph ! a' plán kész — nehéz és mesterséges , mint semmi másik — csalhatatlan , bizonyos — mert (csúfolólag). a' bonczolónak kése semmi sebnek vagy rágó méregnek nyomát nem találja.

(Eltökélve.) Rajta tehát ! (Herrmann fellépik.)
Hah ! Deus ex machina ! Herrmann !

Herrmann. Szolgálatjára , kegyelmes úrfi !

Ferencz. (kezét nyujtván neki.) Mellyet há-
látlannak nem téssz.

Herrmann. Tapasztaltam.

Ferencz. Legközelebbkor többet tapasztal-
landasz — legközelebbkor Herrmann ! — Mondani
valóm van hozzád Herrmann !

Herrmann. Figyelek ezer füllel.

Ferencz. Én ismerlek , te eltökélt legény
vagy — katonai szived , szőr nyelveden ! — Az
atyám téged' nagyon megbántott , Herrmann !

Herrmann. Vigyen - el az ördög , ha vala-
ha elfelejtem !

Ferencz. Ez hangja egy férfinak ! A' bosszú
illik férfiúi melyhez. Te nekem tetszel , Herr-
mann ! Vedd ezt az erszényt , Herrmann ! Ne-
hezebbnek kellend lennie , csak úr legyek.

Herrmann. Hisz' ez az örökki kívánságom ;
kegyelmes úrfi , köszönöm.

Ferencz. Igazán Herrmann? Valóban kíváncsi vagyok, hogy úr volnék? de atyámnak olyan csontveleje van, mint egy oroszlának, 's én az ifjabb fiú vagyok.

Herrmann. Bár bár az öregebbik volna, és atyja egy aszúlyánynak csontvelejével bírta.

Ferencz. Hah mint jutalmazna meg akkor az öregebbik fiú! Mint emelne fényre ezen nemtelen porból, melly oly keveset egyez szellemed- 's nemeddel! Akkor a' mint itt állsz, egészen arannyal vonatnál-be, és négy lovon görgénél-el az útszán! Valóban úgy kellene akkor lenned! — De majd elfeledem azt, a' miről veled szólni akartam — elfelejtéd már az Edelreichi kisasszonyt? Herrman?

Herrmann. Mennydörgős! miért emlékeztet arra?

Ferencz. Bátyám előled elhalászta.

Herrmann. Kell érte lakolnia.

Ferencz. A' kisasszony kosarat adott, sőt, azt vélem, hogy Károly még a' hágcson is levetett.

Herrmann. Ezért én őtet a' poklokba taszítom.

Ferencz. Azt mondta, hogy azt sugják egymásnak fülökbe az emberek, hogy téged' a' marhahús és tengeri retek közt csináltak és hogy atyád soha se' nézhetett rád a' nélkül, hogy me-

lyét ne verje és ne sohajtson: Isten légy nekem szegény bűnösnek irgalmas!

Herrmann. (vadan.) Ezer villogó villám! hallgasson!

Ferencz. Azt javallá neked, hogy nemes levéledet eladjad 's vele harisnyáidat föltoztasd.

Herrmann. Ördög, pokol! Szemeit körmeimmel kivájom.

Ferencz. Mit? te bosszankodol? hogy bosszankodhatol rá? mi rosszat tehetsz neki? egy illy patkány oroszlán ellen? Haragod csak édesíti diadalmát. Te nem tehetsz semmit, csak fogaiddal csikoroghatsz, 's dühedet száraz kenyérbe ereszteted-ki.

Herrmann. (a' földet dobbantva.) Porrá fogom morzsalni.

Ferencz. (vállát veregetve.) Pfui Herrmann, te gavallér vagy. E' csúfot nem szabad magadon hagynod. A' kisasszonyon ki ne adj, ne, azt az egész világért ne tedd Herrmann! Villám zápor! ha én neked volnék, a' legvégsőbbet is megpróbálnám

Herrmann. Nem nyugszom elébb, míg őtet és őtet a' föld alá nem űztem.

Ferencz. Ne olly felzúdultan Herrmann! jőj közelebbre — neked meg kell kapnod Amáliát!

Herrmann! Meg kell, ha az ördög ellenzi is, meg kell.

Ferencz. Meg kell kapnod, mondom, 's pedig az én kezeimből. Jer közelebb; tán nem tudod hogy Károly már annyi mint öröktelenítetve?

Herrmann. (közelebb jövőn.) Megfoghatatlan, ez az első szó, mellyet hallok.

Ferencz. Légy csendes, és figyelj tovább! máskor majd többet fogsz hallani e' felől — a' mint mondom tizenegy holnap óta száműzelve van. De már megbánja az öreg a' siettetettlépést, de mellyet (nevetve) reménylem, nem önmagá tett. Amália is nagyon gyötri naponként szemre - hányásai - 's panasszaival. Már nem sokára, vagy ha sokára is, a' világ' mind a' négy végein fel fogja kerestetni, 's jó éjszakát Herrmann, ha megtalálja. Te egész alázattal foghatod kocsiját tartani, mikor ő Amáliával a' templomba menend esküvésre.

Herrmann. A' feszületnél is meg fojtom.

Ferencz. Az atyja nem sokára által fogja neki adni az uraságot, és várain nyugalomban élni. 'S ekkor a' kevély forrgatag-fejnek a' gyeplő kezében, gyölölőit 's irigyeit neveti — és én ki tégedet egy fontos nagy férfitvá akaralak tenni, én magam, Herrmann, ajtaja' küszöbénél mélyen meghajolva fogom —

Herrmann. (hévvel.) Ne! olly bizonnyal valamint nevem Herrmann, azt az ifjúr ne fogja ten-

ja cselekedni; ha még egy szikrácska okosság csillan agyamban! azt ne fogja tenni.

Ferencz. Te fogod gátolni? Véled is kedves Herrmannom, megéreztetni ő ostorát, orczádba fog pökní, ha elejébe jössz az útszán; 's jaj neked aztán, ha válladat vonítod, vagy szádat görbítéd! Ime így áll az ügy a' kisasszony' keze' kérésével, így kinézteiddel, plánjaiddal.

Herrmann. Mondja - meg az úrfi, mit cselekedjem?

Ferencz. Figyelj hát Herrmann! hogy lásd mikép veszem szivemre sorsodat mint igaz barátod — menj, öltözködjél által — tedd magadat egészen ismerhetetlenné, 's jelentesd - be magad' az öregnél; add elé hogy egyenesen cseh országból jössz, hogy bátyámmal a' Prági ütközetben jelen voltál — hogy látád a' csatapiaczon lelkét kilihegni.

Herrmann. De fognak e nekem hitelt adni?

Ferencz. Hohó! azt rám bíz. Vedd e' csomót. Itt commissziódat környülményesen megleled. 'S documentumok hozzá, mellyek magát a' kétest hihetővé teendjék. — Csak ügyekezzél hogy eltávozhassál, 's látatlanul! a' hátulsó ajtón ugorjál az udvarba, 's onnan a' kertfalon által — a' tragikomoediának catastrophját rám bíz!

Herrmann. 'S az ez lesz: Éljen az új úr, Gróf Moor Ferencz?

Ferencz. (arczait simitgatva.) Mi cseles vagy te? — mert lásd úgy mindketten elérjük célunkat, és nem sokára. Amália reményét elveszti. Az öreg, fija' halálát magának tulajdonítja és — most betegeskedik — ingó épület földindulásra se' szorúl hogy rakásra düljön — a' hirt ő túl nem éli — akkor én az egyetlen fija vagyok — Amália gyámolát elvesztette, 's az én akaratom' játéka; 's már könnyen elgondolhatd — egy szóval, minden ohajtásként inegy — de te szavadat vissza ne vond.

Herrmann. Mit mond úrfi? (örvendezve.) Előbb térjen - meg futtából a' golyó, és dülja-szét ön vadásza' bélé! — tartson számot rám! Csak hagyja rám — Adieu!

Ferencz. (utána kiált.) Az aratás a' tied kedves Herrmann! — (egyedül.) Mikor az ökör a' gabonaszekérta' esürbe vonta, szénával kell megelégszenie. Istálló - lyány neked, nem egy Amália. el.

M Á S A D I K S C E N A.

Az öreg Moor' háló szobája.

Amália. (lassudan eléjővén.) Halkkal! halkkal! ő szunnyadoz. (az alvó elé áll.) Mi szép ő mi tisztelendő! tisztelendő a' miképen a' szenteket festik — nem! nem haraghatom rád! Hófürtű fő, nem haraghatom rád! Szunnyadozz enyhén,

ébredj vidáman, egyedül én akarok odamenni,
és szenvedni.

Az ö. Moor. (álmában.) O fiam! fiam! fiam!

Amália. (kezét fogja.) Halk, halk! fija van
álmában.

Az ö. Moor. Te vagy itt? valóban te? ah!
mi nyomorún népsz? Ne nézz rám evvel a' bűtelt
pillantattal! én elég nyomorú vagyok.

Amália. (hamar felébreszti.) Eszmélj-fel kedves
agg! csak álmodál. Eszmélj.

Az ö. Moor. (félig ébren) Hát ő nem volt itt?
nem az ő kezeit szorítottam? Rút Ferencz, ál-
mimból is ki akarod ragadni?

Amália. Veszed észre, Amália?

Az ö. Moor. Hol van ő? hol? hol vagyok én?
te itten Amália?

Amália. Mikép vagy bátyám? élesztő szen-
derben aluvál.

Az ö. Moor. Fiamról álmodtam. Mért tovább
nem? Talán bocsánatot nyertem volna ajkiról.

Amália. Angyalok nem haragszanak — ő meg-
bocsát. (kezét fogja fájdalommal.) Atyja Károlyom-
nak, én megbocsátok.

Az ö. Moor. Nem, leányom! Ábrázodnak e-
zen halál-színe az atyát elátkozza. Szegény leány-
ka! ifjuságod' örömeitől megfosztottalak — oh
ne átkozz-el!

Amália. (gyöngédséggel megcsókolja kezét.)
Atyámat?

Az ö. Moor. Ismered e' képet, leányom?

Amália. Károlyé!

Az ö. Moor. Így volt ő mikor tizenhatodik évébe járt. Most nem ilyen — oh mint dühödik belsőm — ezen enyheség kedvetlenség, e' mosoly kétségbesés — Úgy e Amália? Születése' évnapján volt az a' jaszmin-erkélyben, mikor őt lefestetted — Oh édes leányom! szerelmetek engem' olly boldoggá tett.

Amália. (Mindég a' képre szegzett pillantattal.) Nem, nem, ez nem ő! istenemre! ez nem Károly — itt, itt (szívére 's homlokára mutatva) olly egész! olly más! A' holt festék nem éri a' mennyei szellemet letűkrözni, melly tüzes szemekben uralkodott. Félre véle! Ez olly emberi. Kontárné voltam.

Az ö. Moor. Ezen kegyes melegítő tekintet! Ágyam előtt álljon, 's a' halál' közepében is éltem volna. Soha soha meg nem haltam volna!

Amália. Soha, soha meg nem haltál volna. Egy szöket leendett volna, mint mikor egy gondolatról a' másikra 's szebbre szökellünk. Ez a' tekintet átvilágolt volna sírodon, atyám! Ez a' tekintet téged' által - emelt volna a' csillagokon!

Az ö. Moor. Oh ez súlyos, ez szomorú! Én meghalok és fiam Károly nincs itt — sírba viend-

nek, 's ő nem könnyez síromnál. Mi édes, egy fiu'
imádságától ringattatni által a' halál' álmába —
mi pólya-dal!

Amália. (ábrándozva.) Ugy van, édes, meny-
nyeien édes a'szeretettnek énekétől ringattatni a' ha-
lál'álmába! — talán a' sírban is folytatjuk álmunkat —
egy hosszú, egy örök, egy végtelen almodás Ká-
rolytól a' feltámadás' harangjáig — (felszökvén, el-
ragadtatva), és e' pillanattól fogva az ő karjai-
ban örökre.

(szünet; a' klavírhoz megy 's játszik.)

Hektor! hát, tőlem végkép szakadsz-e!
Hol Achillesz győzetlen kezekkel
Patroklosznak rettentően áldoz.
Ki! ki fogja kisdeded' tanítani
Vetni dárdát 's a' mennyet becsítani,
A' midőn mélyébe nyel Szkamandrosz!

Az ö. Moor. Szép ének, leányom! Azt el kell
nekem játszaniod halálom előtt.

Amália. Andromache' és Hektor' búcsújok.
Károly és én gyakran éneklők a' lantnál együtt.
(folytatja.)

Drága hölgy, 's menj, 's hozd halál-dsidámat,
Hagyj! a' mordon harcz' robajja támad:
Vállaim hordozzák Iliont.
Isteninkért esvén a' csatának,
Dül Hektor mentője a' hazának,
'S Elysionban egygyűlünk viszont.

Daniel (bejön.)

Daniel. Künn egy ember várakozik. Elébo-
csáttatni kér, egy fontos híre van ő méltóságához
— ú gy mond —

Az ö. Moor. Csak egy valami fontos ne-
kem e' világon, te tudod Amália — tán szeren-
csétlen, ki segélyre szorul? Ne menjen-el sohajtoz-
va innen.

Amália. Talán kolduló, sietve jöjön-fel (*Dá-
niel* el.)

Az ö. Moor. Amália, Amália! kímélj engem!

Amália. (folytatja az éneket).

Kardod' hangját többé nem figyellem,
Nyugovó vasad' busan szemellem,
Priamosz' nagy hőstörzsökje dűl.
Te kimulsz, hol nincsen nap'sugára,
Rengetegbe' foly Cocyt' könyára,
Hő szerelmed a' Lethébe hűl.

Minden elmém 's szomju vágyam hűljön,
Léthe' csendes öblibe merüljön,
Nincs hatalma szűm' szerelminél.
Halld! az ellen' mérge már kiforral —
Nyujtsd szablyámat, hagyj-fel a' szomorral:
Hő szerelmem a' Lethében él.

Ferencz, Herrmann. (bő köpenyben, mélyen
benyomott kalappal.) *Daniel.*

Ferencz. Itt az az ember. Rémítő hirt, mond
ő, várunk rád atyám. Hallgathatod?

Az ö. Moor. Én rémítőt csak egyet ismerek. Lépjél ide jó ember, és ne kímélj engem! Nyújt-
satok neki egy pohár bort.

Herrmann. (változtatott hanggal.) Méltóságos
úr! ne lakoltasson egy szegény embert, ha ön-
akarata ellen szívét általszúrja. Én jövevény va-
gyok ezen országban, de jól ismerem méltóságó-
dat, a' Moor Károlynak atyját.

Az ö. Moor. És honnan ismersz?

Herrmann. Ismertem fiját —

Amália. (felszökve) Ő él? él? Te ismered?
hol van, hol? (el akar futni.)

Az ö. Moor. Te tudsz fiam felől?

Herrmann. Lipcsében tanúlt. Onnan messze to-
va költözött. Által körül bolygotta német országot, és
a' mint nekem mondotta, fedetlen fővel, mezítláb,
's küszöbeknél koldulva kenyerét. Öt hónappal ez-
után, ismét kitört porosz ország és Osztria közt a' sú-
lyos háború, 's minthogy a' világon semmit sem volt
már reménylenie, Friderik' győzödelmei dobja-
nak szózata cseh országba vont. Engedtessék-
meg nekem, szólt a' nagy Schwerinhez, hogy
a' halált haljam a' hósek' ágyán, nincsen többé
atyám! —

Az ö. Moor. Ne nézz reám, Amália!

Herrmann. Zászló adatott neki. Részesült a' porosz győzödelemben. O és én egy sátor alá jutottunk fekünni. Sokat beszéltj éltes atyjáról, 's jobb elmúlt napokról — és hiúsúlt reményekről — szemünk könnyükben.

Az ö. Moor.! (a' párnába rejti orcáját). Hallgass, o hallgass!

Herrmann. Nyolcz nap rája a' heves csata Prágnál volt; mondhatom, fíja úgy viselte magát, mint derék hadiember. Csodákat mivelt a' had' szeme előtt. Őt ezrednek kellett mellette váltogatni, ő állt. Tűzgolyók hulltak jobbra, balra, ő állt. Egy golyó jobb kezét szétzúzta, ő a' zászlót baljába fogta, es állt —

Amália. (elragadtatva.) Hektor, Hektor! halljátok? ő állt —

Herrmann. Estvélyén a' csatának golyó-sivítás közt lesuhanva leltem, baljával a' rohanó vért gátlotta, jobbját a' földbe ásta volt. Barátom! kiáltott elémbe, suttogás futott a' hadlábban, hogy a' generál egy óra előtt elesett — „el! mondám, és te? “ — Tehát, a' ki derék katona, kiáltott és eleresztette bal kezét, az kövesse vezérét, mint én! Nem sokára nagy lelkét a' hősnek oda lehelte.

Ferencz. (vadan Herrmannnak szökve.) Hogy a' halál pecsételje - le átkozott nyelvedet! Azért

jöttél ide, hogy atyánknak a' haláldöfést add-meg?
Atyám! Amália! Atyám!

Herrmann. Végső akaratja volt haldokló bajtársomnak. Vedd ezt a' szablyát, hörgé, vidd által agg atyámnak; fijának vére tapad rajta, ő meg van bosszulva, hagyd hízzék. Mondd neki, az ő átka űzött engem' csata- és halálba, ejtett kétségbe. Végső sóhajtása volt Amália.

Amália. (mintegy halálszunnyból felriasztva.) Végső sóhajtása volt Amália!

Az ő. Moor. (iszonyún kiáltva, hajait tépdelve.) Az én átkom űzte halálba! ejtette kétségbe!

Ferencz. (fel 's alá tévelyegve a' szobában.) Oh! mit műveltél, atyám! Károlyom! Testvérem!

Herrmann. Itt van a' szablya, és itt egy arczkép is, melyet ugyan akkor kivont kebléből. Hajszálra hasonlik ehhez a' kisasszonyhoz. Ezt Ferencz ücsémnek, mondá, nem tudom mit értett vele.

Ferencz. (bámulólag.) Nekem? Amália' arczképét? nekem? Károly Amáliát? nekem?

Amália. (hevesen Herrmannak megy.) Pribék megveszlegetett csaló! (kernényen megragadja.)

Herrmann. Az én nem vagyok, nagyságos kisasszony! nézze bár önnaga, ha nem saját képe é? nyilván a' kisasszony önnön adta neki?

Ferencz. Lelkemre! Amália, a' tiéd! Valóban a' tiéd!

Amália. (vissza adja neki a' képet.) Az enyém, az enyém! Ég és föld!

Az ö. Moor. (kiáltva, 's arczáját marczongolva.) Jaj, jaj! az én átkom űzte halálba! ejtette kétségbe!

Ferencz. És rám emlékezett az elválás' végső nehéz órájában, rám! Angyali lélek — mikor már a' halálnak fekete zászlója sohogott felette, — rám.

Az ö. Moor. (dadogva.) Az én átkom űzte halálba, az én fiam kétségbe! —

Herrmann. Ezt az inséget ki nem tarthatom. Isten legyen az öreg úrral! (halkkal Ferenczhez.) miért is tette ezt az úrfi? (sebesen el.)

Amália. (felszökven, utána.) Maradj, melyek voltak utolsó szavai?

Herrmann. (vissza kiált.) Végső sóhajtása volt Amália! (el.)

Amália. Végső sóhajtása volt Amália! — Nem, te nem vagy csaló! — Hát igaz — igaz! — ő holt — holt! — (szédeleg, míg eldűl) holt — Károly holt —

Ferencz. Mit látok? Mi van itt a' szablyán írva? vérrel — Amália?

Amália. Általa?

Ferrencz. Jól látok e, vagy álmodom! lásd itt véres írással: Ferencz, ne hagyd - el

Amáliám at! Nézd csak, nézd! és a' másik oldalon: Amália! eskedet feltörte a' mindenható halál. — Látod e most, látod? Meredő kézzel írta, 's szívének meleg vérével írta, az örökség' ünnepélyes szélénél írta! Elszállongó lelke késett, Ferenczet 's Amáliát még összekötni.

Amália. Szentséges isten! az ő keze — Soha nem szeretett! (sebesen el.)

Ferencz. (a' padlót dobbantva.) Átkozott! minden mesterségem elroskad a' makacson!

Az ö. Moor. Jaj, jaj! Ne hagyj - el én leányom! — Ferencz, Ferencz! add nekem vissza fiamat!

Ferencz. Ki volt az, ki átkot szórt rája? Ki volt az, ki síját csatába űzte, 's halálba, 's kétségbe? Oh ő angyal volt! kincse a' mennynek. Átok az ő hőhérjaira! átok, átok tenmagadra!

Az ö. Moor. (ököllel veri mellét 's homlokát). Ő angyal volt, kincse a' mennynek! Átok, átok, romlás, átok, enmagamra! Én vagyok az az atya, ki nagy síját agyon ütötte. Engem' haláláig szeretett! engem' megbosszulni futott harcz- és halálba! Szörnyeteg! szörnyeteg! (önmaga ellen dühöszik.)

Ferencz. Ő nincs többé, mit használnak késő panaszok? (gúnnyal mosolyogva.) Könnyebb ölni, mint feléleszteni. Többé vissza! nem hozandod sírjából.

Az ö. Moor. Soha soha soha többé vissza nem hozandom sírjából! Oda, elveszve örökre! — És te, te csacsogtad ki szivemből az átkot, te — te — fiamat nekem vissza!

Ferencz. Ne ingereld dagályomat. Elhagylak a' halálban!

Az ö. Moor. Szörny, szörny! Add nekem vissza fiamat (a' székből felelnelkedik, Ferenczet gégején akarja ragadni, de ez a' székbe löki.)

Ferencz. Erőtlén tetemek! ti mertek — Halj! essél kétségbe! (el.)

Az ö. Moor. Ezer átkok dörögnek utánad! te oroztad ki fiamat karjaimból. (kétség-teljesen hányja magát a' székben.) Jaj! jaj! kétségben sajgani de nem halni! — Futnak tőlem, minden szentek távoznak a' jég-ősz gyilkostól — Jaj, jaj egyik sem akarja fejemet tartani? egyik sem akarja a' vívó lelket feloldani? Semmi fiak! semmi lányok! semmi barátok! emberek csak — senki sem akar? egyedül — elhagyatva — jaj, jaj! — kétségben sajgani, de nem halni!

Amália. (fellépik kísért szemekkel.)

Az ö. Moor. Amália! küldöttje a' mennynek! Jősz lelkemet feloldni?

Amália. (szelídebb hangon.) Bátyám! egy fenséges fiat vesztettél.

Az ö. Moor. Gyilkoltál, akarod mondani. Ezen tanúval súlyítva lépem az isten' bírószé-
kéhez.

Amália. Ne így, nyomor-telt agg! az atya az égben magához helyezte őtet. Felette szerencsések voltunk volna ezen a' világon. Fenn fenn a' napok felett — ismét meglátjuk őtet.

Az ö. Moor. Ismét látjuk! ismét látjuk! oh egy kard fog lelkemen átmetszeni, — ha én szent, őtet a' szentek közt találom — közepén a' mennynek által fognak borzasztani a' pokol' borzadályi! A' végtelennek' szemlélésében össze zúzand az emlékezet! En fiamat meggyilkoltam!

Amália. Oh, ő a' fájas emlékezetet lelkedből ki fogja mosolyogni! Ugyan légy vidám édes atyám! én olly teljesen az vagyok. Nem énekelte e már a' szeráphi hárfán a' mennyei hallóknak elé az Amália nevet, és a' mennyei hallók csendelgve utána susogták? Nem e utolsó sóhajtaása Amália volt! Nem lesz e első örömszava Amália?

Az ö Moor. Mennyei vigasztalás buzog ajkaidról! ő mosolygani fog nekem, mondod? megengedni? Nálam kell maradnod, szeretettje Károlyomnak! mikor meghalok.

Amália. Halni, ezt tesz: ölébe repülni. Üdv neked! irigylésre méltó vagy. Miért nem parázsok ezen csontok? miért nem őszek e' ha-

jak? Jaj az ifjuság' erejének! Üdvözelt te velőtlen aggság! közelebb fekvő az éghez's Károlyomhoz!

Ferencz. (fellépik.)

Az ö. Moor. Lépjél hozzám, fiam! Bocsáss meg hogy elébb olly kemény voltam hozzád, mindent megbocsátok. Mint vágynám lelkemet békén kilehellni!

Ferencz. Eleget sírtál már fiadért? A' mint látom már csak egyed van.

Az ö. Moor. Jákobnak tizenkét fija volt, de Józseféért véres könnyüket sírt.

Ferencz. Hm!

Az ö. Moor. Menj, vedd a' bibliát, leányom! 's olvasd-fel Jákob' és József' történetét. Mindég úgy érdekelt az — 's akkor még Jákob nem voltam.

Amália. Melly czikkelyt olvassam? (a' bibliát veszi, és forgat.)

Az ö. Moor. Olvasd-fel jaját az elhagyatott-nak, midőn őt többé nem találta magzati közt — és midőn hijába várta tizenegyei' körében — és gyászénekét, midőn megtudta, hogy Józsefétől örökre meg van fosztva.

Amália. (olvas) „Vevék pedig József' köntösét, és egy gödölyét megöltek 's a' köntöst vérebe mártották, és küldtek, kik azt atyjához vin-

nék, 's mondanák, ezt találtuk, lássad: ha a' fiad' köntöse é vagy nem? (Ferencz hirtelen el.) De ő megismerte, 's monda, az én fiam' köntöse ez, egy gonosz vad ölte-meg őtet, egy fene vad ölte-még Jósefet.“

Az ö. Moor. (vissza zuhan a' párnába.) Egy fene vad ölte-meg Jósefet!

Amália. (tovább olvas), „És Jákob elszaggatván ruháját, szörzsákokat vett ágyékára, és siratta fiját hosszú ideiglen, és minden síjai 's lyányai egybe gyültek, hogy enyhítenék az atyjok' bánatját, de ő nem akara vigasztalást venni, és monda: búval fogok leszállani —

Az ö. Moor. Szűnj-meg! szűnj-meg! rosszul válom.

Amália. (felé ugorván a' könyvet elejti.) Isten segíts, mi ez?

Az ö. Moor. A' halál! — feketén — úszik — szemem előtt — kérlek — hivasd a' papot — hogy nekem — a' szent vacsorát nyujtsa — Hol van — fiam Ferencz?

Amália. Eltávozott. Isten könyörüljön rajtunk!

Az ö. Moor. Eltávozott — eltávozott a' haldokló' ágyától — és ez, mind — mind — két remény-telt magzatokból — uram! — te adtad — te vetted-el-neved — —

Amália. (hirtelen kiáltással) Holt! minden holt! (kétségben el.)

Ferencz. (örvendve beszökik.)

Holt, kiáltják, holt! Most úr vagyok. Az egész várbán az jajong: holt! — De hogyan, talán csak alszik? — Ugy ám, ah úgy ám csak álom ez, melyre soha nem zeng: „jó reggelt!” Álom 's halál ikrek. Egyszer váltsuk fel a' neveket. Derék jól lött álom! halálnak nevezünk. (személtbenyomja.) Ki fog most jönni, 's merni engem' bírószeék elé idézni? vagy szemembe mondani: te gazember vagy. Félre hát a' szelidség' és rénynek ezen terhes álorczájával! Most a' meztelen Ferenczet nézendjétek, 's irtózzatok! Atyám a' maga kívántait czukorba takarta, tartományát familia-körre alkotta, nyájasan mosolyogva ült a' kapunál, 's bátyául 's magzatúl nevezte őket. Az én szemöldjeim mint zivatar függjenek felettetek, úri nevem úgy lebegjen mint hegyeken egy fenyegető komét, az én homlokom legyen időmutatótok! O édesgette 's ápolgatta azon nyakat, melly elene makacson kitört. Édesgetni 's ápolgatni nem szokásom. Húsoatokba fogom vágni bogas sarkantyúimat, 's ezt a' kemény ostort megpróbálni. Az én tartományimba annyira jöjön, hogy földalma 's híg serünnepi vendéglet legyen 's jaj annak, kiteljes tüzes arczokkal lépik elémbé. A' szegénység' 's rabfélelem' halványa az én kedvencz-színem, ezen köntösbe ruházlak titeket!

M Á S A D I K S C E N A.

A' cseh erdők.

Spiegelberg, Raczmann; haramjaccsapat.

Raczmann. Itt vagy? valóban, te vagy? o hát hagyd magad' péppé össze nyomatni, szívem sógor Móríc! Üdvözelve a' cseh erdőkben! Hiszen nagy lettél és erős! Csillag úgyse! Ujjonczokat hosszú egész nyájjal, te derék madarász!

Spiegelberg. Úgy e, sógor? úgy e? és pedig egész siczkókat! Nem hinnéd, az isten' látható áldása van rajtam! szegény éhes ördög voltam, nem volt egyebem ennél a' pálczánál, mikor a' Jordánt által láboltam, és most heven nyolczan vagyunk, többnyire elromlott kalmárok, rejciált magiszterek, és írászok a' sváb tartományokból; az ám a' csapat, bácsi, gyönyörűséges legények, mondom neked, hogy egyik a' másiknak nadrágjáról is lelopja a' gombját, és tölt puskával batorságos mellette — és feleslegében vannak, s'olly hirben állnak negyven mérföldig körös körül hogy magfoghatatlan. Nincs az az újság, mellyben egy czikkelyecskét ne találnál a' ravasz Spiegelbergről, csupán is csak azért járatom magamnak; főtől talpig oda állítottak, azt gondolnád hogy magamat látod, — még a' köntös-gombjaimat se felejtették el. De szörnyűképen vezetjük orron a' bolondokat. Minap egy könyvnyomtató-

műhelybe megyek, 's azt tárom-fel, hogy a' hírelt Spiegelberget láttam legyen, 's egy firkálónak, ki épen ott ült, egy ottani kukaczdoktor' testi lelki képét tollába mondom, a' dolog kereng, a' legényt befogják, erővel inquirálják, és az szorongás- és ostobaságában, halljad csak, azt vallja, ördög vígyen! azt vallja hogy ő a' Spiegelberg. Mennydörgős adta! épen felakartam már magam' adni a' tanácsnál, hogy a' kurvanyadta nevemet úgy el ne csúfítsa — a' mint mondom három hónap után fityegett. Derekas szippanattobákat kellett aztán orromba dörgöltni, mikor elsétáltam az akasztófánál, és a' pseudo-Spiegelberget dicsőségében úgy tisztelkedni láttam — és azonban hogy Spiegelberg fitgyeg, Spiegelberg egész halkkal kikullog a' törből, és a' b ő l cs tanácsnak olyan számárfülekert röv-fel hátula, hogy szörnyű!

Raczmann. (nevet.) Te még mindig a' régi vagy.

Spiegelberg. Az vagyok, a' mint látod, testestül lelkestül. De, bohó! egy trufát még is el kell beszélnem, mellyet minap a' Cziczelleklastromban csináltam. Vándorlásomban, úgy alkonyodás felé, a' klastromot elétalálom; 's mert épen azon nap egy töltést se' löttem-ki, — tudod mint gyűlölöm halálig azt a' diem perdidit — legalább az éjnek kellett még egy csiny által megdicsőíttetnie, ha bár az ördögnek egy fülébe kerüljön is. Csendesesen maradtunk egészen a' késő

éjig. Egészen halk lett. A' gyertyák kialusznak. Gondoljuk, hogy az apácák már párnákban lehetnek. Magammal viszem hát Grimm pajtásmat, a' többieket a' kapunál váratom, míg sípomat hallanák; bátorságba helyezem magam' a' klastrom-őr elől, elszedem tőle a' kulcsokat, bekuttogok hol a' szolgálányok aluttak, ruhájikat elpracticálok, 's ki a' butorral a' kapuhoz. Tovább megyünk czellából czellába, egy nénikének a' másik után elszedjük a' ruháját, végre a' fejdelemasszonyét is. Most fütyülök, legényim künn megzúdulni kezdenek és zsvajkodni, mint-ha az utolsó ítélet támadna, és bestiás zörömböléssel be a' nénék' czellájikba! — hahaha! — itt láttad volna ám a' heczet: hogyan tapogattak a' sötétben szoknyájikért a' szegény cziczák, 's milly szörnyen ábrázkodtak, mikor látták hogy oda vannak; és mí mint valamennyi istennyilánakik, és hogyan göngyölgették-be magokat borzadály- és zavorodásból ágylepjeikbe, vagy a' kandalló alá másztak össze, mint a' macskák, meg mások hogy befeccsentyették szívök' szorongtában a' szobát, akár úszni is tanulhattál volna benne; és az a' ször-yú jajongás és nyöszörgés, végtire meg az az agg brúgó a' fejdelemné — tudod sógor, hogy ezen az egész földgolyón semmi teremtetést úgy nem utálok mint a' pókot 's vén asszonyt, és most — képzeld csak magadnak ezt a' fekete - barna ránczos bojhos banyát előttem

tánczolgatni, engem' szűzi szerénységénél fogva esketni — kormos ördög! már neki tartom könyököm', hogy a' még hátra maradt kevé és nem est a' végbélibe bökjem — röviden eltökélve! vagy elé az ezüsttel, a' klastromkinccsel, és minden szőke tallérocskákkal, vagy — legényim megértettek már — mondom neked, többet mint ezer tallér becsűt vontunk - ki a' klastromból, 's még a' trufát is felette; és ficzkóim nekik olyan egy emléket hagytak hátra, hogy lesz benne kilencz hónapig hurczolni valjok.

Raczmann. (toppant). Ej! hogy a' mennykő engem' oda nem tudott hozni!

Spiegelberg. Látd e? Mondd - meg csak, ha nem élet é ez? 's mellette fris és erős marad az ember; és lám! az egész corpus együtt van még, 's napról napra dagad mint egy praelát' horpasza. Nem tudom, valami mágnesinek kell rajtam lenni, melly minden rongy-gyűlevészt az isten' földkerekeréről magához vonz, mint aczélt és vast.

Raczmann. Szép mágnes te! De kerék 's hóhér! szeretném tudni, micsoda boszorkányságot használsz —

Spiegelberg. Boszorkányságot? Nem kell ide boszorkányság — Fejed legyen! egy bizonyos practikai itéleted, mellyet persze, árpából nem enni;

mert látd én mindég azt szokom mondani; becsületes embert minden fűzfából lehet csinálni, hunczfutra dara kell; aztán egy saját nemzeti genie is szükség, egy bizonyos, hogy úgy mondjam, hunczfuti-éghajlat, 's itt azt tanácslom a' Graubündenékhez utazz, ott van Athénája a' mostani kalózoknak.

Raczmann. Sógor! nekem olasz országot dicsérték.

Spiegelberg. Igen! igen! Senkinek sem kell az igazát megtagadni, Itália is mutathat férfiakat, 's ha német ország úgy folytatja, a' mint már útján van, és a' bibliát tökéletesen kivoksolja, a' mire a' legfenyésebb kinézetek is vannak, idővel még német országból is jöhet valami jó; de mondom neked, egyáltalában az éghajlat nem olly különösen sokat tesz, a' genie mindenütt átvág, 's a' többi sógor — hiszen tudod, a' vad-alma paradicsom' kertjében se' válik soha ananásszá — de, hogy tovább mondjam — hol szüntem-meg?

Raczmann. A' fortélyoknál.

Spiegelberg. Úgy, a' fortélyoknál. Mikor a' városba jössz, hát elsőd legyen a' kol-dús - ügyészeknél, a' város-vártáknál, a' fen-yíték - szolgáknál hírt vened, hogy ki szol-be hozzájok legszorgalmasabban, 's megudvarolja: ezeket majd felkeresed; továbbá befészkepsz

a' kávé-bordély-'s bor-házakba; kikémleled 's különited, hogy ki lármázzék legtöbbet az olcsó idő, az öt procento, a' policzia' megjobbításának beszakadó pestise ellen; ki gyalázza leginkább a' guberniumot, vagy ki buzog a' physiognomica ellen, 's e' féléket; sógor! ez a' valódi magosság. A' becsület ingadoz mint egy reves fog, csak neki tartsad a' fogót, — vagy jobban 's rövidebben: ménsz, 's egy tele erszényt vetszel a' nyilvános útszán, elrejtezel valahová, 's jól eszedbe' tartod ki veszi-fel, vártat mulva utána futsz, keressz, kiáltasz, 's kérdezed mellette-elmentedben: nem talált e uraságod egy erszényt? ha igenzi — hát az ördög látta! de ha tagadja? „bocsásson-meg az úr — nem emlékezném, — sajnálom,“(felszökve) Sógor, triumph! Sógor! Oltsd-el lámpádat ravasz Diógenesz! — emberedre találtad.

Raczmann. Te kitanult practicus vagy.

Spiegelberg. Istenem! mintha még valaha kétkedtem volna felőle. Most embered hálóbában; ravaszul is kell hozzá látnod hogy jól kiemeljed. Látd, fiam, én azt így tettem: mikor egyszer nyomán voltam, rá ragaszkodtam candidátusomra, mint a' bojtortvány, pajtasságot ittam vele, és notabene! ingyen kell őtet tartanod! persze jó sokba kerül ez, de ne ügyelj rá — — tovább ménsz, játszó-társaságok-

ba vezeted-be 's vásott lotyókhoz; verekedések-be kevered és hunczfut-csínyakba, míg csak minden léven, erőn, pénzen, lelkisméreten 's jó néven nem bankrott, mert incidenter meg kell mondanom, hogy semmire se' ménsz, ha nem rontod-el a' testet és a' lelket, — higy nekem sógor, legalább ötvenszer abstraháltam azt az én kövér praxisomból, hogy mikor a' becsületes ember ki van piszkálva fészkeből, az ördög az úr. A' lépés akkor olly könnyű, oh olly könnyű, valamint az ugrás kurvától bigottra. De halljad csak micsoda durranás volt ez?

Raczmann. Mennydörgés; csak tovább!

Spiegelberg. Még rövidebb jobb út ez: házáudvarát kifosztod emberednek, míg majd csak egy ing marad rajta, aztán magától jön — engem' ne taníts a' fortélyokra bácsi, kérdezd-meg ott azt a' rézképet — bezzeg! ugyan szépen kaptam ám a' gyalomba — negyven aranyat tartottam elébe, hogy megkapja őket, ha urának kulcsait viaszba nyomja! csak gondold-el a' bohó bestia megteszi, elhozza — ördög vigyen! elhozza a' kulcsokat, 's a' pénzt akarja; Monsieur, mondtam én, tudja - é, hogy most a' kulcsokat egyenest a' policziára viszem, és kegyelmednek lakást fogadok a' világos akasztófán! Teremtette! láttad volna akkor a' legényt hogy rántotta-fel szemét 's viczkándozott mint egy nedves pudli. „A' menny-

országért! hiszen legyen belátása az úrnak, akarok — akarok “ Mit akar kegyelmed? Felcsapja most mingyárt a' czofot kegyelmed, 's velem a' pokolba? — „ó szívesen, örömmel“ — ha hah! jó elődi, szalonnával fogják az egeret; nevesd-ki ugyan Raczmann! hahaha!

Raczmann. Ugy, úgy, meg kell vallanom! Arany betűkkel írom-be agyamba ezt a' leczkét. A' Sátán csak ugyan ismeri embereit, hogy téged' csinált alkússává.

Spiegelberg. Ugy e' sógor! 's úgy hiszem hogy ha neki tízet állítok, engem' csak szabadon hágy — Hiszen minden nyomtató ingyen adja gyűjtőjének a' tizedik példányt, mért legyen az ördög olly zsidós a' maga dolgában. Raczmann! én pusk port szaglok —

Raczmann. Teremtette! én is érzem már régen — Vigyázz, de a' közelben valami történt! Ugy úgy, a' mint mondom Móricz — téged' szívesen fogad majd a' kapitány, ő is derék legényeket csalt ám.

Spiegelberg. De az enyéim! az enyéim — hah!

Raczmann. Igen! szép újacskájik lehetnek; de mondom neked, a' mi kapitányunknak híre már becsületes legényeket is kísértetbe hozott.

Spiegelberg. Nem reménylem —

Raczmann. Tréfa nélkül! és nem szégyenlik magokat alatta szolgálni, ő nem gyilkol a' ragado-mány miatt, mint mí — úgy látszott hogy nem is gondol a' pénzzel, mikor már eléggé bírhatta, és a' saját harmadját is a' zsákmányból, melly igazával illeti, elajándékozza árva gyermekeknek, vagy szegény remény-telt ifjonzokattanított érte; de mikor földes urat köpölyöz, a' ki parasztjait akár a' barmokat nyúzza, vagy ha egy arany-paszományos hunczfutót kaphat kalapács alá, ki a' törvényeket hamisítja, és az ítéletnek szemeit beüzüstözi, vagy más uracsot az illyes fajtából — ficzkó! akkor van ő a' maga világában, 's olly ördögösen dúlong, mintha benne minden róst egy egy fúria volna.

Spiegelberg. Hm! hm!

Raczmann. Minap a' kocsmában megtudtuk, hogy egy gazdag Regenszburgi gróf fog keresztül jönni, ki egy egy-milliójú pert nyert - meg ügyészének fortélyai által; ő éppen az asztalnál ült 's ostáblázott — hanyan vagyunk? kérd engemet, míg hirtelen felkelt; láttam ám, hogy szívta al-ajkát fogai köz-zé, a' mit csak akkor tesz, mikor legdagályosabb — Csak öten, mondtam én — elég! mond, 's oda dobta az asztalra a' kocsmásnének a' pénzt, érintetlenül hagyta a' bort, mellyet magának hozatott, útnak eredtünk. Az egész idő alatt nem szólt egyet sem, oldalra futott 's egyedül, csak

némellykor kérdett, ha nem vennénk e valamit észre, 's parancsolta hogy fülen a' földre feküdjünk. Végűre jön a' gróf, a' kocsi nehezen megterhelve, az ügyész benn ült véle, elé egy lovag, oldalaslag két szolganyargalt; ekkor láttad volna a' férfit, a' mint, két mordály kezében, előlünk a' kocsinak ugratott, és azt a' hangot melylyel riadta: megállj! A' kocsisnak, ki nem akart megállni, le kellett tánczolnia a' bakról; a' gróf légbe lőtt a' kocsiból, a' lovasok megfutamtak — Pénzedet szajhafi! dörgötte — a' gróf úgy fekütt ott, mint a' bika a' bárd alatt — és te vagy az a' hunczfut, ki az igazságot pribék kurvává teszed? A' prókátor reszketett, hogy fogai öszve vaczogtak, 's a' tör horpaszába meredt, akár egy karó a' szöllőhegybe' — én az enyémet megtettem! kiáltott, 's kevélyen elfordult tőlünk; a' fosztás a' ti dolgotok! 'S ezzel az erdőbe tűnt.

Spiegelberg. Hm! hm! Sógor, a' mit az előbb elbeszéltem, köztünk marad, senkinek se' kell tudnia. Érted?

Raczmann. Jó, jó! értem.

Spiegelberg. Hiszen ismered őtet. Meg vannak neki a' maga szeszei. Érted.

Raczmann. Értem, értem.

Schwarz. (sebesen eléfutva.)

Raczmann. Ki az? mi baj? utazók az erdőn?

Schwarz. Lobbal, lobbal! hol vannak a' többiek? Ezer villogó villam! ti itt álltok, és csacsogtok! Hát nem tudjátok — de nem tudtok semmit? — és Roller —

Raczmann. Mit? mit?

Schwarz. Roller felakasztva, és még négy más vele —

Raczmann. Roller? haj az ördögbe! mióta? — honnan tudod azt?

Schwarz. Már három hétig ül, és mi nem tudunk -meg semmit; már három gyülekezetet tartottak felette, 's mi nem hallunk semmit; a' zsarpadon kikérdezgették, hol legyen a' kapitány? a' derék ficzkó semmit se' vallott-ki, tegnap tetett neki a' per, ma reggel extrapostán költözött - el az ördöghez.

Raczmann. Átkozom adta! 's tudja a' kapitány?

Schwarz. Csak tegnap hallotta -meg. Tajtékzik mint egy vad kan. Tudod, hogy mindég legtöbbet tartott Rollerről, és most még a' zsarpad — kötél 's lajtort hozatott már a' toronyhoz, nem használt semmit; már önmaga is hozzá lopúlt barátaróczban, és vele személyt akart váltani, Roller makacson ellenzette; egy esket esküdött aztán, 's mindnyájunknak bele fagyott a' májunk,

hogy olly halálfáklyát gyujtand nékie, millyen még semmi királynak nem világított, melly nekik a' hátokat barnára 's kékre égesse. Szorongódom a' városért. Már régen van szemem rá, mert olyan rút bigott, és tudod, hogy mikor ő azt mondja: akarom tenni! annyi, mintha mi már is tettük volna.

Raczmann. Az igaz, én ismerem a' kapitányt. Ha az ördögnek adta volna paroláját leszállni hozzá a' pokolba, ő nem imádkoznék, 's ha fél miatyánkkal is üdvözölhetne. — De ah a' szegény Roller! a' szegény Roller! —

Spiegelberg. Memento mori! De ez engem' meg nem indit. (dalocskát trilláz.)

Ha elmegyek a' törvényfánál
Csak jobb szemem' hunyallom-be,
'S mondom, bizony magadba' függesz,
Ki a' bolond most, én vagy te?

Raczmann. (felszökve.) Halk! lövés! (lövés, láрма.)

Spiegelberg. Még egy!

Raczmann. Megint egy! a' kapitány!

(a' scéna megett énekeltetik.)
A' Nórimerbergiak nem akasztanak,
Ha csak meg nincs már a' legény!
da Capo.

Schweicz er, Roller. (a' scena megett). Hol-
lá ho! hollá ho!

Racz mann. Roller! Roller! ördög vigyen
engem' Roller!

Schweicz er, Roller. (a' scena megett.) Racz-
mann! Schwarcz! Spiegelberg! Raczmann!

Racz mann. Roller! Schweicz er! Ezer zápor,
mennydörgös villám! Roller!

Haramja Moor. (lovon).

Schweicz er, Roller, Grimm, Schufterle.

Haramjacsapat. (sár - 's porral fedve
fellépnek.)

II. (*Moor.* a' lóról leszökik.) Szabadság! sza-
badság! — Szárazon vagy Roller! vezesd-el pa-
ripámat Schweicz er's mosd-meg borral. (a' föld-
re veti magát.) Bezzeg munka volt ez!

Racz mann. (Rollerhez). Hát a' Pluto' tűzké-
ményinél! feltámadtál a' kerekről?

Schwarcz. Lelke vagy e te? vagy én bolond
vagyok? Vagy magad vagy valóban?

Roller. (lihegve). Én vagyok. Testestül lel-
kestül. Mit gondolsz, honnan jövök?

Schwarcz. Kérdd ezt boszorkánytól! már el
volt törve feletted a' pálcza.

Roller. El ám, és még több. Egyenest az
akasztófától jövök. Csak hagyj jussak elébb lé-

lekzethez. Schweicz er fogja beszélni. Adjatok egy pohár pálinkát! Te is megint itt Móricz? más-hol gondoltalak ismét látnom — de ugyan adjatok egy pohár pálinkát! Csontajaim szét-esnek, oh én kapitányom! hol van az én kapitányom?

Schwarz. Mingyárt mingyárt! csak mondd hát! papolj hát! hogy szabadultál-meg? hogy birunk megintlen? Fejem kereng. Az akasztófától mondod?

Roller. (Egy pohár pálinkát hörpent.) Ah! be helyesen ízlik ez, hogy beéget! — egyenesen az akasztófától mondom. Ti itt álltok, és szájt tálotok, álmodni se tudjátok — már is csak három lépést voltam a' mennydörgős-adta lajtortól, mellyen Abrahám' keblébe szálljak volt, olly közel-olly közelre jutott — már szörrel bőrrel meg voltam vásárolva az anatómiára! életemet akár egy szippanat tobákért megkaphattad. A' kapitány-nak köszönöm mentségem', szabadságom', életem'.

Schweicz. Ollyan tréfa volt, hogy meg lehet hallgatni. Egy nap előtt kémjeink által hírt kaptunk, hogy Roller bezzeg derekas paprikába' ül, és hogy ha az ég még időnek előtte öszve nem dül, hát holnap — az ma volt volna — minden húsnak útját meg kell jarnia. Fel! mond a' kapitány, mit nem ér egy barát? Megmentsük őtet, vagy nem, legalább egy olly halálfáklyát gyújtunk nékie, millyen még semmi királynak nem vi-

lágított, melly nekik a' hátokat barnára 's kékre égesse. Az egész banda öszve hívatik. Expresszust küldünk kozzá, ki vele egy czédulácskán mindent megtudatott, 's a' mellyet aztán levesébe vetett.

Roller. Én kétlettem sikerét.

Schweitzer. Meglestük az időt, mikor az útszák megürültek. Az egész város elköltözött a' látványt nézni; lovasok gyalogok ösaze vissza, és a' moraj 's akasztófa-zsoltár messze körül dúdoltak. Most, mond a' kapitány, gyujtsátok! A' legények mint a' nyil úgy repültek, 's a' várost egyszerre harmincz három helyen lobbalt felgyujtjak; a' puskapor-torony' közelébe lángló kanóczoikat hajítanak, templomokba, csürekbe — Mennydörgős villárn! nem mult-el még egy fertály-óra, 's az éjszak-keleti szél is, ki úgy látszék hogy hasonlólag vicsorítja fogait a' városra, üdvös volt nekünk, és a' lángot felsegítette a' legfeljebb csúcsokra. Mi azonban útszáról útszára fúriákként fel 's alá, — tűz! tűz! az egész városon által nyögés — kiáltás — robaj, a' tűzharangok bőgni kezdenek; a' puskapor-torony a' légbe durran: mintha a' föld közepette ketté pukkadt-, és az ég szétroppant-, és a' pokol tiz ezer öllel mélyebbre süllyedett volna.

Roller. 'S most visszanézett késéretem — hát a' város ugy volt, mint Gomorrha és Szodoma,

az egész láthatár tűz és füst volt; negyven hegyek ordítják — után köröskörül a' pokolbeli tréfát, egy szörnyű borzadály mindnyájokat földre löki — most használom az időpontot, és mint a' szél el! Már fel voltam oldva, olly közel volt már — ah-hogy késérőim megfásúlva visszaneztek mint Lót' felesége! álló el! a' csoportok szétkeverve! Hatvan lépésre aztán elvetem ruháimat, a' folyamba rohanok, elúszom a' víz alatt, míg gondoltam hogy szemeikből kivesztettek. Kapitányom már készen várt lovakkal 's ruhákkal — így szabadultam-ki. Moor, Moor! csak te is! már így a' paprikába jutnál nem sokára, hogy hasonlót hasonlóval leróvjak.

Hacmann. Fene kívánat! mellyért téged' a-kasztani kellene — de ugyan pukkadásra volt ez a' csíny.

Roller. Segély volt a' szükségben, ti nem tudjátok becsitni. Kellott volna csak nektek, kötél a' nyakon, eleven testtel a' sírnak marsolni mint nekem! és mind azok az ördögadta intézetek és benczel czeremóniák és minden lépéssel, mellyet a' félénk láb ingott, közelbre és irtóztatón közelbre az átkozott gépelyhez, mellybe bekvártélyoztassam, a' rettentő regnap' fényében felhágni; és a' leső bakók, és az az iszonyú muzsika — most is visít még fülemben — és az éhes hollók' károgása, mellyek félig rothadt elődömnön harminczanként csüggöttek, és ez
mind

mind, mind — 's e' felett még az az előize az üdvösségnek, melly nekem viritott! Sógor, pajtás! és egyszerre rá koczka a' szabadságra — olyan durranás volt az, mint ha az ég' hordójának egy abroncsa repedt volna széllyel. Mondom nektek, hóhéradták, ha az ember a' lobogó kemenczéből jégvízbe ugrik a' különiséget olly erősen nem lehet érzeni, mint én érzettem mikor a' túlsó parton voltam.

Spiegelberg. (nevet). Szegény élődi! De hiszen most ki van izzadva. (iszik). A' szerencsés visszaszületésre!

Roller. (elveti palacczát). Nem! minden kincseinél Mammonnak! ezt nem akarnám másadszor megélni. Halni egy kicsinyt több mint ugrányszökés, 's halál' félelme, az még több mint a' halál.

Spiegelberg. És a' felszökő puskapor-torony — érted Raczmann? azért búzlögött ugy a' lég kéntől egy órányira is, mintha Molohnak egész garderobja a' szabad ég alatt kiszéleltetnék — remek csíny volt az kapitány! irigylem tőled.

Schweitzer. Ha a' váras örömet csinál magának abból, hogy pajtásomat mintegy üzengetett disznót kivégeztetni lássa, mi a' hóhér! mért vegyük lelkisméretünkre pajtásunk' kedvének a' várost el szánni. 'S e' mellett legényink még ugy

boldogultak, hogy őket az utolsóítéletig-kölcson fosztották. Szóljatok! mit csíptetek-el?

Egy a' bandából. Én a' zavar közt a' Szent István templomába kullogtam, 's az oltárabroszról leszeltem a' paszományokat; hiszen az úristen bizony gazdag ember mondtam, és petákos kötélből is arany fonalakat csinálhat.

Schweicz er. Jól tetted, mit is csináljon templomban az ollyan holmi? Oda viszik a' teremtőnek, ki zsibportékájikon nevet, és teremtményei éhkel halhatnak. És te Spangeler — hol vetetted-ki hálódat te?

Egy másik. Én és a' Bűgel, egy kalmár-boltot fosztottunk-ki, hozunk szövetet akár ötvenünknek.

Egy harmadik. Én két arany zsebórát csíptem-el, 's egy tuczat ezüst kalánt hozzá.

Schweicz er. Jó, jó. És mi nekik ollyat csináltunk, hogy két hétig is lesz oltani valójok. Ha a' tüzet gátolni akarják, a' várost vízzel kell elrontaniok. Nem tudod Schusterle hányan voltak a' holtak?

Schusterle. Nyolczvan-hárman, mondják. A' torony maga hatvant zúzott porrá.

H. Moor. (igen komolyan). Roller! te drágán vagy megfizetve.

Schusterle. Ha, ha! de micsoda az? — úgy ám, ha férfiak voltak volna; de amollyan pólya-

gyerekek, kik párnájokat még bearanyozzák; özszezsugorodt banyácskák, kik szűnyogokat üzgettek felölök; kiszáradt kandallóőrök, kik már az ajtót sem találták; betegek, kik az orvos után nyöszörögtek, a' ki grávis ügetéssel utána költözött a' hecznek. A' minek könnyű lába volt kiröpült a' komoedia után, és csak az aljadék maradt vissza a' házakat őrizni.

II. Moor. O a' szegény férgek! betegek, mondd, aggok és gyermekek? —

Schusterle. Ugy ám az ördögbe! és gyermekágyasok és várandós asszonyok, kik féltek ne hogy a' világos akasztó alatt elvetéljenek; ifjú dámák, kik aggódtak, ne hogy a' benczel-falaton megcsodálkozzanak, és gyermeköknek az anyaméhben az akasztót hátokra ne égensék; szegény pocták, kiknek nem volt czipőt felvonniok, mert egyetlen párjokat a' vargához adták; és több, a' mint már van az az ebfajzotta szemétje, nem érdemes hogy felőle beszéltessek. Ammint történetből úgy elmegyek egy kalibánál, jajongást hallok benn; bekukkanok, 's a' hogy a' világnál megnézem, mi volt? egy kis gyermek volt, fris és egészséges a' padlón fekütt az asztal alatt, és az asztal épen meg akart gyúlni — szegény állatocska! mondom, hiszen megfázol itt, 's betaszítottam a' lángba. —

II. Moor. Valóban, Schusterle? — És ez a' láng kebeledben égjen, míg az öröklet meg nem

öszül! El, szörnyeteg! ne lássalak többé bandámban! — Tí morogtok? fontolgattok? ki fontolgat mikor én parancsolok! — El vele! mondom. Még többen vannak köztetek, kik dagályomra érettek. De legközelebbre közzétek lépem, és rettentő különzést tartok. (mindnyájan remegve el).

H. Moor. (egyedül, hevesen fel 's alá menve). Ne halljad őket bosszúló a' mennyben! Mit tehetek róla én? mit tehetsz róla te, mikor pesztised, drágaságod, vízözöneid, a' gonosszat együtt a' valódit is felfalják? Ki parancsolhat a' lángnak, hogy ne dühöngjön az áldott vetéseken is, mikor a' tövist pusztítsa? — Oh pfui a' gyermekölésre! az asszonyölésre! a' betegek' ölésire! Mint görnyít engem' ez a' tett! Legszebb munkáimat bemérgeztette. Itt áll a' gyermek, szégyenlő pirultan, és kigúnyolva az ég' szeme előtt: ki magára méré, hogy Zeüsz' buzgányával játszdójék, és Pigmeonokat döntött, midőn Titánokat kelle öszve zúznia! — Menj, menj! te nem vagy az a' férfi, ki a' felső bírószerk' bosszú-vasát viseljed, eldültél az első fogásnál. — Itt lemondok a' vakmerő plánról, megyek magamat a' földnek valamelly üregébe rejteni, hol a' nap szégyenem elől vissza lépik. (el akar).

Haramják. (sebesen).

Láss elé kapitány! kísértének! Cseh lovagok csatangolnak szerie egész csapatokként az erdőben — a' pokolbeli manó csacsogta ki-nekik.

Új haramják.

Kapitány! kapitány! meglesték nyomunkat. Kés-
rösleg egynehány ezer von kordönt a' közép
erdőn.

Új haramják.

Jaj, jaj, jaj! Meg vagyunk fogva, keréktörve,
darabolva! Sok ezer huszárok, dragonyosok, va-
dászok vágatnak a' domb körül, 's minden ki-
meneteket elállnak. (Moor el).

Schweicz er, Grimm, Roller, Schwarcz,
Schusterle, Spiegelberg, Racz-
mann, haramja-csapat.

Schweicz er. Felráztuk hát mégis a' pelyhek-
ből? örülj Roller! már régen kíváncsoztam illye-
tén komiszkenyér-lovagokkal kardlapozkodni. Hol
a' kapitány? együtt van é az egész banda? pus-
kaporunk csak elég van?

Raczmann. Puskapor egész súllyal. De mi
mindnyájan csak nyoleczvanan; 's így húsz ellen
alig egy.

Schweicz er. Annál jobb! 's hagyd legyenek
ötvenen a' nagy körmöm ellen — Ha addig vá-
rakoztak, míg az ízéket farok alatt meggyujtot-
tuk — pajtás, pajtás! hát nincs veszély. Ok tiz
krajczárért teszik-fel életöket; nem tusázunk e mi
nyakunk-'s szabadságunkért? Elomlunk rajtok
mint az özönvíz, és fejeikre letüzelünk mint a'
viharfény. De hol az ördögbe van a' kapitány?

Spiegelberg. Elhagy a' szükségben. Hát ki nem szökhettünk már?

Schweiczer. Kiszökni?

Spiegelberg. O! mért nem maradtam Jerusálemben.

Schweiczer. O hát akarnám hogy szarba fulladnál, foslélek te! Meztelen apáczáknál nagy szád van; de ha két öklöt látsz, mamlasz! — Mutasd-ki magadat most, vagy disznó-bőrbe kellenne bevarrni, és ebek által üzöngtetni.

Raczmann. A' kapitány! a' kapitány!

H. Moor. (fellépik),

H. Moor. (lassan magában). Már egészen be hagytam őket kerítettetni, harczolniuk kell most, mint az elkétségülteknek. (hangosan) Fiaim! most rajta! rajta! El vagyunk veszve, vagy harczolnunk kell miként meglőtt kanoknak.

Schweiczer. Hah! én hancsárimmal úgy felrepsztem hasokat, hogy egy lábnýira kipukkadjon paczaljok! — Vezess kapitány! követünk a' halál' torkába.

H. Moor. Töltsétek-meg a' fegyvereket! csak nem vagyunk puskapor' szükiben?

Schweiczer. (felszökik). Puskaporunk elég a' földet a' hold felé pattantni.

Raczmann. Mindeniknek öt pár töltött pisztolya van, 's hozzá még három golyó-cső.

H. Moor. Jó! és most egy résznek a' fákra kell másznia, vagy a' sűrűbe rejteznie, és tüzelni rájuk hátulról —

Schweiczzer. Oda te vagy való Spiegelberg!

H. Moor. Mi többiek fúriakként oldalaikba rohanunk.

Schweiczzer. Azok közt én vagyok, én!

H. Moor. Egyszersmind mindeniknek sípját kell hallatnia, az erdőben kergelődnie, hogy számunk rettentőbb legyen. Minden ebek oldalasanak-fel 's az ellenség' szárnyékiba uszittassanak, hogy szétváljanak, elszóródjanak, 's lövéstek elé szaladjanak. Mi hárman, Roller, Schweiczzer 's én a' tolongásban tusázunk.

Schweiczzer. Mesterleg, derekasan! Ugy össze fergetegezzük, hogy azt se tudják honnan kapják a' pofákat. Ez előtt lelöttem bizony a' szájáról az embernek egy cseresznyét is. Csak hagyd támadjanak-meg. (Schufterle rángatja Schweiczert, ez a' kapitányt félre vonja, 's halkan beszél vele).

H. Moor. Hallgass.

Schweiczzer. Kérlek —

H. Moor. Félre! köszönje szégyenének! ez menté-meg őtet. O ne haljon-meg, ha én és Schweiczzerem meghalunk és Rollerem. Hagyd öltse-le ruhájit, azt mondom hogy ő utazó, és

én megloptam őtet. Légy nyugtan Schweiczer! Esküszöm hogy még is fel fogják akasztani.

Páter. (fellépik).

Páter. (magában). Hát ez az a' sárkányfészek! — Engedelmet, uraim! én a' szentegyháznak egy szolgája vagyok, 's künn tizenhét-százan állnak, kik minden hajszált örzenek halántékimon.

Schweiczer. Brávo, brávo! ez jól volt szavalva, hogy az ember a' gyomrát melegen tartsa.

H. Moor. Hallgass, bajtárs! — mondja-meg röviden, páter úr! mi dölga van itten?

Páter. Engem' a' magas törvény-szék küld, melly élet 's halál felett bírál. Ti tolvajok! gyujtogatók! hunczfutók! mérges vipera-faj, melly a' sötétben mászik 's a' rejtélyben szúr! bélpoklosság az emberségnek! pokolfajzat! drága vendégség a' hoilók-'s férgeknek! Colonia akasztóra 's kerékre —

Schweiczer. Ebadta! szűnj-meg csúfolódni, vagy — (arczája elébe nyomja a' puska-agyat).

H. Moor. Pfui Schweiczer! hiszen eltéped fonalát, olly derekasan tanulta kívül prédicatióját. — Csak tovább páter úr! — „akasztóra 's kerékre“.

Páter. És te finom kapitány! erszényszelők' hercege! kalózok' királya! nagy-Mogolja minden gazembereknek a' nap alatt! egészen hasonló ahhoz az első utálatos főczimborához, ki a'

bűnetlen angyalok' ezer légíójit lázzadó tűzbe loholta, 's magával a' kárhozat' mély posványába levonta; elhagyott anyáknak jajongások nyöszörög utánad, a' vért mint vizet hörpölöd, emberek ölöi-gyilkodon egy léghólyagot se' nyomnak.

II. Moor. Nagyon, nagyon igaz! csak tovább!

Páter. Micsoda? nagyon, nagyon igaz? valljon felelet is é ez?

II. Moor. Hogyan, uram? erre úgy e el nem készült? Tovább, csak tovább! mit akart még tovább mondani?

Páter. (hevesen). Irtóztató ember! el tőlem, el! Nem tapad e átkozott újaidon a' meggyilkolt római szent birodalmi grófnak vére? Nem törtél e tolvaji kezekkel be az úristen' szentségébe, és nem oroztad-el korcs fogással az úrvacsora' szentelt edényeit? Hogyan? nem vetettél e tűzkanócokat istenfélő városunkba? nem rohantottad e a' puskapor-tornyot jó keresztyének' fejeikre? (öszvecsapott kezekkel). Iszonyú, iszonyú tettek, mellyek az égig felbűzölgnek, az utolsó ítéletet felfegyverzik, hogy rohanva ide törjön! érett a' dijjásra, a' végső tárogatóra!

II. Moor. Eddig mesterleg kiszűlve! de a' do-loghoz — mit tudat velem a' tekintetes törvénytanács uraságod által?

Páter. A' mit elfogadni soha nem vagy méltó. Nézz körüléd gyujtogató! a' merre csak lát-

hat szemed, be vagy kerítve lovasainktól, itt ki-
menekedésre többé hely nincsen; 's valamint cse-
resznyék nőendnek e' tölgyeken, és baraczok eze-
ken a' fenyőkön, olly bizonynyal fogtok séretlenül
hálat fordítani ezeknek a' tölgyek-és fenyőknek.

H. Moor. Hallod é Schweiczert? — de csak
tovább!

Páter. Halljad hát, mi kegyelmesen, mi hosz-
szútűrőn bánik veled, gonosztévő, az ítélet. Ha
most mingyárt oda mászol, kegy-'s kímélésért
csedezel, tehát maga a' keménység neked irga-
lomná, az igazság szerető anyává leszzen, bú-
neid' felénél szemét behunyja, és — csak gon-
dold — a' kerekénél nyugszik-meg.

Schweiczert. Hallodtad kapitány! oda men-
jek ennek a' rátanított kuvasznak gégéjét öszve
fojtani, hogy a' veres lév minden veríték-lyu-
kain kibugyogjon?

Roller. Kapitány! tüzes mennydörgősmenny-
kő! kapitány! hogy beszívja al-ajkát. Felfordítsam
é ennek a' kamasznak felsőjét alólra az égbolt
alatt, akár egy tekét?

Schweiczert. Nekem, nekem! Hagyj térdel-
nem, előtted lehúlnom! Nekem hagyd a' gyö-
nyört ötet péppé összedörzsölni!

Páter. (kiált).

H. Moor. Félre tőle! senki ne merje érinteni!
(a' páterhez, szablyáját kivonván). Lássá páter

úr! itt hetven kilenczen állanak, kiknek kapitányok én vagyok, és egy sem tud intésre 's parancsszóra röpülni, vagy ágyúmuzsika után tánczolni: és künn tizenhét-százan, kik a' puskánál öszültek-meg; de hallgasson-meg most! így szól Moor, a' gyujtogatók' kapitánya: igaz, hogy a' birodalmi grófot megöltem, a' Domonkos - templomot felgyujtottam 's kifosztottam, tűzkanóczo-
kat vettem bigott várostokba, 's a' puska-
por-tornyot jó keresztyének felett lezuhantottam, — de ez még nem minden. Még többet tettem. (jobb kezét kinyújtja). Látja é e' négy drága gyűrűket, mellyeket újaimon viselek? Menjen, 's vigye-meg pontról pontra az élet- 's halálfeletti bírós-
zék' urainak, a' mit látni 's hallani fog. Ezt a' rubint egy miniszternek vontam-le újáról, kit va-
dászaton döntöttem hercege' lábaihoz; porból hízelkedte ő fel magát első kedvencczé, feleba-
rátljának esete volt zsámolya magosságához, ár-
vák' könyűji emelték-fel őtet. Ezt a' gyémántot egy
financztanácsosnak vontam-le, ki méltóságo-
kat és hivatalokat kótyavetyézett, és a' szomor-
gó hazafit küszöbétől eltaszítá. Ezen achátot egy
papnak tiszteletére viselem kegyed' fajtájából,
kit saját kézzel fojtottam-meg, mivel nyilvános
szószéken siránkozott, hogy az inquisitio úgy ha-
nyatlik. Még több történeteket beszélhetnék - el
gyűrűimről, ha nem sajnálnám azt az egy két
szót is, mellyet az úrra pazarlottam.

Páter. Ó Pharao! Pharao!

II. Moor. Halljátok? Értettétek ezt a' sóhaj-
tást? Nem úgy áll e itten, mintha tüzet akarna az
égből leimádkozni a' Korah rötára, egy vállvoní-
tással bírál, kárhoztat egy keresztyén alhal. Hát
lehet olly vak az ember? ő, kinek Argosz' száz
szemei vannak, hogy atyjafiján a' szennyeket
kémlélje, lehet é olly szörnyen vak önmagához?
Szelidséget 's türelmet dörögnek felhőjükből, 's
a' szeretet' istenének ember-áldakat hoznak,
mint egy tűzkarú Mólochnak; felebaráti szerete-
tet hirdetnek, és a' nyolczvan évű világtalant el-
káromkodják ajtójiktól; a' fősvénység ellen dü-
hösnek, és Pérút arany rudak miatt néptelení-
tették. Fejeiket törik, mint volt lehető hogy a'
természet egy Iskarjótot teremtsen, 's a' legro-
szabb közzülök tiz ezüstért el nem árulná az
egyháromságu istent. — O ti Farizeusok, ti az
igazság' hamisítóji, az istenség' majmai! nem ir-
tóztok kereszt- 's oltárok előtt térdelni? hátoto-
kat szíjakkal marczangoljátok 's hustokat bőjttel
kinozzátok; ezen nyomorú szemfényvesztésekkel.
Azt vélitek rászedni, kit, ti dörék! mindazáltal
mindentudónak neveztek; nem másként, mint
ahogy legkeserűbben gúnyoltatnak a' nagyok,
ha azzal hizelkednek nekik, hogy a' hizelkedő-
ket gyűlölik; ti becsületbe' 's példás életbe' bíz-
tok, és az isten, ki átnézi szíveteket, feldühöd-
nék a' teremő ellen, ha ön nem volna ugyan az,

ki a' szörnyet a' Nilnél teremté. — Távoztassátok szemeimből.

Páter. Hogy egy gonosztévő még illy kevély lehet!

H. Moor. Nem elég — most akarok kevélyen beszélni. Menj, és mondd a' tekintetes tanácsnak, melly élet 's halál felett kockáz: én nem vagyok tolvaj, ki az álom - 's éjféllal esküszik-össze, és a' lajtorján kérkedik — a' mit tettem, azt egykor kétség kívül olvasandom az ég' bűnkönyvében; de nyomorú személyviselőjével nem akarok többé szót veszteni. Mondd nekik, viszondíjzás kézmivem, bosszú az én keresetem. (háta fordít néki).

Páter. Nem akarsz hát kímélést 's kegyelmet? — Jó, veled elvégzettem. (a' bandához fordul). Halljátok hát tí, miről tudósít benneteket általam a' törvény! Ha ezt a' megítélt gonosztévőt mingyárt kötözve átadjátok, hát iszonyaitok' bündija a' végső emlékezetig is elengedtetik, a' szentegyház titeket elveszett juhokat ujult szeretettel fogad anyaölébe, mindegyiknek közzületek nyílt útja leszen méltóságra. (triumpháló kacajjal). Hát, hát, hogy ízlik ez ő felségének? Rajta tehát! kössétek-meg! legyetek szabadok!

H. Moor. Halljátok é? halljátok? — Mit hőkentek? mit álltok itt bizonytalan? Szabadsággal kínálnak, 's már valóban foglyaik vagytok. Él-

teteket elengedik, 's ez nem kérdés, mert már igazán megvagytok ítélve. Méltóságokat 's tisztségeket ígérnek, 's ha nyernétek is, mi lehet egyéb sorsotok, mint gyalázat és átok és üldözés. Engesztelést az égről híresztenek, 's valóban kárhoztatva vagytok. Egy hajszál sincs fejteken melly poklokra ne szállna — Még is fontolgattok? Még is ingtok? olly nehéz menny és pokol közt választást tenni? Ugyan segítsen nekik páter úr!

Páter. (magában). Esztelen é az az ember! — (fennen). Talán félték hogy ez tör, mellyben élve megfogassatok? olvassátok tenmagatok, itt az általányos engedély aláírva. (Schweiczernek egy papírost nyújt). Még is kétkedhettek?

II. Moor. Lássátok csak, lássátok! Kivánhatok e többet? Aláírva saját kézzel — hiszen ez határnélkül való kegyesség — vagy félték, hogy árulóknak adatott szó meg nem tartatik? Oh ne aggódjatok! már a' politika is kényszeríthetné szavokat meg állni, ha bár azt a' sátánnak adták volna is. Ki adna nekik jövőendőben majd hitelt? Hogy vehetnék még valaha másadszori hasznát? Megeskünném rá, hogy nyílt szívűen vannak irántatok. Tudják ők, hogy én vagyok ki titeket fel-lázított 's elkésérített; benneteket ártatlanoknak tartanak. A' ti bűneiteket ifjúi hibáknak, hirtelenkedésnek tolmácsolják. Egyedül engem' akar-

nak, egyedül én érdelek lakolni. Nem úgy van páter úr?

Páter. Hogy hívjak az ördögöt, ki belőle szól? Ugy ám, úgy van — a' hunczfut engem' kerengni csinál.

H. Moor. Hogyan, még se' feleltek? Talán még fegyverrel reményltek áttörni. Nézzetek csak körületek, nézzetek! azt csak nem fogjátok hinni, az most gyermeki hiedelem volna — Vagy talán azzal hízeltetek magatoknak, hogy mint hősök dültök-el, mert engem' láttatok, midőn a' csatajra elére örültem? — óh ne higgyétek azt! ti nem vagytok Moor! — ti szentetlen tolvajok vagytok, nyomorú műszerei nagyobb plánjaimnak, mint a' kötél gyalázatosan a' hóhérnak kezében! Tolvajok nem dülhetnek mint hősök. A' tolvajoknak nyereség az élet, 's az után valami rettentő jön — a' tolvajoknak van jusok reszketni a' halál előtt. — Halljátok e, mint harsognak kürtjeik! Látjátok mint csillámlanak fenytőleg ide szablják! Hogyan? még is eltökéletlenül? bőszök vagytok é? Örültek é? — Oh ez megbocsáthatatlan! Én nem akarom nektek hálálni életemet, pirúlok áldozatotokért!

Páter. (magán kívül). Elkábúlok, elszaladok! Illyetén hallatott é valaha?

H. Moor. Vagy tán féltek, hogy ennen meg fogom ölni magamat, 's önölés által semmisíte-

ni az egyezést, melly csak az élet kötelezi? Nem, gyermekeim, ez hasztalan félelem. Itt, elvetem gyilkomat, 's pisztolyaimat, 's ez üvegese mérget, melly egykor még jól essék vala — olly nyomorult vagyok, hogy még éltemen is elvesztettem az uraságot — Hogyan? Még is eltökéletlenül? Vagy azt hiszitek talán, hogy védbe fogom magam' helyezni, ha megakartok kötözni? Ime! Itten jobbomat e' tölgyághoz kötöm, egészen óvtalan vagyok, gyermek ledönthetne — Ki az első ki kapitányát a' szükségben elhagyja?

Roller. (vad indulattal). És ha a' poklok ki-lenczszeresen körül kerítnének! (szablyáját villantva). Ki nem ebadta, mentse kapitányát!

Schweitzer. (a' pardont elszaggatja, 's darabjait a' páternek orczájába veti). Pardon golyóinkban! Lódúlj kurvanyadta! 's mondd-meg a' tanácsnak, ki téged' küldött, hogy Moor' bandájában egy árulót se' leltél — mentsétek, mentsétek a kapitányt!

Mindnyájan. (lármával). Mentsétek, mentsétek a' kapitányt!

H. Moor. (Elszakasztván magát a' fától örvendő). Most szabadok vagyunk — pajtások! egy egész hadat érzek öklömben — halál vagy szabadság! Legalább elevenül egyet se kapjanak.

(Támadó fújatik; láрма 's tolongás. Vont kardokkal mindnyájan el).

HARMADIK FELVONÁS.

ELSŐ SCENA.

Kert.

Amália. (lantnál énekel).

Szép mint angyal, minden ifiaknál szebb vala,
Teljes Walhallának minden gyönyörével,
Pillanatja hájkegy mint májusz' nyílt hajonala
Visszasügárván a' tenger' kék tükrével.

Ölelése — ádáz élví kéklet!

Szív szíven hatalmas tüzzel verdeze,
A' száj 's fül lekötve — szemeinkben éj lett,
'S lelkünk fel az ég felé örvényeze.

Édes csókja — Éden' érzeménye! —

Mint kettős láng öszvelobbadoz,
Mint egymásba játszó lantok' zengzeménye
Mennyharmóniává olvadoz —

Zúdult, reppent, örült szellem 's szellem össze,
Ajukunk arcunk ége, reszkete —
Lélek a' lélekbe ömle, úszva körze
Szertefolytan a' menny' 's föld' vegyülete.

Oda ő! ah hasztalan, minden hasztalan!

Így nyögde utána e' szorult kebel,
Oda! 's véle minden életöröm illan,
'S egy tűnő ahban zokogva lebben-el.

Ferencz. (fellépik).

Ferencz. Megint itt, akaratos ábrándozóné? Félre loptad magadat a' víg vendégségből, 's a' vendégeknek örömeiket elrontottad.

Amália. Kár az ártatlan örömekért! a' halálénekeknek, melly atyádnak sírba hangzott, még most is mormognia kell füleidben.

Ferencz. Tehát örökké panaszolkodol? Hagyd nyugonni a' holtakat, 's szerencsészd az élőket Jövök —

Amália. És mikor mégysz megint?

Ferencz. O jaj! ne illy sötét kevély arczát! te búsítsz engem' Amália! Jövök neked megmondani —

Amália. Am kell hallanom, hiszen Moor Ferencz méltóságos úr lett.

Ferencz. Így jól, ez volt, a' mit belőled meg akartam érteni. — Maximilián alunni ment az atyák' sírjokba. Én vagyok úr. De szeretnék az már egészen lenni, Amália. Tudod, mi voltál házukban, mint Moor' leánya tartattál, még a' halált is túl élte hozzád való szeretete, azt csak soha el nem fogod felejteni.

Amália. Soha, soha. Ki is dőzsölhetné-el azt olly könnyelműn a' víd vendégségen.

Ferencz. Atyám' szeretetét síjában kell jutalmaznod, és Károly megholt — Bámulsz? tánto-

rogsz? ám valóban, olly hízelkedőn magas is e' gondolat, hogy még magát az asszonyi gögöt is elbódítja. Ferencz a' legnemesebb kisasszonyoknak reményeiket lábbal tapodja, Ferencz jön, 's egy szegény, 's nélküle segélytelen árvának ajánlja szívét, 's ezzel minden aranyját, és minden várait és erdejét. Ferencz, az irigyelt, a' félt, magát ön akarva vallja Amália' rabjának —

Amália. Mért nem hasítja-szét a' villám gonosz nyelvedet, melly é' vétkes szót kimondja! Te kedvesemet meggyilkoltad, és Amália téged' férjnek nevezzen! Te —

Ferencz. Ne olly izgágán kegyelmetes herczegné! Igaz, hogy Ferencz előtted nem görnyül, mint egy nyögdecselő Seladon. Igaz, hogy őnem tanulta hasonlóan az Arkádiai búsongó pásztorhoz a' barlangok' és sziklák' ecchójának szerelmi 'pamasszait eljajongni — Ferencz szót, 's ha nem feleltetik — Ferencz parancsolni fog.

Amália. Te féreg! parancsolni? nékem! parancsolni? és ha a' parancs gúnymosollyal küldetik-vissza?

Ferencz. Az nem fog. Még tudok eszközöket, mellyek egy illyképű makacs főt szépen megtudnak görnyíteni — klastrom 's falak!

Amália. Helyesen! derekan! és klastrom - 's falakban bazilisk-pillanatodtól örökre kímélve!

's idő elég Károlyra elmélni, rajta függeni. Üdvöz légy klastromoddal! elé elé falaiddal!

Ferencz. Haha! így van? — Vigyázz! most tanítottál a' mesterségre, melly szerént kínozzalak. Ezt az örök képzelősködést Károlyról az én látatom, hasonló egy lánghajú fúriához, ostorozza-ki fejedből; a' rémkép *Ferencz* lesködjék kegyenczed' képe megett, mint a' varázs-eb melly földalatti arany-tárazon fekszik; hajnál foglak a' kápolnába hurczolni, karddal e' kézben fogom a' házassági esket lelkedből kisajtani, szüzi ágyalat ostrommal meghágni, és gögös szemérmedet még nagyobb göggel legyőzni.

Amália. (arczúl üti). Előbb vedd ezt nászjegyűl!

Ferencz. (felbosszanva). Hah! százszor és százszor torlassék-meg ez! Ne lútvesem — ezt a' becsületet ne nyerjed — ágyasom leendj, hogy a' becsületes parasztnék újjal intsenek rád, ha az útszán menni merészlel. Csikorgtasd csak fogaidat, szórj tüzet 's halált szemeidből — engem' gyönyörít az asszony' dagálya, az téged' csak szebbé kíváncsibbá tész. Jőj — ez a' makranczkodás diadalmamat ékesíteni fogja, 's gyönyörömet erőltetett ölelésekben fűszerezni. Jőj szobámba, — lángolok a' vágyástól — most mingyárt jőj velem. (elakarja ragadni.).

Amália. (Nyakába borúl). Bocsáss-meg *Ferencz*! (a' mint ez meg akarja ölelni, elrántja ol-

daláról szablyáját 's sebesen visszalépik). Látod gonosz te! mivé csinálhatlak most! En asszony vagyok, de dühöngő asszony — merj csak — ez a' vas mingyárt keresztül döfje búja melledet, és az én bátyámnak l e l k e fogja kezemet feléje vezetni. Futamjál e szempillantatban! (elúzi).

Ah! mi jól vagyok. Most szabadon lehellhetek — erősnek érzém magamat mint a' lángszóró mént, dagályosnak, mint a' tigrisnőt kölykeinek diadalt bögő latra után — Klastromba, mond ő? hála néked e' szerencsés felfedésért. Most találta menedékét a' megcsalódott szerelem — a' klastrom — a' Megváltó' keresztje menedéke a' megcsalódott szerelemnek. (mennni ered).

Herrmann. (félénken fellépik).

Herrmann. Amália kisasszony! Amália kisasszony!

Amália. Szerencsétlen! mit háborítasz?

Herrmann. E' súlynak le kell lelkemről görögni elébb, mint hogy azt pokolba lenyomja. (lehúll előtte). Bocsánat! igen megbántottam, Amália kisasszony!

Amália. Kelj-fel, menj! semmit sem akarok tudni. (el akar).

Herrmann. (visszatarja). Nem! maradjon! Istenemnél! az örök istennél! Mindent mindent tudjon.

Amália. Ne többé egy szót se, én megbocsátok — eredj hon békében. (elakar sietni).

Herrmann. Hiszen csak egyetlen egy szót hallgasson-meg — az egész nyugalma't vissza fogja adni.

Amália. (vissza jön, 's csodálva szemléli). Hogyan? Kicsoda égen és földön adhatja vissza nyugalmamat?

Herrmann. Egy szó ajkaimról! hallgasson-meg!

Amália. (könyörrel kezét vévén). Jó ember! egy szó ajkaidról feltörheti é az öröklet' zárját?

Herrmann. (felkel). Károly él még!

Amália. (felkiáltva). Szerencsétlen!

Herrmann. Ugy van! — 's most még egy szót — bátyja —

Amália. (felé rohanván). Hazudsz —

Herrmann. Bátyja —

Amália. Károly él még!

Herrmann. És bátyja —

Amália. Károly él még!

Herrmann. És bátyja is — de ki ne valljon engem! (sebesen el).

Amália. (sokáig áll elfásultan. Aztán felszökik, 's utána siet). Károly él még!

M A S A D I K S C E N A.

Duna-melletti tájék.

A' h a r a m j á k.

(Egy dombon fák alatt letelepedve, lovaik a' halmon túl legelnek).

II. Moor. Itt le kell fekünnöm, (földre veti magát) tagjaim! fásak. Nyelvem száraz mint a' cserép. (Schwarzer észre nem vétetve el). Kérnélek titeket, hogy egy maroknyi vizet hoznátok ebből a' folyamból, de sannyadtak vagytok mindnyájan a' halálig.

Schwarz. 'S hiszen a' bor is mindj benn van csobolyóinkban.

II. Moor. Nézzétek mi szépen áll a' gabona! szinte töredeznek áldások alatt a' fák. A' bortőke telt reménnyel.

Grimm. Termékeny év van.

II. Moor. Velnéd? És így legalább egy veríték fizettetnék-meg a' világon. Egy — — De hiszen jégeső jöhet az éjjel, 's dugába dönthet mindeneket.

Schwarz. Könnyen lehető. Minde dugába dőlhet kevés órával a' vágás előtt.

II. Moor. Hiszen azt mondom. Minden elmúl. Miért sikerüljön az embernek az, a' mije a' hangyától van: mikor az hiúsul neki, a' mi őtet

az istenekhez hasonítja? — vagy itt van rendeltetésünk' határa?

Schwarz. Én nem ismerem.

H. Moor. Jól mondtad, és még jobban műveltél, ha soha ismerni nem vágytad! — Barátom, én láttam az embereket; az ő méhegondjaikat, és óriásplánjaikat; — isteni plánjaikat, és egérfoglalatosságait; láttam a' különös versfutást boldogság után; — ez lova' szökésébe' biztosan, egy másik számára' orrába', egy harmadik saját lábaiba'; e' tarka lottáját az életnek láttam, mellybe olly némelly ártatlanságát, és — mennyországát teszi-be hogy nyerőre jusson — zérus a' vonatal — végén nem volt benne nyerő. Színjáték az, barátom, melly könyűket csal szemedbe, mikor nevetésre csiklant.'

Schwarz. Mi fenséggel áldozik-el ott a' nap!

H. Moor. (nézésibe elmerülve). Így hal-meg egy hős! Imádatra méltón!

Grimm. Mélyen érdekelnek látszol.

H. Moor. Mikor még gyermek valék, kedvencz-gondolatom volt, éldelni mint ő, halni mint ő — (elharapott fájdalommal). Gyermek-gondolat volt!

Grimm. Elhinném.

H. Moor. (kalapját arczájába nyomja). Volt egy idő — hagyjatok magamra, barátim!

Schwarz. Moor! Moor! — mi a' hohér?
Hogy változik színében!

H. Moor. Volt egy idő, mikor nem alhatám,
ha estimádságomat elfeledtem. —

Grimm. Bősz vagy e te? Gyermek - éveidtől
akarod magad' iskoláztatni?

H. Moor. (fejét Grimm' mellére teszi). Pajtás!
Pajtás!

Grimm. Hogyan? csak ne légy gyermek —
kérek —

H. Moor. Ha az volnék! — o ha megint az
volnék!

Grimm. Pfui! pfui!

Schwarz. Derülj-fel! Nézd ezt a' festői vi-
déket — a' bájoló estvélyt!

H. Moor. Igen, barátim, ez a' világ olly szép!

Schwarz. Im, ez volt helyesen.

H. Moor. Ez a' föld olly gyönyörű!

Grimm. Jól — jól — ezt hallom szívesen.

H. Moor. (visszasüllyedve). És én — olly rút
ezen a' gyönyörű földön!

Grimm. O jaj! o jaj!

H. Moor. Az én ártatlanságom! ó az én ártat-
lanságom! Nézzétek, minden kieredt a' tavasz'
békés sugárában langyulni — mért egyedül ne-
kem poklot szívnom a' menny' örömeiből? Hogy
minden olly boldog! a' bék' szelleme által min-

den olly testvérült! Az egész világ egy háznép, és egy atya ott fenn — az én atyám nem — én egyedül az eltaszított! én egyedül számkivetve a' tiszták' soraikból — nékem nem az édes fiúi név — nem többé a' kegyes' vágyó pillanatja — soha soha többé a' szívbarát' ölelése, (vadan vissza szökvén) körül fogva gyilkosoktól, viperáktól körül sziszegve, vás köteléssel hozzá kovácsolva a' bűnhöz, kitántorogva a' romulás' sírjába a' bűn' ingó gyámbotján — közepette a' boldog világ' viráginak, egy ordító Abbadona!

Schwarcz. (a' többiekhez). Megfoghatatlan! Igy még soha se' láttam.

H. Moor. (fájdalmasan). Ha vissza térhetnék anyám' méhébe! Hogy koldussá lehetne születendnem! Nem! nem akarnék többet, o menny! minthogy leendnem lehetne mint e' napszámosságoknak egyike! kifárasztanám magamat, hogy vér görgene halántékimról — magamnak egyellen egy déli álmom' kését megvehetnem, boldogságát egy egyetlen könnyűnek.

Grimm. (a' többiekhez). Csak vártat! a' paroxismus már enyészdel.

H. Moor. Volt egy idő, mikor olly édes örömet folytának ők, — ó ti napjai a' békének! Te vára én atyámnak — ti zöld ábrándos völgyek! mindnyájan ti Elysion-scenáji gyermekségemnek! Soha nem fogtok vissza térni? — soha nem édes

zizengléssel keblem' hűteni? — szomorogj vélem természet! soha nem fognak ők visszatérni, soha nem édes zizengléssel keblem' hűteni. — Oda, oda! visszahozhatatlan'! —

Schweiczer. (vízzel a' kalapban). Hörpents neki, kapitány — víz elég, 's friss mint a' jég.

Schwarz. Te vérzel — mit csináltál?

Schweiczer. Bohó, tréfa volt, melly majd nem két láb - 's egy nyakba került. A' mint úgy odabillegtek a' homok-dombon a' folyamnál, puff! lesikamlik alattam az egész batu, és én tíz rajnalábnyra lehibbanok; feküdtem most, 's ahoggy épen az őt érzékimet öszveszedem, a' legtisztább vizet találom a' kövecsben. Elég mostanra a' tánczért gondoltam, a' kapitánynak jól fog esni.

H. Moor. (visszaadja Schweiczernek a' kalapot, 's letörli neki orcáját). Különben a' sebhelyeket nem látni, mellyeket a' cseh lovasok írtak homlokodra — vized jó volt Schweiczer! — olly szépen állnak neked a' sebhelyek.

Schweiczer. Pah! még elég hely akár harminczának is.

H. Moor. Valóban, fiaim — forró délután volt — és csak egy legényt veszítettünk! — Rollerem szép halált halt. Márványt emelnének tetemeire, ha nem nékem hálámeg. Elégedjetekek-meggzel (szemeit kitörli). És hányan voltak az ellenségből, kik a' vér' síkján veszték?

Schweiczer. Száz hatvan huszár, kilenczven három nehéz lovas, vadász mintegy negyven.... három százan mindösze.

H. Moor. Háromszázan egyért! — Mindeniknek van jusa közzületek e' fejre! (kalapját levén). Itt felemelem törömet! Lelkem' életére? Soha nem hagylak el beneteket.

Schweiczer. Ne esküdjél! még nem tudod ha nem fogsz e szerencsés lenni, és ezt megbánni.

H. Moor. Rollerem' tetemeinél! soha nem hagylak el beneteket.

Kozinszky. (oldalvást jön).

Kozinszky. (magában). E'környékbe', mondják, fogom őt meglelni — hé hollá! micsoda arczák ezek? Talán — hát ha ezek — ők, ők! megszólítom.

Schwarcz. Vigyázzatok, ki jön itt?

Kozinszky. Uraim! engedelmet! Nem tudom jól megyek é, vagy nem?

H. Moor. 'S kik legyünk, ha az úr jól megyen?

Kozinszky. Férfiak!

Schweiczer. Ha azoknak is látatánk e, kapitány!

Kozinszky. Férfiakat keresek, kik a' halálnak szemei közzé néznek, 's a' veszélyt mint szelidült kigyót hagylák magok körül játszodni, ma-

gasbra becsítik a' szabadságot mint becsületet és éltet, kiknek csupa nevök a' szegények'. 's elnyomottaknak üdvözelt, 's a' legelszántabbakat elgyávitja, és tyrannokat halványokká tészen.

Schweicz er. (a' kapitányhoz) Nekem tetszik a' ficzkó. — Halljad jó barátom! te embereidet meglected.

Kozinszky. Azt vélem, és reménylem nem sokára pajtásimat. Így tehát eligazíthattok az én emberemhez, mert kapitánytokat keresem, a' nagy Moori grófot.

Schweicz er. (buzgón nyújtja kezét neki). Kedves ifjoncz! mi tégezzük egymást.

H. Moor. (közelebbre jöven). 'S ismeri a' kapitányt?

Kozinszky. Te vagy — ebben az arczvonásban — ki nézzen reád, és mást keressen? (sokáig meredten szemléli). Mindég kívántam a' férfit a' semmisítő pillanattal látni, ahoggy ült romjain Karthágónak — most többé nem kívárom.

Schweicz er. Villám - ficzkó!

H. Moor. 'S mi hozza az urat hozzám?

Kozinszky. O kapitány! az én több mint kegyetlen sorsom. Hajótörést szenvedtem e' világ' zajló tengerén, éltem' reményeit fenékre kellett látnom sülyyedni, 's nem maradt egyebem, mint vesztésöknek kínos emléke, melly elbőszítene,

ha nem ügyekezném azt másféle cselekvőséggel elfojtani.

H. Moor. Megint egy panaszló az istenség'ellen! — csak tovább.

Kozinszky. Katona lettem. A' balszerencse itt is üldözött — egy kelet-Indiai hajózásban részesültem, hajóm szirteken törést szenvedett — nem egyéb csak hiúsodott plánok! Végére messze-tova tetteidről hallok, ölés- gyújtogatási dőről, ammint nevezik, és'imeddig utaztam harmincz mérföldet azon erős eltökéléssel neked szolgálni, ha hogy szolgálatomat elfogadnád. Kérlek, érdemes kapitány, ne tagadd-meg kérelmemet'!

Schweitzer. (felugorva) Hujja! hujja! Hiszen így Rollerünk czerszer ki van pótolva. E g é s z egy legény bandánkna.

H. Moor. Mi neved?

Kozinszky. Kozinszky.

H. Moor. Hogyan, Kozinszky? 'Ám tudod é hogy te könnyelmű gyermek vagy, 's élted' nagy lépésen átledérengsz mint egy gondolatlan leány. Itt nem fogsz laptákat hajítani vagy golyókat görgetni, a' mint magadnak képzeled.

Kozinszky. Tudom mit akarsz mondani — Én huszonnégy évű vagyok, de láttam szablyákat villogni, 's hallottam körülem golyókat fűtyülni.

H. Moor. Úgy e ifju úr? És csak annak tanultad a' kardolást, hogy szegény utazókat egy tallérért lebökj, vagy asszonyokat hátulról hasba döfj? Menj, menj, te dajkád alól elszöktél, mert vesszővel fenyegetett.

Schweitzer. Mi a' mennykő, kapitány! mit gondolsz? elakarod, eresztetni ezt a' Herculeszt? Nem úgy néz e neki épen, mintha kavará kalán-nal akarná a' szax marsallt átkergetni a' Gangeszen?

H. Moor. Mert bohókodásid el nem sülnék, jössz és hunczfuttá akarsz lenni? — Gyilkolás! gyermek, érted é ezt a' szót? nyugton mehet-tél alunni, mikor mákfejeket vágta-le, de gyil-kolatot lelken viselni —

Kozinszky. Minden gyilkolatért, mellyet te parancslasz, meg fogok felelni.

H. Moor. Micsoda? olly okos vagy? Mered magadra mérni hogy férfit hízeltetésekkel meg-fogj? Honnan tudod hogy nincsenek gonosz ál-maim, vagy hogy a' halál-ágyon nem fogok el-halványodni? Mennyit tettél már, a' minél érte-felelésre gondoltál?

Kozinszky. Valóban! még igen kevést, de még is ezt az utazatot hozzád, nemes gróf!

H. Moor. Kezedbe játszotta nevelőd Robín' hisztóriáját? — gálya elébe kellne kovácsolni az ollyatén elélátatlan hunczfutót, kigyermeki phan-

tásiádat felhevítette, 's rád ama' bős szomjatra-
gasztotta, nagy férfivá lenni? viszketsz név és be-
csület után? Gyujtogatáson akarsz halhatatlansá-
got venni? Eszedben tartsd becsszomjú ifjonez-
te! Gyujtogatóknak nem virúl borostyán — la-
tor-győzödelmekre nincs triumph feltéve — de
átok, veszély, halál, és szégyen — Am látod é
a' törvény-fát ott a' dombon?

Spiegelberg. (kedvetlen' fel 's alá). Ej mi
ostobán! mi iszonyú, mi megbocsáthatatlan' osto-
bán! Nem ez a' jó mód! Én máskép' cselekedtem.

Kozinszky. Mit féljen az, ki a' halált nem
féli?

H. Moor. Jelesen! hasonlíthatatlanúl! Dere-
kasan viselted magad' az iskolában, Senecádat
mesterleg tanultad-meg kívül — De, édes barát-
om, illetén sentenciákkal nem fogod a' szen-
vedő természetet rászedni, ezzel soha nem fogod
a' fájdalom' nyilait megtompítani — Gondold-meg
jól, fiam! (kezét veszi) véld, hogy atyaként ta-
nácslok neked — előbb tanuld az örvény' mély-
ségét ismerni, míg bele ugrol. Ha a' világon még
egyetlen egy örömré tudsz szert tenni — jöhetné-
nek perczek, mikor felébredsz, és akkor — ké-
sőbb leendhet! Itt szinte kilépel az emberség' kü-
réből — vagy magasabb embernek kell lenned,
vagy ördögnek — Még egyszer fiam! ha még
egy reményszikra csillámlik feléd valahonnan,
hagyd-el ezt a' szörnyű szövetséget, mellybe
csak

csak kétségbe és lépik, — hahogy nem szerzette magasabb bölcsesség. Elámíthatni magát, hidd-ei! szellem' erejének lehet azt tartani, a' mi végtire még is csak kétségbesés — higgy nekem, nekem! és siess-el innen.

Kozinszky. Nem! nem távozom többé. Ha kéréseim nem indítanak-meg, hát halld balszerencsém' történetét. — Tenmagad kezembe fogod akkor kényszeríteni a' gyilkot, magad — Te lepedjetez itt a' földre, 's füleljetez vigyázva!

H. Moor. Fogom hallgatni.

Kozinszky. Tudjátok tehát, én cseh nemes vagyok, 's atyámnak kora halála által derék nemes-jószágnak ura lettem. A' táj édeni volt — mert egy angyalt birt — egy leánykát, a' virágzó ifjúság' minden ingereivel ékesüllet, és tisztat mint az ég' tüze. De kinek mondom ezt? Elhangzik az füleiteknél — ti soha nem szerettetek, soha szeretve nem valátok —

Schweitzer. Halkan! halkan! kapitányunk mélyen elpirul.

H. Moor. Szűnj-meg! máskor fogom hallgatni — holnap, legközelebben, vagy — mikor vért láttam volt.

Kozinszky. Vért, vért — csak halljad tovább! vér, mondom neked, fogja egész lelkedet betölteni. Polgári születésű volt, német volt — de látata a' nemeslét' eléítélteit odaolvasztotta. A

legbeventább szerénységgel fogadta kezemből a' jegy-gyűrűt, és holnap után vezessem vala Amáliám az oltár elébe.

H. Moor. (sebesen felkél).

Kozinszky. Közepén a' rám váró boldogság' szédelgésinek, közötté a' nőszülé i készülteknek, egy expresszus által az udvarhoz idéztetem. Megjelentem. Leveleket mutatnak tele árulói tartalommal, mellyeket én írtam legyen. Elpirultam a' gonoszszágon — kardom elvétetett, tömlőczbe csátrattam, minden érzékim elhunytak.

Schweitzer. És azonban — csak tovább, azaglom már a' pecsenyét.

Kozinszky. Egy hónapig fekültem ott, és nem tudtam miként vagyok. Szorongódtam Amáliámért, ki sorsom miatt minden perczen egy hallt fogna szenvedni. Végűre megjelenik az udvar' első minisztere, czukros szavakkal kíván szerencsét ártatlanságom' felfedezéséhez, felolvassa a' szabadító levélt, és vissza adja kardomat. Most triumphban váramba, Amáliám' karjaiba röpülni — ő eltűnt. Éjfélnél vitetett legyen el; hová? azt senki sem tudta, és azóta senki nem látta. Huh! belém csapott mint a' villám, a' városba röpülök, vizsgálódom az udvarnál — mindeneknek szemeik reám meredtek, senki nem tudta utasítani — végűre egy rejtett rostélyon által felfedem őt a' palotában — bilétet vet nekem.

Schweiczer. Nem mondtam?

Kozinszky. Ezer ördög 's pokol! írva volt itt: választás engedtetett neki, ha engem' halni akar e látni inkább, vagy a' herczeg' menyasa lenni? a' becsület és szerelem közötti küzködésben a' másodikért határozott, és (nevet) én ment valék.

Schweiczer. Most hát mit műveltél?

Kozinszky. Alltam, miként ezer mennykőtől összezúzva. Vér! volt első gondolatom, vér! utolsó. Tajtékzó szájjal futok haza, egy három élű szablyát választok, 's vele minden sebbel lobbal a' miniszter' házába, mert csak ő, ő egyedül, volt a' po'olbéli kerítő. Észre kellett vennem az útszáról, mert a' mint felmegyek, minden szobák zárva voltak. Keresem, kérdezősködöm: „a' herczeghez kocs zott“ volt a' válasz. Egyenesen oda térek: senki nem tudott felőle. Vissza fordulok, belöröm az ajtókat, meglelem, épen kiakarom — de eléugranak öt hat szolgák hátulamból, 's kicsikarják szablyámat.

Schweiczer. (földre toppanva). És ő semmit se' kapott, 's te üresen költöztél-el.

Kozinszky. Engem' megragadtak; bevádoltatom, büntetőleg pereltetem; kudarczosan, figyeljetelek! különös kegyelemből, kudarczosan a' határokból kiűzetem; jószágim mint ajándék a' miniszternek jutnak; Amália a' tigris' körmeiben marad, elsohajtozza elszomorogja életét, míglen

az én bosszúmnak büjtölnie, 's a' despotismus' járma alá görnyülnie kell.

Schweiczer. Malmunkra víz, kapitány! Gyujtani való egész teljjel!

H. Moor. (ki eddig heves mozdulatokban fel's alá járdalt, serényen felszökik; a' haramjához). Kell ötet látnom! — Fel! készüljetek — te maradsz Kozinszky — ragadjatok-össze mindent serényen.

A' haramják. Hová? micsoda?

H. Moor. Hová? ki kérdi hová? (hevesen Schweiczerhez). Áruló! te akarsz engem' visszatartani? de az ég' reményénél —

Schweiczer. Áruló én? — szállj a' poklokba, én követlek!

H. Moor. (nyakába esik). Szív édes te! te követesz engem'! ő sír, sír, leszomorogja életét. Fel! sebesen fel! mindnyájan! Frankoniába! egy hét múlva ott kell lennünk. (Mindnyájan el).

NEGYESEDIK FELVONÁS.

ELSŐ SCENA.

Virányos tér a' Moori vár körül.

Haramja Moor (grófi ruhában), *Kozinszky*.
A' távolban.

H. Moor. Menj elére 's jelents-bé. Csak tudod még egész mondódat?

Kozinszky. Te gróf Brand vagy, Mecklenburgból jössz; én lovászod — ne aggódjál, eljät-szom én rollomat; isten veled. (a' várba megy).

H. Moor. Üdvöz légy te nekem földje hazámnak! (a' földet megcsókolja), ege hazámnak! napja hazámnak! — és ti virányok, és halmok, és folyamok, és erdők! legyetek nekem mindnyájan, mindnyájan szívből üdvözelve! — ah mi édesden szellen a' lég hönhegyeimről! mint omladoz balzami kéj belöleték a' szegény bujdosó elébe! Elysion! költői világ! — — Szűnj-meg Moor! lábad szent templomban bolyong. (közelebbre jön). Imé, még a' fecskefészek is itt a' vár-udvar-

Ban! — a kert-ajtóska is — és az a' sereglet a' sörényen hol annyiszor lested-meg 's izgatád a' madarászt — és ott lenn a' rétes völgy, hol te a' hős Alexander, az Arbelai csatába vezérléd Macedónjaidat; és mellette épen a' hantos domb, mellyről a' perza szatrapát levetetted — és győzdelmi zászlód magasan lobogott! (mosolyog). A' gyermekkor' arany májusz-évei ismét felélnek a' nyomorú' lelkében. Itt olly boldog valál, olly egészen, olly felhőtlenül vidám valál — és most — itt fekszenek plánjaid' romjai! Itt kellett volna majdan mint egy nagy úri magasztalt férfi édelegned, itt gyermek-éltedet Amália' virágzó magzatiban másadszor leélni — itt! itt néped' bálványozatja — de a' gonosz lélek zsummogott hozzája! (felszökik). Mért jöttem ide? hogy úgy járjak mint a' fogoly kit a' csörrenő vasgyűrű a' szabadság' álmaiból felűz — nem! én visszatérek inségembe! A' fogoly elfeledte a' világosságot, de a' szabadság' álma elvillant felette, mint vilám az éjben, melly ezt még sötétebben hagyja vissza. — Isten veletek ti honvölgyek! egykor Károlyt a' gyermeket láttátok, és a' gyermek Károly boldog gyermek volt — most a' férfit láttátok — és ő kétségben sajongott. (sebesen a' tájék legkülső végének fordul, hol hirtelen megáll, 's fájlalmasan áttekint a' várra). Ot nem látni, egy percze sem! és csak egy fal én és ő közte! — Nem! látnom kell őtet — 's látnom az

atyát — hagyj zúzódjam-össze. (visszatér). Atyám! atyám! fiad közeleg — félre te fekete párolgó vér! félre tompa irtóztatós vonagló halálpillanat!! Csak ezt az órát engedd nekem szabadon — Amália! Atyám! Károlyod közelg. (sietve megyen a' várnak) Kínozz mikor a' nap felébred; ne hagyj-el ha az éjjel jön — kínozz rémitő álmokban! csak ezen egyetlen gyönyörűségemet bene mérgesítsed! (az ajtóban áll). Hogy válom? mi ez Moor? Légy férfi! — — halálborzadály — — szörnyrémlés — — (bemegyen).

HARMADIK SCENA.

Galléria a' várban.

Haramja Moor, Amália (gyászban, fellépnek).

Amália. 'S bízik magában a' gróf, az ő képét ezek között kiismerni.

H. Moor. Teljes bizonnyal. Mindenkoron-eleven volt képe lelkemben. (a' képeknél menelve). Ez nem ő.

Amália. Helyesen — Ez törzsök-atyja volt a' grófi háznak, 's Barbarossától nyerte a' nemesiséget, kinek a' tengeri haramják ellen katonált.

H. Moor. (mindég a' képeknél). Ez sem ő — és ez sem — sem az amottan — nincs közöttök.

Amália. Hogyan? Nézzen csak jobban gróf! azt véltem hogy őt ismerné —

H. Moor. Atyámat nem ismerem jobban! Ennek az az enyhe vonás hijázik az ajak körül, melly ezrekből kijelelte — ez nem ő.

Amália. Csodálkozom. Hogyan? Tizennyolcz éve hogy nem látta, és még —

H. Moor. (sebesen, elpirulással). Ez ő! (mint villámtól sujtott áll).

Amália. Jeles férfi!

H. Moor. (nézésébe elmerülve) „Atyám, atyám! bocsáss-meg! — Igen, jeles férfi! — (szemeit törülvén) isteni férfi!

Amália. Sok részvéttel látszik iránta lenni a' gróf!

H. Moor. Oh egy jeles férfi — és ő oda volna?

Amália. Oda! valamint legkedvesb örömeink elenyésznek — (lágyan kezét véve). Kedves gróf! a' hold alatt semmi boldogság nem érik.

H. Moor. Igen igaz, felette igaz! — 's már maga tette volna e' szomorú tapasztalást kisasszony? még nem lehet huszonhárom évű.

Amália. És tettem. Minden él, hogy ismét gyászosan meghaljon. Csak azért ügyelünk, csak azért nyerünk, hogy ismét fájdalommal vesszünk.

H. Moor. 'S a' kisasszony már elvesztett valamit?

Amália. Semmit. Mindent. Semmit — ha tovább menjünk gróf úr?

H. Moor. Olly hamar? kié az a' kép ott jobb kézről? szerencsétlen arcának rémlik előtteim.

Amália. Ez a' kép balról a' gróf' fija, a' valódi úr — jöjön, jöjön!

H. Moor. De ez a' kép jobb kézről?

Amália. Nem tetszik a' kertbe jönni?

H. Moor. De ez a' kép jobb kézről? — Te sírsz Amália?

Amália. (sebesen el).

H. Moor. O szeret engem', szeret! — Egész lényem fellázadni kezdett, elárulólág görgének arczaírola' könnyek. O szeret engem'! — Nyomorú, ezt érdemted érte! Nem úgy állok e itt mint egymegítelt a' vesztő-pad előtt. Ez é a' pamlag, hol nyakán függdelve kéjben úszám? Ezek az atyai teremek? (atyja' megtekintésétől áthatva). Te — te — tüzlángok szemedből — átok, átok, elvetés! — hol vagyok? szemeim körül éj, rémvázai az istennek — én én öltem-meg őtet! (elfut).

Moor Ferencz. (mélyen elmélkedve fellépik).

Ferencz. Félre ezzel a' képpel! félre, gyáva teremtés! mit retlegs, és ki előtt? Nem úgy vagyok e azon kevés óráktól, hogy a' gróf e' falak között van, mintha szüntelen a' pokolnak egy kémje kullogna utánam. Ismernem kellene őtet!

olly valami nagy és gyakran látott van vad napégette arczájában, a' mi remegtet — Amália sem hideg iránta! Nem lövell e olly vágytan epedő pillanatokát a' legényre, mellyekkel még is ugy fősvénykedik az egész világ iránt? Nem láttam e, mikor egy pár könyűt hullatott lopva a' borba, mellyet amaz hátam megett olly gyorsan behörpölt, mintha a' pohárt is beakarná nyelni. Ugy van, én láttam azt, a' tükörben láttam azt, ezekkel az én szemeimmel. Hollá, Ferencz! láss elé, e' megett valamelly rom-terhes szörnyeteg rejlik. (visgálólág megáll Károly' képének ellenében). Hosszú lúdnnyaka — fekete tűzcsillogó szemei, hm, hm! — sötét konya torzonborz szemöldöke. (hirtelen öszve zavarodva). — Kártörvendező pokol! te villantod e belém e' sejtést? Károly ő! igen, most minden vonásai felelevenülnek bennem — ő az! bár ellenzi álképe, ő az! — Halál 's kárhozat! (heves léptekkel fel 's alá). Azért pazarlottam-el éjjeleim', azért ragattam-el szirteket, 's egyenítettem örvényeket, azért lázzadtam-fel az emberiség' minden törzs-ösztönjei ellen — hogy utoljára ez a' bitang országkerülő legmesterségesb szövevényeimen keresztül botorkázzék? Halkan! csak halkan! csak játék munka van még hátra — a' nélkül is fülig gáztam már halálos bűnökben; mi esztelenség volna vissza üszni, mikor a' part már olly messze hátul fekszik — megfordulást csak gondolni se'

lehet többé — a' kegyelem maga koldus-borra hozatnék, 's a' végtelen irgalom bankrottá lenne, ha minden tartoztaiért kezesskednék — előre hát férfiként — (csenget) gyűljön-meg atyájihoz, 's jöjön! a' holtakat kaczagom. — Dániel! héj Dániel — eskeném hogy ezt is felindították ellenem! Olly rejtélyesen néz.

Dániel (jön).

Dániel. Mit méltóztatik parancsolni, nagy úr!

Ferencz. Semmit. Menj töltsd meg ezt a' pohárt borral, de gyorsan! (Dániel el). Várj öreg, téged' megfoglak, olly meredten veszek szemközzé, hogy megért lelkisméreted az alakon keresztül is elhalaványúljon! — Neki meg kell halni! — Himpellér az, ki mivét csak félig viszi, 's akkor elmegy 's lomhán bámészog mi sorsa lesz továbbad.

Dániel. (a' borral jön).

Ferencz. Ide tedd. Meredten szemembe nézz! mint reszketnek térdeid! hogy remegsz! Valld-meg öreg! mit miveltél?

Dániel. Semmit sem, méltóságos uram; istenemre 's szegény lelkemre mondom!

Ferencz. Idd-ki ezt a' bort! — Micsoda, te késel? — Elé vele hamar! Mit vetettél a' borba.

Dániel. Isten segits! mit? én a' borba?

Ferencz. Mérget vetettél a' borba! Nem vagy olly halavány, mint a' hó? Valld-meg, valld-

meg, ki adta azt neked? Ugy e a' gróf, a' gróf adta neked a' mérget?

Dániel. A' gróf? Jézus Mária! a' gróf nekem semmit sem adott.

Ferencz. (keményen megragadja). Fojtalak hogy kék leendj, vén hazug te! semmit? És mi-nek búvtatok úgy egybe? ő, te, és Amália? És mit sugdostatok mindég úgy egymásnak? Elé vele! micsoda titkokat, micsoda titkokat bizott reád a' gróf?

Dániel. A' mindentudó isten tudja: ő semmi titkokat nem bizott reám.

Ferencz. Tagadod? Micsoda ármányt forral-tatok ellenem, hogy a' világból kivégezzetek? Ugy e, álmomban megfojtani? a' borotválás közt tor-komat elvágni? Borban vagy csokoládban velem mérget étetni? Ki vele, ki! — vagy a' levesben az örök álomba küldeni? Elé vele! mindent tudok.

Dániel. Isten úgy segítsen! mikor szükségbe' leszek, a' mint egyebet mondok a' tiszta csupa igazságnál.

Ferencz. Mostan hát megbocsátok. De úgy e, bizonyosan pénzt dugott erszényedbe? Keze-det erősben szorította mint szokás? úgy valahogy, a' mint régi ismerősét szokás szorítani?

Dániel. Soha sem, én uram.

Ferencz. Azt mondta példának okáért, hogy már ismer téged', — hogy ötet alig ha nem kelle-ne ismerned! Hogy egykor le fog szemedről hull-ni a' lepel — hogy — micsoda? erről ő neked soha nem szólt volna?

Dániel. Legkisebbet sem.

Ferencz. Hogy bizonyos környülmények visz-sza tartják — hogy gyakran álorcza kell az ellen-séghez férhetni — hogy bosszút akar állani ma-gáért, hogy a' legszörnyűbb bosszút akarja állani magáért?

Dániel. Egy szót sem mind ezekből.

Ferencz. Hogyan? semmit sem? Gondold-meg jól. — Hogy az öreg urat igen szorosan — különös-szorosan ismerte — hogy ötet szereti — rendkívül szereti — fiúként szereti —

Dániel. Illyetén valamit, emlékezem, hogy hallottam tőle.

Ferencz. (halavány). Igen? mondta való-ban? Mikép, hagyd halljam hát? Azt mondta hogy az én bátyám?

Dániel. (megzavarodva). Micsoda, én uram? Nem! azt nem mondta. De mikor a' kisasszony a' gallériában körűlvezette, én épen a' portól tisztogattam-meg a' képrámákat; ő a' boldogult úr-nak arczképinél hirtelen megállt, mint a' menny-kőtől érintett. A' nagyságos kisasszony reá intett,

's monda: jeles férfi! Igen, felelt ő, jeles férfi!
's szemeit törülte.

Ferencz. Halljad Dániel! te tudod, én mindig kegyelmes úr voltam hozzád; élelmet és ruhát adtam, és gyenge vénségedet minden dolgokban kíméltem —

Dániel. Ezért jutalmazza-meg a' jó úristen! és én mindenkor hiven szolgáltam méltóságodnak.

Ferencz. Epen azt akartam mondani. Még egész éltedben nekem kifogást nem tettél, mert felette jól tudod hogy engedelmes tartozol lenni hozzám, mindenben a' mit parancsolok.

Dániel. Mindenben, egész szívből, ha mincsen az isten és lelkisméret ellen.

Ferencz. Bohóság, bohóság! Nem szégyenled magadat éltés férfi létedre azt a' karácsonregét himni! Menj Dániel! ez ostoba gondolat volt. Hiszen én vagyok az úr. Engem' fognak az isten 's a' lelkisméret büntetni, hahogy még isten és lelkisméret vagyok.

Dániel. (kezeit öszve csapván). Irgalmas egék!

Ferencz. Engedelmednél! Am érted é ezt a' szót? Engedelmednél parancsolom, holnap a' gróf az élők közt többé ne járjon.

Dániel. Uram istenem segita! Miért?

Ferencz. Va k engedelmednél! és te hozzád fogom magam' tartani.

Dániel. Hozzám? segíts istennek szent anyja! Hozzám? Ugyan mi rosszat cselekedtem én öreg ember?

Ferencz. Itt nincs sok idő meggondolóra, sorsod kezemben áll. Tornyaím' legmélyebbjében akarod e vég fogytig elepedni éltedet, hol az éh kényszeríteni fog tennen csontjaidat lerágdalni, 's a' szomj saját vizedet ismét felinni? Vagy inkább békében enni kenyeredét, és nyugalomban élni vénségedet?

Dániel. Hogyan, én uram! béke 's nyugalom a' vénségben gyilkosnak?

Ferencz. Kérdésemre választ.

Dániel. Osz hajaim! ah ősz hajaim!

Ferencz. Igen vagy nem?

Dániel. Nem! — Isten könyörüljön rajtam!

Ferencz. (mennni akar). Jó, majd szorulj rája! (Dániel visszatartja 's előtte térdre esik).

Dániel. Irgalmat uram, irgalmat!

Ferencz. Igen vagy nem?

Dániel. Méltóságos úr! ma hetvenegy évű vagyok! és atyámat 's anyámat tiszteltem, tudtomra senkinek egy kis pénz értékét se' húztam-le életéből, és mindig hiven 's becsülettel ragaszkodtam hitemhez, 's méltóságod' házában

negyven-egy évig szolgáltam, 's most nyugtos szent véget várok; ah kegyelmes úr! (hevesen átfogja térdeit) és a' kegyelmes úr akar utolsó vigasztalásomtól megfosztani a' halálban, hogy a' lelkisméret' férge utolsó imádságomat elrabolja, hogy miért iszony az isten és emberek előtt eredjek alunni? Nem, nem, én édes jóságos édes méltóságos uram, azt nem akarja, azt nem tudja kívánni hetvenegy évű embertől.

Ferencz. Igen vagy nem? Minek ez a' csa- csogás?

Dániel. Mostantól még buzgóbban fogok szolgál- ni méltóságodnak; aszú izmaimat le fogom dolgozni mint egy napszámos; korábban kelek-fel, későbbben fekszem-le; ah és reggeli 's esti imádságomba berekesztem méltóságodat, és az isten az agg embernek imádságát nem fogja megvetni.

Ferencz. Engedelem jobb az áldozatnál. Hal- lottad e valaha, hogy a' hohér magát vonogálta, mikor valamelly ítéletet kellett teljesítnie?

Dániel. Ah hiszen ez igaz! de ártatlant meg- fojtani — egy —

Ferencz. Vagy talán számadással tartozom ne- ked? szabad e a' szekerczének kérdezni a' hó- hért, mért erre és nem arra? — De ím! mi hosz- szú türeldmem van — én neked jutalmat aján- lok azért, a' mire nekem hódultál.

Dániel

Dániel. De én azt reménylettem, hogy kereszttyénnek szabadand maradnom, 'n'ikor méltóságodnak hódúltam.

Ferencz. Semmi ellenbeszédet se! Im még egész napot engedek meggondolóra. Fontold-meg még egyszer. Szerencse 's szerencsétlenség! — hallod? érted? a' legnagyobb szerencse, 's legvégsőbb szerencsétlenség! Csodákat akarok mivelni a' kinzásban.

Dániel. (kevés meggondolás után). Fogom tenni, holnap fogom tenni. (el.)

Ferencz. A' kísértet erős, és ez bizony nem volt hite' mártírjának születve. Egészségire aztán, gróf úr! minden kinéztek szerént holnap estve hóhér-torját fogja tartani! Minden csak attól függ, hogy miként gondolunk felőle, és boldog az ki haszna ellen gondolkodik. Az atyának, ki talán egy palacz borral többet ivott, csiklanatja jön, 's ebből egy ember válik-ki, és ez az ember bizonyval az utolsó volt, a' mire az egész Herculeszi munkában gondoltatik. Most épen nekem is jön a' csiklanat — 's rajta megdöglik egy ember; 's itt bizonyosan több értelem és czélzás van, mint ott credténél volt. Nem függ é leg-több embereknek lételök jobbára egy Júliusi dél' hevétől, vagy egy ágylep' vonzó látatától, vagy földirányos fekvésétől egy alvó konyha-Gratiának, vagy kioltott gyergyától? Ha az ember' születés:

egy barmi döbbenetnek, egy vak esetnek munkája : kinek fogna eszébe jönni, hogy ama' születésnek semmisítése miatt egy fontos Valamire gondoljon? Atkozott legyen dőresége dajkáink- 's gondviselőnéinknek, kik phantáziánkat rémítő mesékkel rongálják, és irtózatot képeket nyomnak lágy agyvelőnkbe büntető törvényszékek felől, hogy önkénytelen borzadály még a' férfi' tagjait is fagyos szorongásba rengeti, legmerészb elszánásunkat zárolja, felébredő értelmünket babonás sötétség' békójiba veti. — Ő lé s! mintröpös egész egy fúriapokol e' szó körül — a' természet egy férfival többet csinálni felejtett — a' köldök-kötél alá nem kötetett — 's az egész árnyalak-játék elenyészett. Valami volt, és semmi sem lesz — nem épen annyit tesz é ez mint: semmi sem volt, és semmi sem lesz: és semmiért szó nem váltatik — az ember sárból ered, 's egy ideig sárban gázol, és sárt csinál és megint sárrá összepözsg, míg végtére posványosan az unokafi' czipőtalpára rá tapad. Ez az éneknek vége, sár-kögje az ember' elhatároztatásának, 's ezzel szerencsés utat, bátya! — Az amolylanlépkórú köszvényes moralista a' lelkisméret redős ránczos asszonyokat üzzön bordélyokból, 's kinozzon vén uzsorásokat halálágyokon — nálam többé audientiát nem kap. (el.)

NEG Y E D I K S C E N A.

Más szoba a' várban.

Haramja Moor (egyik oldalról), *Dániel*
(a' másiktól).

H. Moor. (sebesen). Hol a' kisasszony?

Dániel. Nagyságos úr! Engedjen szegényembernek egy kérést.

H. Moor. Legyen; mit akarsz?

Dániel. Nem sokat, és mindent, olly keveset és még is olly sokat — hagyd csókoljam-meg kezét!

H. Moor. Azt ne tedd, jó öreg! (megöleli).
kit bár atyámnak nevezhetnék!

Dániel. Kezét, kezét! kérem, kezét!

H. Moor. Nem.

Dániel. Kell! (megragadja kezét, megszemléli és lehull előtte). Edes, kedves Károly!

H. Moor. (megijed, feleszmél, idegenen). Jó ember, mit mondasz? Én nem értelek.

Dániel. Úgy, úgy, csak tagadja, csak tetesse magát! Szép, szép! De nagysád még most is mindig az én legjobb legédesb úrfim! — nagy isten! hogy én öreg ember még azt az örömet — ostoba bangó én, hogy mingyárt meg nem — ejnye, uram istenem! hát megint megjött! és az

öreg ár a' föld alatt van, de hiszen megint itten az én úrfim — micsoda vak számár is voltam én (fejét vervén) hogy már az első perczben — Ejnye! ki álmodhatta volna ezt! — a' miért könnyűkkel imádkoztam, — Jézus Krisztus! Hiszen itt áll testtel lélekkel a' régi szobában!

H. Moor. Micsoda nyelv ez? hévhideg bánt e, vagy valami komoedia-rollot próbálsz rajtam.

Dániel. Ej pfui! Az nem finom öreg szolgálóból így tréfát űzni: ez a' sebhely! hé, tudja e még, úrfi? boldog isten! micsoda félelembe űzött akkor, mindég úgy szerettem úrfimat, és micsoda szívfáját csinált volna nekem — hát az ölemben ült volt, tudja e még? — ott a' kerek szobába' — úgy e, madárka? azt persze már elfelejtette — és a' kakuk is a' mellyet olyan szívesen hallgatott — gondolja csak, ugyan be van ám annak adva, egy szálíg agyon van ütve, a' vén Zsuzsi bepátvarozott neki, mikor a' szobát seprette — persze, és maga ölemben ült, 's kiáltotta hottó? és én szaladtam aztán a' hottó-paripáért — Jézus Krisztus! minek is kellett elszaladnom, nekem vén számárnak? 's micsoda forró hév futotta-el hátamat mikor künn a' jajdúlást hallok, beszköm, és ott folyt a' csupa vér, és úrfim a' földön, és — boldogságos szűz! úgy voltam mintha egy dézsa víz seccsenne nyakamra akár a' jéghideg — de úgy megy az, mikor

nem vagyunk ezer szemmel a' gyermekekre. Boldog isten! ha szemibe ment volna — és még a' jobb keze volt. Éltem' napján, mondtam, tőlem gyermek kést ne kapjon kezébe, mondtam, vagy ollót vagy olyan valami hegyest tőlem kézbe ne kapjon, mondtam — szerencsémre [az asszony 's az urunk oda voltak — úgy ám, egész életemre óvásom legyen ez mondtam — jaj, jaj! szolgálatom oda lehetett volna még — az úristen bocsássa-meg neked istentelen gyermek — de hála istennek! szerencsésen meggyógyult, eddig a' puszta sebhelyig meggyógyult.

II. Moor. Egy szót sem értek, mindenből, a' mit mondasz.

Dániel. Ugy e, ugy e? az volt ám még az idő! Mi gyakor czukorkenyért vagy kétszersültet vagy olaszmetélt szúrtam oda úrficskámnak, mert mindég legjobban szerettem; és tudja e még mit mondott oda lenni az istállóban, mikor az öreg úrnak az almás sárgájára ültettem, 's a' nagy réten körül hagytam nyargalni? Dániel mondá nekem, hagyj legyenek csak nagy ember, Dániel, akkor tisztartóm leendesz, 's magammal kocsizol-ki — úgy ám, mondtam én, 's nevettem, ha az isten éltet és egészséget ad, és úrfim értem nem fogja magát szégyenleni, mondtam, hát majd arra kérem hogy lenni a' faluban azt a' házacskát nekem engedje, melly már jó időcskét üresen áll, és akkor magának mintegy húsz akó

borocskát raknék-el és gazdálkodnám öreg napjaimban. — Igen ám, csak nevéssen! úgy e ifju úr! azt már régen váltig elfelejtette? az agg szolgát nem akarjuk ismerni, és olyan idegene-sen tesziünk, olyan nagyurasan — ó azért még is az én arany úrsim marad — persze egy kicsinyt ledér volt — ne vegye rossz néven — a' mint már többnyire van az az ifju vér — de azért végtére még is minden jól lehet.

H. Moor. (nyakába borúl). Nem, Dániel! nem akarom többé magam' rejtgetni; Károlyod vagyok, elveszett Károlyod! Mit csinál Amáliám?

Dániel. (sirni kezd). Hogy nekem vén bűnösnek még ez az örömem legyen — és a' boldogult öreg úr hijába siránkozott! Le, le fejér koponya! parázs csontok le a' verembe örömmel! Uram és mesterem él, őtet látták az én szemeim!

H. Moor. És meg akarja állani, a' mit ígért — vedd ezt, becsületes őszfej az almásért az istállóban (egy nehéz erszénnyel kínálja), nem felejtettem-el az agg szolgát.

Dániel. Micsoda, mit csinál? ez sok! olvétette, nagyságom!

H. Moor. Nem vétettem-el Dániel! (Dániel térdre akar hullani). Kelj-fel, mondd-meg nekem, mit csinál Amáliám?

Dániel. Isten jutalmazzon, jutalmazzon! — Ejnye! ejnye! Uram Jézus! — Amáliája, ó az

túl nem fogja élni eztet, az meg fog halni örömből!

H. Moor. Nem felejtett el engem'?

Dániel. Elfelejtett? de hogy beszél már megint? Nagysádat elfelejteni? — csak ott volt volna, csak nézte volna, hogy ábrázkodott, mikor a' hír jött, hogy meghalt, mellyet a' méltóságos úr terjesztett —

H. Moor. Mit mondasz? az öcsém —

Dániel. Ugy ám, az öccse, a' méltóságos ur, az öccse — majd máskor többet fogok erről beszélni, ha majd ideje jön, hogy meg mondjam — és micsoda szépen megfelelt neki a' kisaszszony, mikor minden áldott nap, mellyet az úristen ad, ajánlását tette neki, és méltóságos aszszonnyá akarta csinálni — oda kell, oda kell sietnem, neki megmondani, neki a' hírt hozni. (el akar).

H. Moor. Megállj, meg! nem szabad tudnia! senkinek sem szabad tudnia, az öcsémnek sem —

Dániel. Az öccsének? Dehogy dehogy szabad tudnia! Neki semmikép se' szabad tudnia! Ha csak már többet nem tud, mint a' menynyit szabad tudnia — ő mondom én, nagyságom, mondom, csúnya emberek vannak, csúnya testvérek, csúnya urak — de én minden pénzéért uramnak nem akarnék csúnya szolga lenni — ő méltósága nagysádat megholtak iartá.

H. Moor. Hm! mit dörmögsz itten?

Daniel. (halkabban). És természetes, mikor aztán az ember olly kéretlenül feltámad — nagysád' öccse boldogult urunknak egyetlen örököse volt —

H. Moor. Öreg! — Mit mormorgsz úgy fogaid közt, mintha valamelly szörnyeteg - egy-titok lebegne nyelveden, melly ki nem akar fejleni, 's még is kellene hogy kifejljék; szólj világosabban!

Daniel. De én inkább le akarom rágni éhből vén csontjaimat, szomszúságból ennem' vizét felinni, mint dús éltet egész teljivel ülés által érdemelni. (el.)

H. Moor. (szörnyű pauzából felszökvéen). Megcsalatva, megcsalatva! Itt villám lövell-el lelkem felett! — Hunczfuti csellemek! Menny és pokol! Nem te, atyám! hunczfuti csellemek! Gyilkosok, haramják, hunczfuti csellemek által! O általa rágalmaztatva! elhamisíttatva elnyomatva leveleim — 's atyám' szíve teljes szeretettel — óh én szörnyeteg-egy-dőre — szeretettel teljes az ő atya-szíve — óh gazság, gazság! Egy térdhúllásomba került volna, egy könyümbe került volna — óh én buta buta dőre — (a' fálnak futva). Szerencséssé válhattam volna — óh korcsóság, korcsóság! éltem' szerencséje csalárdan, gonosan!

oda oda csalva (dühöngve fel 's alá) Gyilkosok, haramják, huczfuti csellemek által! — ő még nem is haragutt. Szívében gondolat sem átokról — o szörny-gonosz! megfoghatatlan, kullogó, iszonyatos szörny-gonosz!

Kozinszky. (jön).

Kozinszky. Hát hol vagy? mi az? Még tovább itt akarsz maradni a' mint veszem észre?

II. Moor. Fel! nyergeld-meg a' lovakat, még napnyugat előtt a' határokon túl kell lennünk!

Kozinszky. Tréfálsz.

II. Moor. (parancsolólag). Gyorsan, serényen! ne késsél sokáig, mindent itt hagyj! és hogy senki észre ne vegyen! (*Kozinszky* el). En futok e' falakból. A' legkisebb késélem dühössé tehetne, és ő az én atyám' fija. Testvérem, testvérem! te engem' legnyomorúbbá tettél e' földön, én soha meg nem sértélek, ez nem volt testvérleg cselekedve. — Nyugtan arasd baltetted' gyümölcsit, jelenlétem élvedet tovább ne keserítse — de valóban, ez nem volt testvérleg cselekedve. Borítsa azt örök sötétség, 's a' halál fel ne idézze.

Kozinszky. (jön). A' lovak nyergelten állnak, felülhetsz, a' mikor tetszik.

II. Moor. Sajtó te, sajtó! Mért olly sietve? ne lássam többé Amáliát?

Kozinszky. Mingyárt lekantárvok, ha akarod; hiszen nyakra före parancsoltál sietnem.

H. Moor. Még egyszer! egy isten-véledet még! be kell még egyszer ezen mérgét a' boldogságnak hörpölnöm, és aztán — várj Kozinszky! kevés perczig még — hátul a' várudvaron, és elyágtatunk.

Ö T Ö D I K S C E N A.

K e r t.

Amália.

T e s í r s z A m á l i a? — és ezt egy olly hanggal mondta, — olly hanggal! — úgy valék, mint ha a' természet megifjúlna körültem — a' szerelem' élvezett tavasszai hajnnalongtak e'hangnál! a' fülmele mint akkor csattogott, a' virágok mint akkor leheltek — és én kéj-mámorban fekvém kebelén — Hah! hamis, hűtelen szív! Mint akarod hit-szegésedet szépíteni! Nem, nem, el lelkemből te bünalak! én nem szegem-meg eskemet, te Egyetlen! El lelkemből ti áruló istentelen kívánsatok! e' szívben, Károly' trónján nem szabad földfinak fészkelnie — De miért, lelkem! miért mindég úgy önakarattal ellen e' jövevény felé? Nem társasul e' olly szorosan Egyetlenem' képével? Nem örök késérője é Egyetlenemnek? T e

sírsz Amália? — Hah futni akarok előle! futni! — Többé ne lássák szemeim e' jövevényt!

Haramja Moor (kinyitja a' kertajtót).

Amália. (öszve zavarodik). Halk! halk! Nem e az ajtó' zöreije volt ez? (Károlyt észre veszi, 's felszökik). O? — hová? — hogyan? — idegyökerezve, hogy nem futamhatom — Ne hagyj el isten a' mennyben! — Ne, te el ne ragadj Károlyomat! Lelkemben nincs hely két istenségnek, és én halandó lyányka vagyok! (Károly' képét elé veszi) Légy te őrszellemem e' jövevény ellen, a' szerelem - háborító ellen, téged' téged' néznem szakadatlanul — és el minden istentelen pillanat ettől! (némán ül — szeme a' képre meredten).

H. Moor. A' kisasszony itten? — és szomorún? 's könnyű e' képen? — (Amália nem felel). — És ki az a' boldog, kiért egy angyal' szeme ezüstül? szabad nékem is e' dicsőítettet — (a' képet akarja szemlélni).

Amália. Nem! — szabad! — nem!

H. Moor. (visszaverődve) Hah! — és érdemli ő ezt az istenitést? érdemli? —

Amália. Oh gróf, ha ismerte volna.

H. Moor. Irigylője voltam volna.

Amália. Imádója! akarja mondani.

H. Moor. Hah!

Amália. Oh a' gróf úgy szerette volna őtet —
 olly sok volt, olly sok az ő arczatjában — szem-
 meiben — szavának hangjában, a' mi úgy hason-
 lik a' grófhhoz — a' mit úgy szeretek —

H. Moor. (a' földre néz).

Amália. Itt, hol a' gróf áll, ő ezerszer állt
 — 's mellette az, ki mellette eget 's földöt felej-
 te; itt bolygotta által szeme a' körüle ragyogló vi-
 déket, melly nagy jutalmazó pillanatát érzeni, 's
 remekképének kényelgte alatt szépedezni látszék
 — itt tartá lebüvölve égi harmoniájával a' 'lég'
 hallójit — itt e' bokron tört rózsákat, 's nekem
 törte a' rózsákat — itt, itt fekütt ő nyakamon,
 itt égett ajka az enyémen, 's a' virágok örömet
 haltak-meg a' szeretők' lépte alatt.

H. Moor. O nincs többé?

Amália. Zajló tengereken sajkház ő — Amá-
 lia' szerelme véle sajkház — pályátlan fővényes
 pusztákon bolyong — Amália' szerelme zöldít
 alatta az égő fővényt 's a' vad bokrokat körüle
 virítani teszi — a' dél súlyítja fedetlen fejét, éjsza-
 ki hó zsugorítja talpait, szélveszes zápor hullong
 halantékjai körül, és Amália' szerelme fergeteg
 közt is elringatja — tengerek és vizek és látkörök
 a' szeretők közt — de a' lelkek kitörnek a' por-
 tömlöczből, és a' szerelem' édenében lelik egy-
 mást — Szomorúnak látszik, gróf úr!

H. Moor. A' szerelem' szavai, az én szerelmem' is felélesztik.

Amália. (halványan). Hogyan? A' gróf egy másikat szeret? — Jaj nekem, mit mondtam?

H. Moor. Holtnak hitt engemet, 's hű maradt a' holtnak-hitthez — ismét hallá hogy élek, 's egy szentnek koronáját feláldozta nékem. Tudta ő hogy rengeteg közt tévelygek 's inségben kalandozom, 's az ő szerelme rengeteg- 's inségben vélem röpül. Az ő neve is Amália, mint a' kisasszonyé.

Amália. Mint irigylem Amáliáját!

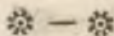
H. Moor. Oh ő szerencsétlen leány, az ő szerelme elveszetté, és — örökké soha meg nem fog jutalmaztatni.

Amália. Nem! a' mennyben meg fog jutalmaztatni. Nem mondatik e, hogy van egy jobb világ, hol a' gyászlók örvendenek, 's a' szeretők megint egymásra ismernek.

H. Moor. Igen, egy világ, hol le fog hullni a' fátyol, 's a' szerelem magát rémítőn viszontalálja — örök let a' neve — az én Amáliám szerencsétlen leány.

Amália. Szerencsétlen, 's a' grófot szereti?

H. Moor. Szerencsétlen, mert engem' szeret! hogyan, ha gyilkos volnék? hogyan kisasszony, ha kedvese minden csókért egy ölést számolhat-

na elé? Jaj az én Amáliámnak! ő szerencsétlen leány.

Amália. (vidan felszökellve). Hah! mi boldog leány vagyok én! az én Egyetlenem utánsugára az istenségnek, 's az istenség kegy és könyörület! Legyet sem láthatott ő szenvedni — lelke olly távol véres gondolattól, valamint a' dél az éjféltől.

H. Moor. (sebesen elfordul egy bokorba, 's meredten pillant a' tájékba).

Amália. (énekel, 's a' lanton játszik).

Hektor! hát tőlem vépkép szakadsz-el
Hol Achillesz győzetlen kezekkel
Patroklosznak rettentően aldoz.
Ki ki fogja kisdeded' tanítani,
Vetni dárdát, 's a' mennyet becsítani,
A' midőn mélyébe nyel Szkamandrosz?

H. Moor. (hallgatva veszi a' lantot 's játszik).

Drága hölgy, menj hozd halál-dsidámat —
Hagyj — a' mordon — harcz' robajja támad —

(A' gyeppamlagra veti a' lantot, 's elfut).

HATODIK SCENA.

Közelfekvő erdő. Közepén egy régi
dűledezett vár. Éj.

A' haramja-csapat (földre telepedve.)

A' haramják énekelnek.

Dözsölni, lotyólni, hevergeni, ölni,
Csak időt tesz nálunk tölteni.
Holnap akasztófán fityegünk,
Vidámak azért ma legyünk. 1

Független éltet élünk mi
Egy éltet telve kéjjel,
Vihar, szél, mivünk' ideji,
Tanyánk az erdő éjjel.
A' holdvilág napfény nekünk,
Merkúriusz kedves emberünk;
Az ért ám praktikálni.

Ma beszélünk falúpapoknál,
Holnap hizott árendásoknál;
Mi ezután van, arról szépen
Fog gondoskodni az uristen.

'S midőn gégénk szöllő' levében
Jól fürdve, a' szem fényesül:
Szívünk erőre gyúl hevében,
Kezet fogunk, ördög' nevében!
Azzal ki a' pokolba' sül.

Levert atyáknak orditási
Búsló anyáknak jajjongási
Nyöszörjök elhagyott menyeknek!
Az ám a' falat dob-bőrünknek.

Hah! hogyha úgy fejsze alatt vonagúlnak,
Mint borjak ujongnak, mint szúnyog elhúlnak,
Csiklantja ám az szemfényünket
Ápolja kedvesen fülünket.

'S ha megjön aztán vég perczeskénk,
A' hóhér vigye-el!
Hát meg kapjuk majdan díjunkt,
És jól megkenjük még talpunkat!
Egy kortyot az utra Bacchusztól belénk,
És hurra rax tax! úgy megy, mintha elröpülnénk.

Schweiczer. Éjjeledik, 's a' kapitány még
sincs itten.

Raczmán. 'S pedig megígérte hogy nyol-
czat ütéskor megérkezik.

Schweiczer. Ha bántata lett volna — pajtá-
sok! gyujtogatunk akkor, még a' csecsemőt is
meggyilkoljuk.

Spiegelberg. (Raczmannt félre hívja). Egy
szóra Raczmán.

Schwarz. (Grimmhez). Nem állítunk ki ké-
meket?

Grimm. Ne bánts! Olly halászatot fog ten-
ni, hogy el kell érte búvnunk.

Schweiczer. Hóhér úgyse'! bizony megadod
neki, ha azt hiszed. Nem úgy ment ő el tőlünk
mint olyan egy, ki hunczfut-csínyt forral. Elfe-
lejtetted e, hogy mit hagyott-meg nekünk mikor
a' pusztán átjöttünk? „Ki csak egy répát lop a'
szántóföldről, és megtudom: itt hagyja fejét, mi
való

való, hogy nevem Moor! Nem szabad rabolnunk.

Raczmann. (halkan Spiegelberghez). Mi jön ki innen — beszélj magyarul!

Spiegelberg. Pszt, pszt! Nem tudom micso-da megfogásunk legyen, nekem, vagy neked a' szabadság felől, hogy szekért vonunk mint a' bikák, 's e' mellett annyi sokat declamálunk a' függetlenségről; ez nekem nem tetszik.

Schweiczer. (Grimmhez). Mi baja lehet ennek a' szélfejnek a' guzsallyal?

Raczmann. (halkan Spiegelberghez). A' kapitányról beszélsz?

Spiegelberg. De pszt, pszt! — fülei mindég körül futkosnak közöttünk — Kapitány, mondd? ki iktatta őtet kapitánnyá feléjük; avagy nemde usurpálja ő ezt a' nevet, melly júnál fogva az enyéim? — Hogyan? azért kockázzuk e életünket, azért lakoljuk a' sorsnak minden lépkör-ségeit, hogy utóljára még szerencsének tartjuk, rabnak rabjai lennünk? Rabok, mikor herczegek lehetnénk! — Istenemnél Raczmann! — ez nekem soha se' tetszett.

Schweiczer. (a', többiekhez). Az ám, te vagy még az igazi hős, békákat kövekkel szélesre dobni — Már az ő orrának hangja is, mikor azt kifújta, tölgykon átűzhetne —

Spiegelberg. (Raczmannhoz) Ugy ám — 's már éve hogy gondolkodom rajta: máskép kell lennie. Raczmann! ha az vagy, a' kinek mindég tartottalak — Raczmann — nem tudják hogy hol van, félig elveszettnek hiszik — Raczmann, úgy rémlődöm, fekete órája üt — hogyan? még pirosabb se' léssz, mikor szabadságod' harangja zeng? Annyi bátorságod sincs, hogy egy merész intést megérts?

Raczmann. Hah! Sátán, mibe bonyolítod lelkemet?

Spiegelberg. Fogott a' tapló? — Jó, kövess hát! megtartottam, hogy hová kullogott, — jer, két pisztoly ritkán hibáz, és akkor — hát mi vagyunk az elsők, kik a' csecsemőt megfojtjuk. (el akarja ragadni).

Schweiczer. (dühöngve kivonja hancsárját). Hah! bestia! épen jókor emlékeztetsz a' cseh erdőkre! — Nem te voltál e az a' gyáva, ki remegtél, mikor azt kiáltották az ellenség jön! Lelkemre káromkodtam akkor — költözzél oda most orgyilkos! (agyon szúrja).

A' haramjáh. (mozgásban) Halál! patvar! — Schweiczer — Spiegelberg — rántsátok szélylyel!

Schweiczer. (felébe veti a' hancsárt). Itt! — és így hát dögölj-meg — Nyugtan, pajtások — ne hagyjátok magatok' félbe töretni az eb miatt — mindég mérgeskedett a' bestia a' kapitányra,

pedig egész bőrén egy sebhely sincsen. Még egyszer mondom, nyugtan legyetek! — hah! a' martalócz! Hátulról orozva akar férfiakat a' világból kilökni? Férfiakat hátulról, orozva! Azért futott-le poszáinkról az izzadék-özön hogy a' világból, mint amollyan nyomorú kamaszok mászuunk ki. Bestia te! azért ágyasztunk tűz és füst között, hogy utoljára megdermedjünk mint egy patkány.

Grimm. De az ördögbe! pajás — mi bajotok volt? a' kapitány megdühödik belé.

Schweiczzer. Csak rám hagyd gondját — és te szentetlen te! (Raczmannhoz) te barátja voltál, te! Takardjál szemem elől — Schusterle is így tett, de fityeg is most jó formán Schweiczban érte, a' hogy neki kapitányom jósolta — (lövés).

Schwarcz. Halk! pisztolylövés! (második lövés). Még egy! Hollá! a' kapitány!

Grimm. Csak várjatok! még harmadszor kell lőnie. (még egy lövés hallatik).

Schwarcz. Ő az! ő! Vond magad' hátra Schweiczzer — feleljünk neki! (lőnek).

H. Moor, Kozinszky. (fellépnek).

Schweiczzer. (eléjük megy). Üdvöz légy kapitányom — egy kicsinyt szeleskedtem, míg oda voltál, (a' holt testhez vezeti). Te légy bíró köztem és e' között — hátulról orozva akart téged' meggyilkolni.

A' haramják. (megrettenve). Micsoda? a' kapitányt?

H. Moor. (nézésébe elmerül; hevesen kitörve). O meg foghatalan úja a' bosszútudó Nemezisnek! Nem ez volt e, ki a' syréni dalt trillázta élémbe? — E' kést szenteld a' homályos díjzónénak! Ezt nem te művelted, Schweiczer!

Schweiczer. Istenemre mondom! igazán én műveltem; 's az ördögre! nem a' legroszabbik, a' mit életembe' műveltem. (kedvetlenül hátra vonúl).

H. Moor. (eszmélve). Értem — intéző az égben! — értem — a' levelek hullnak a' fákról — megjött! Őszem! vigyétek-el ezt szemeim elől! (Spiegelberg' teste elvitetik).

Grimm. Adj parancsot kapitány, mit cselekedjünk tovább?

H. Moor. Majdan — majdan minden be lesz telve. Nyujtsátok ide lantomat — ennemből ki-süllyedtem, mióta ott valék — Lantomat, mondom! Vissza kell magamat ringatnom erőmbe — hagyjátok-el!

A' haramják. Éjfél van, kapitány!

H. Moor. Még is csak könnyük a' színjátékban voltak azok — a' Római-éneket kell hallanom, hogy aluvó szellemem ismét felébredjen — Lantomat! Éjfél van, mondjátok?

Schwarcz. Már hogy el nem múlt. Ólomként fekszik rajtunk az álom. Három nap óta szemet nem zártunk.

H. Moor. A' gonoszak' szemeikre is száll hát a' balzami álom! Miért kerül engemet? Én soha gyáva nem voltam, gazember nem voltam — Feküdjetelek aludni; holnap virradtkor tovább eredünk.

A' haramják. Jó éjszakát, kapitány! (A' földön elterülnek, 's elalszanak).

M é l y c s e n d .

H. Moor. (a' lantot vévén játszik).

B r ú t u s z .

Üdvözellek nyugatos virulmány,
Vedd-fel Róma' végső férőjét!
Philippiről, hol az halál tusázott,
Ingnak bögörnyített lépteim.
Cassiusz! hol vagy te? — Róma veszve?
Oda fojtva testvér seregem!
Az halál' kapúji békepartom,
Semmi ég föld Brütusznak nekem.

C a e s a r .

Ki bolyong-le a' szikláról ottan
Léptivel egy meg nem győzetettnek?
Hah! ha nem hazud szemem' világa,
Egy Romainak mente az. —
Tyber' fájja! honnan ér utaztad?
Áll e még a' het domb' várasa?
Sirtam én az árvaért gyakortan,
Hogy többé nincs Caesara.

B r u t u s z.

Hah! te az huszon három sebekkel,
 Holt! ki hívja fényre tégedet?
 Borzadj Orkosz' tüztorkába vissza,
 Büszke síró! Fúllaszd dölyfedet.
 A' Philippi' ercz oltarzatán
 A' szabadság' vég áldvére füstölg;
 Róma széthörg Brútusz' tetemein,
 Én Minoszhoz szállok — fuss futamba!

C a e s a r.

Hah! haláldöfés Brútusz' vasától!
 Te is — Brútusz — te?
 Fi — atyád volt ő — fi, a' világ
 Te neked juand volt örökűl!
 Menj — te Róma' legnagyobbja lettél,
 A' midőn atyád' melyébe' dülál.
 Menj — 's ama' tömérd kapukig ordítsd:
 Hogy te Róma legnagyobbja lettél,
 A' midőn atyád' melyébe' dülál.
 Menj — tudod mi tarta Letheparthoz —
 Bus révész, indulj-el a' tul marthoz.

B r ú t u s z.

Állj atyám! — a' nap-hon' mindenében
 Eggyet ismerék csak,
 A' ki a' nagy Caesarhoz hasonlott,
 Azt az eggyet fiadnak hívád.
 Csak egy Caesar tudta rontni Rómát,
 Brútusz csak ellenzi állni őt.
 Hol egy Brútusz él, Caesárnak halni kell;
 Menj te balra, engem' jobbra hagyj!

(Félre teszi a' lantot 's mélyen elmélkedve fel-
 's alá jár).

Kezesem ki volna? — Minden olly sötét — zavart labyrinthok — semmi kimenetel — semmi vezérlő csillagzat — ha vége volna ezen utolsó lehelléssel — vége, mint egy üres bábjátéknak — De minek az a' lángló éh boldogság után? Minek az az ideálja egy el nem ért tökélynek? az a' halasztása ki nem vitt plánnoknak! — ha nyomorú billenése ennek a' hitvány jószágnak (a' pisztolyt arczája elébe tartván) a' bölcsét a' dőréhez, a' félénket a' bátorhoz, a' nemest a' kalózhoz hasonlóvá teszi? — Még is egy olly istenes öszbangzás van a' lélektelen természetben, mért volna ez a' zűrhang az értelmesben — Nem, nem! van valami több, mert én még nem valék szerencsés.

Azt hiszitek, hogy reszketni fogok, lelkei elfojtottjainnak! én nem fogok reszketni. (erősen reszketve) Hiszen bús halál-nyöszörgéstek — feketeire fojtott arczátok — rettentőn nyilongzó sebeitek, csak izei a' sors' egy törhetetlen lánczának, és végtire szün-estvéimmal függnek össze, dajkáim' 's nevelőim' szeszélyeikkel, atyám' temperamentumával, anyám' vérével — (borzadálytól rázatva). Mért csinált az én Perilloszom ökröt belőlem, hogy az emberség égő hasaniban süljön?

(Magának szögzi a' pisztolyt). Idő 's örök lét — összelánczolva egyetlen egy percz által! — borzasztó kulcs, melly hátulam az élet' fog-

ságát bezárod, 's előttem az örök ének birodalmát nyitod-fel — mondd nekem — o mondd nekem — h o v á — h o v á fogsz engem' vezetni? — Idegen, soha körül nem hajózott vidék! — mi! az emberlét zsibbadoz e' kép alatt, a' végesnek fesz-erője enged, 's a' képzelem, ez az érzékek' csintalan majma, hiszékenységünknek rideg árnyakat játszik-elé. — Nem, nem! férfi ne tántorogjon — Légy akármilyen te név telen túl! — csak hívem maradjon ez az én ennem — légy akár milyen, csak hogy ennemet vigyem által — Külségek csak mázai a' férfinak. Én vagyok mennyem és poklom.

Ha te nekem valamelly hamvadott világkört magamba hagynál, mellyet szemeid elől száműztél, hol a' magányos éj, 's az örök sivatag kinéztein? — Én akkor a' hallgató űrt képzelni-mmel népesíteném, 's az öröklet volna kényidőm az általános inségnek zavart képét ízekre bontogatnom. — Vagy mindég-új szüléseim, 's mindég-új színpiaczaim a' nyomornak akarsz lépcsőről lépcsőre — a' semmisítésig vezetni. Nem szakaszthatom-el az élet-fonalakat, mellyek nekem túl szövettek úgy, mint emeztet? — Te semmivé tehetsz — ezen szabadságtól meg nem foszthatsz. (megtölti a' pisztolyt, hirtelen akadoz.) És meghaljak é, gyötrelmet-telt élet' féléséből? — Átengedjem é a' nyomornak a' győzelmet felőlem? — Nem! el akarom tűnni. (elveti)

a' pisztolyt). A' gyöltrelem bénúljon-el büszkeségemen. Bé fogom fejezni.

Mindég sötétebb lesz. *Herrmann* az erdőből.

Herrmann. Csitt, csitt! borzasztón nyöszörgő a bagoly — odálat a' faluban tizenkettő kong — Jó; jó! a' fattyú-csiny aluszik — semmi leső e' vadonban. (a' várhoz lépik, és koczog). Jőj-ki, jajember, toronylakó! vacsorád készen var.

H. Moor, (halkkal vissza lépve). Mit jelent ez?

Egy szózat (a' várból). Ki koczog itt? héj! te vagy Herrmann, az én hollóm?

Herrmann. Én vagyok, Herrmann, a' te hollód. Hágj-fel a' rostélyhoz, 's egyél. (baglyok huhognak). Rettentőleg trilláznak hálótársaid, öreg! — Jól esik?

A' szózat. Nagyon éheztem. Hála néked hollót küldő a' kenyérért a' pusztában! 's miképván kedves gyermekem, Herrmann?

Herrmann. Csitt — figyelj — mintha hortyogóknak neszét hallanám! semmit se' hallasz?

A' szózat. Mi? hallasz te valamit?

Herrmann. A' nyöszörgő szelet a' torony' hasadékiban — olyan éji muzsika, hogy az embernek a' fogai vaczognak bele, 's körmei elké-
külnek. Csitt, megint — mindég mintha hortyo-

gást hallanék. — Társaságod van, öreg — huhu!

A' szózat. Látsz valamit?

Herrmann. Isten veled! isten veled! Borzasztó ez a' te lakod. Hágj-le a' lyukba — fenn a' te segítőd, bosszúlód — átkozott fiú! (futni akar).

H. Moor. (iszonyodtan elélépvén). Megállj!

Herrmann. (kiáltva). Jaj nekem!

H. Moor. Állj-meg, mondom!

Herrmann. Jaj! jaj! jaj! Minden fel van fedve.

H. Moor. Állj-meg! szólj! ki vagy? mi dolgod van itt? Szólj!

Herrmann. Irgalmat, irgalmat, kegyelmes úr! csak egy szót hallgasson meg előbb, mintsem meggyilkol.

H. Moor. (szablyát húzván). Mit fogok halani?

Herrmann. Megtiltotta ugyan életemre a' kegyelmes úr — de nem tehettem másképp. — nem volt szabad másképp tennem; a' mennyben fenn egy isten — tulajdon atyja ott — fájlaltam ötet — Most döfjön-le.

H. Moor. Itt titok rejlik — élé vele! szólj! mindent akarok tudni.

A' szózat. Jaj! taj! te vagy az, Herrmann, ki itt beszélsz? kivel beszélsz, Herrmann?

H. Moor. Alant még valaki — mi történik itten? (a' toronynak szalad). Fogoly é kit az emberek magokról leráztak? — Én békójit fel-fogom oldani — Szózat! még egyszer! hol az ajtó?

Herrmann. Oh légy irgalmas, ne nyomozz itt tovább, uram — irgalomból haladj-el. (útjába fut).

H. Moor. Négyyszeren zárolva! Félre innen — Fel kell fedődnie — Most először jőj nekem segélyül tolvajság! (törő szereket vesz elé és megnyitja a' rostély ajtót, aljából felhág egy a g g, csontvázzá száradtan.)

Az agg. Könyörületet a' nyomorúnak, könyörületet!

H. Moor. (ijedve hátra szökik). Atyám' szava!

Az ö. Moor. Hála neked, ó isten, eljött a' megváltás' órája.

H. Moor. Lelke az öreg Moornak! mi háborított sírodban? Bünt hurczoltál e a' másik világba, melly a' paradicsom' ajtaján hementedet gátolja? miséket olvastatok, bolygó lelkedet honjába küldeni. Földbe ástad e pénzüket az özvegyeknek és árváknak, melly téged' ezen éjszeli órában ordítva körül űz? kiszakasztom a' varázssárkány' körmeiből a' földalatti kincset, ha bár

ezer veres lángokat okád rám, 's hegyes agyarait kardom ellen viCTORITJA. Vagy annak jósz, hogy kérdéseimre az örökség' talányait felredőljed? — szólj, szólj! én nem vagyok embere a' halvány félelemnek!

Az ö. Moor. En nem vagyok lélek. Tapints-meg, én élek, ó egy nyomorult egy inséges életet.

II. Moor. Micsoda? te nem temettetél-el?

Az ö. Moor. Eltemettetém igen — az az egy holt kutya fekszik atyáim' sírboltjában, és én három egész hónapokig sinlem itt e' sötét földalatti boltzatban, semmi sugártól nem érintve, semmi langy lebeltől nem illetve, semmi baráttól nem látogatva, hol vad hollók kárognak, és éjszéi baglyok huhognak —

II. Moor. Ég és föld! ki tette ezt?

Az ö. Moor. Ne átkozd-el! — az én fiam Ferencz tette ezt.

II. Moor. Ferencz? Ferencz? — oh örök chaosz!

Az ö. Moor. Ha ember vagy, és emberiszívet bírsz, megváltó, kit én nem ismerek! ó hallgasd-meg egy atyának jaját, mellyet neki síjai szerettek — már három hónapja elé nyögdeltem azt a' siket szirtfalaknak, de tompa viszhang majmolta csak panasszimát. Azért, ha ember vagy és emberiszívet bírsz —

H. Moor. Oh! ez a' felhívás a' vad bestiákat is élész'ünözné odvaikb! l!

Az ő. Moor. Épen kórágyon fekültem, 's alig kezdtem egy súlyos betegség után erőt gyűjteni. egy embert vezettek elém, ki azt hírlelte, hogy idősb fiam meghalt a' csatában, 's szablyát hozott magával az ő vérével festettet, és utolsó üdvözlét, és hogy az én átkom üzte harcza, és halálba, és kétségbe.

H. Moor. (hevesen elfordulva tőle). Nyilvánosság!

Az ő. Moor. Halljad tovább! Elájultam a' hírnél. Holtnak kelle tartatnom, mert mikor ismét magamhoz tértem, már koporsóban fekültem, és halotti lepedőbe takarva mint egy holt. Vakartam a' koporsó fedelét. Erre az felnyílt. Sötét éjjel volt, és fiam Ferencz állt mellettem — Hogyan? kiáltott rettenetes hanggal, hát örökké akarsz élni? — 's mingyárt becsapódott megint a' fedél; e' szavaknak dörgésök megfosztott érzelkeimtől; mikor megint felébredtem, a' koporsót felemeltnék éreztem és félóraig szekéren vonattak. Vegtire felnyitattott, és ennek a' boltnak küszöbén álltam; előttem a' fiam, és az az ember, ki nekem Károlynak véres szablyáját hozta; tizszer által fogtam térdeit, és kértem, és esedeztem, és által fogtam megint, és megeskettem — atyjának esedezte nem ért szívéhez — le a'

nyúzzal! dörgött szájából, eleget élt ő — és letaszítottam irgalom nélkül, és lám Ferencz utánam bezárt.

H. Moor. Lehetetlen, lehetetlen! el kellett tévesztened.

Az ő. Moor. Lehet hogy tévesztém. Hallgass-meg tovább, de ne haragudjál. Így feküdtem húsz óráig, és senki sem gondolt velem. Nem is lépte-meg soha semmi ember ezt a' rengeteget, mert a' közönséges rege kereng, hogy atyáimnak lelkeik ezen romokban csörömplő lánczokat síkárlanak, és az éjfeli órákban halál-énekeket sut-tongják. Végtére megint meg hallottam nyilni az ajtót, 's ez az ember itt kenyért hozott 's vizet, és felfedezte nekem, miként ítéltettem éhenhalásra, 's hogy milly veszélyre teszi-ki életét, ha megtudatnék hogy ő engem' étet. Így tartattam fenn nyomorún e hosszú időig, de a' szünetlen fagy — szemétemnek pállott büze — a' határtalan bú — erőm hanyatlak, testem kifogyott; ezerszer kértem könyűvel a' halált az istentől, de még nincsen betöltve bündijom' mértéke — vagy még valamelly örömnnek kell reám várnia, hogy olly csodálatosan fenn tartattam. De méltán szenvedek — Károlyom, én Károlyom! és neki még nem voltak ősz hajai.

H. Moor. Elég. Fel! ti rögök! ti jéggöröngyök! Ti lajha érzéketlen alvók! Fel! senki sem ébred? (pisztolyt lő - ki az alvó haramják felett).

A' haramjók. (felugorva). Héj! hollá! hollá! Mi dolog?

II. Moor. Nem rázott-fel titeket ez a' történet a' szunnyalomból? az örök álom felébredett volna! Nézzetek ide, nézzetek! a' világ' törvényei koczka-játékká lettek, a' természet' köteléke szélylyel van, a' régi meghasonlás kiszakadott, a' fiu az atyját meggyilkolta.

A' haramjók. Mit mond a' kapitány?

II. Moor. Nem úgy, nem gyilkolta! ez a' szó csak szépítés! — a' fiú az atyját ezerszer megkerekelte, láncsára szúrta, kínzotta, megnyúzta! ezek a' szavak nekem még nagyon emberiek — a' minn a' bűn elpirul, a' Kannibálok elborzadnak, a' mire aeonok óta semmi ördög nem jutott — A' fiu tulajdon atyját — ó nézzetek ide, nézzetek! ő elájult — ebbe a' boltba a' fiu az atyját — fagyot, meztelenséget, éhet, szomjat — ó nézzetek csak, nézzetek csak! — ő ennen atyám, csak meg kell vallnom.

A' haramjók. (elészöknek, 's körül veszik az aggott). A' te atyád, a' te atyád?

Schweitzer. (tisztelettel lépik közelbre, 's előtte térdre esik). Atyja kapitányomnak! Csókolom lábaidat! törömnek parancsolhatsz.

II. Moor. Bosszú, bosszú, bosszú érted! szörnyen megsértett, szentelenített agg! Így szakasztom el mostantól örökre a' testvéri köteleket. (ruháját

felölről aláig hasítja) így átkozok-el minden csepp testvéri vért a' nyílt menny' orcájánál. Hallgass-meg hold, és csillagok! Hallgas-meg te éjszeli éj, melly a' szörnyetltre lenéztél! Hallgass-meg száz-szor rettenetes isten! ki ott fenn thrónol a' hold felett, és bosszút állsz és kárhoztatsz a' csillagokon túl, és tüzet lángolsz az éjen! Itt térdelek, itt méresztem-fel e' három újat az éjnek borzadályába, itt esküszöm — és mint egy mordfajú fenét okádjon-ki határiból a' természet, ha ezt az eskümet megsértem — esküszöm hogy a' napfényt nem köszöntöm elébb, mint míg az atyagyilkos' vére e' kövön szétontva fel a' nap felé nem gözölg. (felkél).

A' haranják. Ej egy Beliál-csíny ez! Mondja csak valaki hogy mi hunczfutok vagyunk! Nem, minden sárkányoknál! illy tarkán soha sem csináltuk.

II. Moor. Ugy! és minden rémítő sóhajjinál azoknak, kik valaha törjeitek által haláloztak-meg! kiket lángom falt-fel, és rohanó tornyom zúzott össze! Elébb semmi gondolat ölés - vagy fosztásról melletekben helyt ne találjon, míg mindnyájatoknak ruhájik az elfajzottnak vérétől sárlákra festve nem lesznek. — Azt ugyan soha nem álmodtátok, hogy magasabb felségek' karja vagytok! Sorsunk' zavart gombolyagja oldva van! Ma, ma egy láthatatlan hatalom nemesíté kézmivünket. Imádkozzatok Az előtt, ki nektek ezt a' ma-

a' magas koczkát intézte, ki ide vezetett, ki sötét itéletének rémitő angyalaivá lennetek méltaltott! Fedjétek-le fejeteiket! 'Térdeljétek-le a' porba, és keljétek-fel szentesülve. (letérdelnek).

Schweiczer. Parancsolj, kapitány, mit tegyünk?

H. Moor. Kelj-fel, Schweiczer! 's érintsd e' szent fürteket! (atyjához vezeti Schweiczer). Tudod e még, midőn egykor ama' cseh lovagnak fejét ketté hasítottad, a' mint éppen szablyát vonított felébem, 's én, lehelletlen 's elikkadva dologtól, térdeimbe süllyedtem? Akkor neked egy olly jutalmat ígértem, melly királyi legyen; eddig elé még e' tartozatot soha meg nem fizethettem —

Schweiczer. Eskütted, igaz; de hagyjörök-ké adósomnak nevezzelek!

H. Moor. Nem, most akarok fizetni. Schweiczer, így még semmi halandó nem becsítettett! Állj bosszút atyámért! (Schweiczer felkél).

Schweiczer. Nagy kapitány! ma először tettel kevélljé! Parancsolj, hol, hogyan, mikor üssek rá?

H. Moor. A' perczek számlálva vannak, sietned kell. A' legmúltóbbakat válaszd-ki a' bandából, és vezesd egyenesen a' földes úr' várának. Húzd-ki őt az ágyból, ha aluszik, vagy a' gyönyör' ülésben fekszik; ragadd-el a' vendégségből,

ha részeges; rántsd-el a' feszülettől, ha imádva térdel előtte! De mondom neked, jól agyadba nyomom, nekem holtan ne hozd által! Annak húsát darabokra szakítom, és éh ölyvöknek hányom étékül, ki csak bőrét karmolja-meg, vagy egy hajszálát bántja. Egészen kell őt bírnom, és ha egészen 's elevenen hozod-meg, egy milliót kapsz jutalmúl; ennen éltem' veszélyével akarom egy királytól elorozni, és te, te szabadon költözöl-el, mint a' tágas lég. — Értettél? most siess!

Schweiczer. Elég, kapitány! vedd itt kezem' rája. Vagy kettőt látsz megtérni, vagy egyet sem. Schweiczer' fojtó angyalai! jertek! (Egy csapattal 's Herrmannal el).

H. Moor. Tí oszlojatok-el az erdőben. Én maradok.

ÖTÖDIK FELVONÁS.

ELSŐ SCENA.

Kilátás sok szobákba. Sötét éj.

Dániel (lámpával jön, 's utazói butorral).

Isten veled drága anyaház — sok jót kedvest éltem benned, míg a' boldogult úr élt — könnyűk tetemeidre te régen elrothadt! kívánja ő ezt egy agg szolgától — erese volt az árváknak, és az elhagyattak' révpartja, és ez a' fiú gyilkos odvvá tette — isten veled te jó padló! mi sokszor sepert-ki téged' az öreg Dániel; isten veled te kedves kandalló, az öreg Dániel nehéz búcsút veszen tőled! — minden olly megbízott volt néked — fájni fog ez neked öreg Eliézer — de isten óvjon kegyelemben, a' gonosznak csele 's csalárdsága elől, üresen jöttem ide, üresen költözöm-el ismét, de lelkem, az mentve van. (a' mint elakar menni

Ferencz rohan-be háló köntösben).

Dániel. Isten segíts! Az uram! (a' lámpát kioltja).

Ferencz. Elárulva! — a' lelkek sírjokból kiakádva — Felrázva a' halott ország az örök álmából elémbé bőgi: gyilkos! gyilkos! — Ki mozdul itt?

Dániel. (szorúltan). Segíts istennek szent anyja! A' méltóságos urunk az, ki olly irtóztatón kiált a' boltokon keresztül, hogy minden alvó felijed?

Ferencz. Alvó? Ki mondja hogy aludjatok? Menj, gyujts gyertyát. (Dániel el; más inas jön). Senki se aludjék ebben az órában. Hallod? mindenki fel legyen — fegyveresen legyen — minden puskák töltve. Nem láttad őket ott a' boltfolyosón oda lengeni?

Inas. Kit, kegyelmes úr?

Ferencz. Kit, tükfej te, kit? olly hidegen, olly üresen kérded, kit? 'S engem' még is úgy megragadott mint a' tántor! kit, számár te, kit? Lelkek és pokol! meddig van az éjben?

Inas. Epen most harsogja kettőt a' torony-ór.

Ferencz. Hogyan? hát egészen az utolsó ítéletig akar tartani ez az éj? Nem hallottál zsvajt a' közelben? győzelmi lármát, nem vágató lovaknak neszöket? Hol van Kár — a' gróf akarom mondani?

Inas. Nem tudom én uram!

Ferencz. Nem tudod? Te is a' bandából való vagy? kidobbantom szívedet bordáidból, átkozott nem-tudom-odért! Mènj, hozd-el a' papot!

Inas. Kegyelmes úr!

Ferencz. Morogsz? késel? (az inas sebesen el). Micsoda? hát koldusok is öszveesküve ellenem? Ég, pokol, minden, össze esküve ellenem?

Dániel. (gyertyával jó). Én uram —

Ferencz. Nem! én nem reszketek! Üres álom volt. A' halottak még fel nem támadnak; ki mondja, hogy én reszketek, és halvány vagyok? hiszen olly könnyen, olly jól vagyok.

Dániel. Halvány, én uram, mint a' halott; szava szorúlt és gagyog.

Ferencz. A' hideg lel. Csak azt mondd, ha a' pap jön, engem' a' hideg lel. Holnap eretvágatok magamnak, azt mondd a' papnak.

Dániel. Parancsolja, hogy életbalzamat cseppentsek czukorra?

Ferencz. Cseppents azt czukorra! a' pap nem leszen itt tüstént! Szavam szorúlt és gagyog; adj életbalzamat czukron.

Dániel. Előbb a' kulcsokat, alól az almáriomból fogom —

Ferencz. Nem, nem, nem! maradj, vagy veled megyek. Hiszen látod hogy egyedül nem

lehetek, mi könnyen — hiszen látod elájulhatok — ha egyedül vagyok. Hagyd abba, hagyd csak, majd elmúlik, 's maradj.

Dániel. Méltóságos uram igazán beteg.

Ferencz. Valóban, valóban! és ez minden. — És betegség zavarja az agyat, 's bőszt és rideg álmakat fajz. Álmak nem jelentnek semmit — úgy e Dániel, álmak a' hasból jönnek, és álmak nem jelentnek semmit — éppen egy víg álman volt. (ájulva lesüllyed).

Dániel. Jézus Krisztus! Mi ez? Gyuri! Konrád! Bestyén! Márton! hiszen csak motszanjak! (rázza őtet). Mária Magdolna és József! hiszen legyen már eszetek! így majd azt mondják, hogy én öltem-meg! Istenem, könyörülj rajtam!

Ferencz. (zavartan). Félre félre! mit rázasz úgy fertelmes csontváz! a' holtak még fel nem támadnak —

Dániel. Oh örök irgalom! eszét vesztette!

Ferencz. (sannyadtan felemelkedik). Hol vagyok? — te Dániel! mit mondtam? ne figyelj rá! hazudtságot mondtam, akár mi volt legyen — jőj, segíts-fel! csak egy percz szédelés mert — mert ki nem aluttam magamat.

Dániel. Csak a' János itt volna! segélyért kiáltok! orvosokért kiáltok!

Ferencz. Maradj! ülj mellém ide erre a' zó-
fára! — úgy — te okos ember vagy, jó ember
vagy Dániel! Hagyd beszélljem-el —

Dániel. Most ne', majd máskor! ágyba vi-
szem, én uram, a' nyugalom itt hasznosabb.

Ferencz. Nem! kérlek hagyd beszélljem-el,
és nevéss-ki erősen! — Látd, úgy látszott, hogy
egy királyi vendégséget tartottam, és szívem
gondtalan volt, és részegen feküdtem a' várkert'
pázsitjában, és hirtelen — dél' órája volt — hir-
telen, de mondom neked nevéss-ki erősen!

Dániel. Hirtelen —

Ferencz. Hirtelen egy szörnyű dörgés ütött
fülemre, remegve feltántorogtam, 's ime, úgy
voltam, mintha az egész látkört tüzes lobbok-
ban fel látnám lángolni, és hegyek és városok és
erdők, mint viasz a' kemenczében, elolvadva,
és egy ordító szélszak elsepette a' tengert és eget
és földet — ekkor, miként ércz tárogatókból har-
sogott: föld! add holtjaidat, add holtjaidat ten-
ger! és a' kopár mezőség vajúdni kezdett, és ko-
ponyákat felhányni, 's bordákat, és állkapczákat,
és csontokat, melyek összevonódtak emberi tes-
tekbe, és átnézhetetlenül eláradtak: egy eleven
légvihar. Ekkor felnéztem, és ime, alján álltam
a' dörgő Színának, és felettem tolongzat, és alat-
tam, és fenn csúcsán a' hegynek három füstölgő

széken három férfiak, kiknek tekintetüktől futamt a' teremtmény —

Daniel. Hiszen ez eleven képe az utolsó ítéletnek.

Ferencz. Nemde! bolond holmi ez? Ekkor elé lépett Egy, rá nézni mint a' csillagos éjre, kezében vas pecsétgyűrű, és kelet 's nyugat közt tartotta azt, és mondta: örök, szent, igazságos, hamisíthatatlan! csak egy igazság van, csak egy rény! Jaj, jaj, jaj a' kétkedő féregnek! — Itt elé lépett egy Második, kezében egy villámló tükör volt, és kelet 's nyugat közt tartotta, és mondta: ez a' tükör igazság, színlés és álorczá benne meg nem állnak — itt megijedtem én, és minden nép, mert kígyó- és tigris- és leopárd-orczákat láttunk vissza-sugárztatva az irtóztató tükörből — és elé lépett egy Harmadik, ez kezében egy ércz mérleget tartott, és kelet 's nyugat közt tartotta és mondta: lépjelek ide, ti magzatok Adámtól! én a' gondolatokat mérem haragomnak csészéjében, és a' tetteket dagályom' fontjával!

Daniel. Isten könyörüljön rajtunk!

Ferencz. Halványan álltak mindnyájan mint a' hó, szorongva vert a' várás mindegyik mellben. Itt úgy rémlődtem, mintha az én nevemet hallanám először nevezve a' hegy' viharjából, és legbelsőbb velőm megfagyott bennem, és fenn hang-

gal vaczogtak fogaim. Egyszerre meg kezdett zendülni a' mérleg, dördülni a' szirt, és az órák elköltöztek egyik a' másik után a' balon függő csészénél, és egyik a' másik után egy halálbűnt vetett belé —

Dániel. Isten bocsásson-meg méltóságodnak!

Ferencz. Azt nem tette — a' csésze hegygyé nőtt, de a' másik, tele az engesztelés' vérével mindég magasan tartotta a' levegőben — végtére egy agg férfi jött, mélyen görnyülve bánattól, karja megrágva a' dühödő éhtől; mindeneknek szemeik irtózva fordultak-el a' férfitől, én ismerem a' férfit, egy fiúrtöt vágott-le ezüst hajából, bevetette a' bűnök' csészéjébe és íme az lesüllyedett, hirtelen lesüllyedett egész az örvényig! és az engesztelés' csészéje magasan fellengett! — ekkor szózatot hallottam harsogni füstjéből a' szirtnek: kegyelem, kegyelem a' föld' és az örvény' bűnösének! egyedül te vagy az elvetett! — (mély szünet). Hát mért nem nevetsz Dániel?

Dániel. Hát nevethetek mikor a' bőröm is borzad belé? Álma az istentől jönnek.

Ferencz. Pfui, pfui! ne mondd azt. Bolondnak nevezz, esztelen, ízetlen bolondnak. Tedd ezt, édes Dániel, kérlek, kérlek, csúfolj-ki erősen!

Dániel. Álma az istentől jönnek. Én imádkozni fogok uramért.

Ferencz. Hazudsz , mondom — menj e' perczben, szaladj, ugorjál, lásd , hol késik a' pap, siessen, siessen parancsold ; de mondom neked, te hazudsz!

Dániel. (elmentében). Isten irgalmazzon uramnak!

Ferencz. (vártat múlva). Pór-okosság: pór-félelem! — Hiszen még nem bizonyos, ha nem múlt e az elmúlt, vagy ha talál e szemet a' csillagok felett — hm, hm! ki suttogta ezt belém? Hát áll e valaki bosszút a' csillagok felett? — Nem, nem! — Igen, áll! Rettentőn visít körüllem: bírál fenn Egy a' csillagokon túl! Elébe menni a' bosszúlónak a' csillagokon túl még ez éjjel! Mondom, nem! — sivatag, magános, siket ott fenn a' csillagokon túl — de ha még is valamivel több volna? Nem, nem! nincsen! Parancslom, nincsen! De ha még is volna? Jaj neked , ha felróvatott volna! ha elédbe számoltatnék még ez éjjel! mért borzadozom úgy csontjaimban? Halni! mért ragad-meg úgy e' szó? Számot adni a' bosszúlónak túl a' csillagokon — és ha ő igazságos! árvák és özvegyek , elnyomatnak, gyötröttek nyöszögnek-fel hozzá, és ha ő igazságos? — mért szenvedtek nekem , mért vittem diadalt felölök? —

Mózer. (fellépik).

Mózer. A' méltóságos úr küldött értem. Bámulok Először életemben! Gúnyolni akarja e a' religiót ,vagy remegni kezd előtte?

Ferencz. Gúnyolni vagy remegni, a' mint felelni fogsz. Halljad, Mózer, én majd megmutatom neked, hogy te bolond vagy, ha nem, tehát a' világból üzs bolondot; és te nekem felelj. Hallod? éltedre kell felelned.

Mózer. Egy magasbat idéz bírószéke elé a' gróf. E' magasabb egykor majd meg fog felelni.

Ferencz. Most akarom tudni, most, ebben a' szempillanatban, hogy azt a' rút dőreséget ne kövesssem-el a' szükség'szorításában, hogy a' por'bálványához folyamodjam. Sokszor hörpentém eléd a' Burgundinál gúnykaczajjal: nincsen isten! — most komolyan beszéllek, 's azt mondom: nincsen! minden fegyverekkel czáfolj-meg, mellyek hatalmadban állnak; de én elfújom szám' lehéletével.

Mózer. Ha épen olly könnyen eltudnád fuvni a' menykőt is, melly tízezerszeres mázsasúlylyal fog kevély lelkedre esni! Ezen mindentudó isten, kit te dőre 's gonosz! közepéből az ő teremlésének kiirtasz, nem szorúl védségre a' por'szája által. Épen olly nagy ő a' te tyrannságaidban, mint akár melly mosolyában a' győzödelmes rénynek.

Ferencz. Rendkívül jól, papocska! így tetszel nekem.

Mózer. Én itt egy nagyobb úr' ügyében állok, 's ollyannal szölok, ki féreg mint magam,

kinek tetszeni nem kívánok. Ám csodákat kellen tudnom mivelni: ha makacs gonoszságodból a' vallást kicsikarhatnám. De ha meggyőződésed olly erős, miért hivattál, mondd-meg hát! miért hivattál éjféلكor?

Ferencz. Mert elúntam magamat, 's a' sachenál épen kedvem nem telt. Tréfát akarok magamnak csinálni, papocskákkal czivódnom. Üres ijesz-téssel bátorságomat nem fogod eltörteni. Tudom ugyan, hogy az örökletet reményl, ki itt alatt a' kurtábbat vonja; de csúful megcsalatik. Min-dég olvastam, hogy lényünk nem egyéb, mint a' vér' szökése, és hogy az utolsó vércseppel a' szellem 's gondolat is szétfoly. Ha a' testnek minden gyöngéjiben részt veszén, nem fog e megszűnni annak elromolásával? Nem párolog e szét annak rothadásával? Hagyj eltévedni egy víz-cseppet agyvelődben, 's élted hirtelen szünetet csinál, melly legközelebben határos a' nem-léttel, 's tovább-tartása a' halál. Érzés nem egyéb mint némelly húrok' rezzenetje, az öszve-tört klavír nem zeng többé. Ha hét váraimat a' földről eltörültem, ha ezt a' Vénuszt összezúzom, hát symmetria 's szépség volt. Látdsza! ez a' ti halhatatlan lelketek!

Mózer. Ez elkétségülésednek okoskodása. De ten szíved, melly ezen megmutatásoknál szorongtan remegve ver bordáid ellen, meghazudtoltat. E' pókháló-systemákat elszakasztja az egy szó:

meg kell halnod! — Felhívlak Moor, ez legyen a' próba! ha az halálban is még ingatlan állasz, ha észalapjaid akkor se' hagynak magadra — hát nyerendtéel legyen; ha az halálban csak a' legkisebb borzadály lepend - meg, jaj akkor néked, mert megcsalódtál.

Ferencz. (zavarodva). Ha az halálban borzadály lepend - meg?

Mózer. Több olly nyomorútlakat láttam, kik egészen addig órásián daczoltak az igazságnak, de magában a' halálban az ámulás elszellent. Ágyadnál akarok állni, mikor haldoklól — olly felette szeretném látni, mint költözik-el egy tyrann — ott akarok állni, és meredten szemeid közzé nézni, mikor az orvos hideg nedves kezedet fogja, 's az elveszten mászó eret alig találhatja, és feltekint, 's egy rémítő vállvonítással így szól hozzád: emberi segély hasztalan! Óvjad magad' akkor, óvjad, hogy úgy ne légy mint Richard és Néró!

Ferencz. Nem, nem, nem!

Mózer. Ez a' Nem is ordító Igenné fog válni — egy belső tribunál, mellyet kételkedő turkálásokkal többé meg nem vesztegetsz, fog most felébredni, és feletted ítéletet tartani. De olly felébredés lesz ez, mint az élön eltemetetté a' sírkert' hasában; egy akartalanság lesz ez, millyen az öngyilkosé, mikor a' halálos döfést már meg-

tette, és bánja; villan lesz, melly élfelét
lángözoñiti; egy tekintet lészön! és ha itt
is még ingatlan állasz, akkor nyerendtéel legyen!

Feren cz. (nyugtalan fel 's alá a' szobában).
Papfecsegés! papfecsegés!

Mózer. Most fognak először egy öröklet' kard-
jai lelkeñen átvágni, és most először későñ. —
A' gondolat i sten egy rettenetes rokont tá-
maszt-fel, neve bíró! Látoð Moor, ezernék éle-
tök van újad' hegyén, 's ezen ezerből kilencz-
száz kilenczven kilenczet elnyomorítottál. Neked
Néróul csak a' Római birodalom híjázik, és csak
Pern egy Pizarróul. 'S azt hiszed valljon, az is-
ten megfogja engedni, hogy világában egy em-
ber dühönczként uralkodjék, 's a' fensőt alsóvá
forgassa? Azt hiszed, hogy ez a' kilenczszáz kilencz-
ven kilencz csak rontásnak, csak sátáni játékoð'
bábjainak vannak? O ne hidd azt! minden perczet,
mellyet mellyet nekik előttél, minden örömei-
ket mellyeket bemérgítettél, minden tökélyt
mellyet előlük elzártál, tőled fogja ő majdan ki-
válni, 's ha válaszoðsz reá Moor, akkor nye-
rendtéel legyen.

Feren cz. Semmit se, egy szót se többé! azt
akarod hogy sárepés képzeloösségiðnek szolgálja
legyek?

Mózer. Ime, az emberek' sorsok egy rettene-
tes-szép egyirányban áll. A' mérésze süllyeðő

ez életben, amabban magasan fel fog emelegni; emelődven ebben, amabban sülyedend. De a' mi itt idei szenvedés volt, ott örök diadalom; ott örök végtelen elkétségülés lesz.

Ferencz. (vadan neki menve). Hogy a' mennykő némitson-el, hazugság' szesze te! Mingyárt kiugrom szádból azt az átkozott nyelvedet!

Mózer. Olly korán érzed az igazság' terhét? Hiszen még semmit sem erősítettem-meg. Hagyd mutassam-meg elébb —

Ferencz. Hallgass, és lódúlj a' poklokba megmutatásiddal! a' lélek megsemmisítettik, mondom neked, és erre nekem ne felelj!

Mózer. Azért nyöszörgnek lelkeik az örvénynek is, de Az a' mennyben vonítja rá főjét. Azt hiszed hogy a' díjzó' karát a' semminek sivatag országában elkerülöd? Költözzél bár az ég felé, ő ott vagyon! ha poklokba fészkelnél, ő ismét ott vagyon! 's ha mondanád az éjnek: leplezz-bé! 's a' sötétségnek: rejts-el engem'! a' sötétnek világítania kell körüléd, 's az elátkozott körül derengnie az éjsfélnek — de halhatatlan szellemed ellenszegzi magát a' szónak, 's győz a' vak gondolaton.

Ferencz. De én, én nem akarok halhatatlan lenni — legyen az, a' ki akar, én nem gátolom. Kényszeríteni fogom őtet hogy semmisítsen; dühre fogom ingerelni, hogy dühében semmi-

sítsen. Mondd-meg, melyik a' legnagyobb bűn,
's melly ötet legszörnyebben bosszantja?

Mózer. En csak kettőt ismerek. De ezek nem
követtetnek el emberek által, nem is bosszul-
ják-meg emberek.

Ferencz. Ez a' kettő? —

Mózer. (sokat nyomólag). Atya ölés! így
hívatik az egyik; testvérölés a' másik — mi
halványít ugy egyszerre?

Ferencz. Hogyan, öreg! az éggel állsz e
vagy a' poklokkal szövetségben? Ki mondta ne-
ked azt?

Mózer. Jaj annak, ki mind a' kettőt szíven
hordozza; jobb volt volna neki soha nem szület-
nie. De légy nyugton, sem atyád sem testvéred
nincs többé.

Ferencz. Hahl — hogyan, egyet sem ismersz
felettök? Esmélj még egyszer — halál, menny-
ország, öröklet, kárhozat lebeg szádnak hangján
— egyet sem felettök?

Mózer. Egyetlen egyet sem felettök.

Ferencz. (székbe rogyik.) Rom! rom!

Mózer. De örülj, örülj még is! szerencsésnek
magasztald magadat! Minden iszonyaiddal még
is szent vagy az atyagyilkos mellett. Az átok melly
téged' ér, a' mellett melly amaztat várja, szerele-
mének — a' díjazás —

Ferencz. (felszökve). Rándúlj ezer kriptákba te bogoly te! ki hívott ide? menj mondom, vagy keresztül böklek.

Mózer. Hát felbosszanthat a' papfecsegés egy ilyen philosophot? Hiszen fújjad-el száz' lehelle-tével! (el).

Ferencz. (rémítő mozdulatokban hánykodik a' székben. Mély szünet).

Egy inas. (sietve).

Inas. Amália elfutamt; a' gróf hirtelen eltűnt.

Dániel. (félelmesen jő).

Dániel. Méltóságos ur! egy csapat tüzes lovas vágat a' vár felé, halált halált kajdásznak — az egész falu felzúdult.

Ferencz. Menj, kongass-össze minden harangokat, minden ember takarodjék a' templomba — térdre essék mindenki — minden foglyok oldva 's szabadon legyenek — a' szegényeknek mindent kétszeresen, háromszorosan vissza téríttek mindent — hiszen menj, fuss, — hiszen hívd-el a' gyóntatót hogy bűneimet félre áldozza — még se' vagy oda? (a' zaj hallatszóbbr lesz).

Dániel. Isten bocsássa-meg nehéz bűnömet! hogy egyeztessem ezt megint össze? Hiszen mindég elhányta a' szent imádságot, sok posztillát 's bibliát fejembe sujtott méltóságod, mikor imádkozva talált.

Feren cz. Semmit se felőle — Halni? látod? Halni! — Késő lesz (A' tobzódó Schweiczer hallatik). Hiszen imádkozzál, imádkozzál!

Dániel. Mindég mondtam én, hogy úgy megveti a' szent imádságot méltóságod — de vigyázzon! mikor a' szükség szorít, mikor a' víz lelke' torkáig ér, minden kincseit a' világnak ide fogja egy keresztyén sóhajocskáért adni — Látja méltóságod, engem' elébb kicsúfolt. Itt van most! látja!

Feren cz. (vadúl átöleli). Bocsáss-meg, kedves arany gyöngy-Dániel, bocsáss-meg — lábtól főig ruháztatlak — de imádkozzál — menyekzőssé foglak tenni — foglak, de hiszen imádkozzál — esketlek — térden esketlek — "az ördög" nevébe! hiszen imádkozzál már! (Zúdulás az utszákon, kajdászás, zörömbölés).

Schweiczer. (az utszán). Ostromoljátok! öljetek! Törjetekek-be! Világot látok! ott kell lennie!

Feren cz. (térden). Hallgass-meg engem' imádkozót úristen az égben! — először van — és bizony ne is történjék ismét — Hallgass-meg isten az égben!

Dániel. Istenem! de mit csinál én uram? hisz' ez istentelenül van imádkozva.

Nép. (az útszán). Tolvajok! gyilkosok! ki robajg olly irtóztatón ebben az éjszéli órában!

Schweitzer. (még mindég az útszán). Verd vissza pajtás — az ördög ez, és uratokért jön — hol van Schwarcz a' magicsoportjával? a' vár körül helyezd magadat Grimm te — ostromold a' kerítő falt!

Grimm. (künn). Tűzkanóczokat hozzatok — mink fel, vagy ő le — tüzet dobok teremjibe.

Ferencz. (imádkozik). Én, én nem voltam közönséges gyilkos én úristenem — soha sem vesződtem apróságokkal én úristenem —

Dániel. Isten kegyelmezz nekünk. Még imádásai is bűnökké lesznek. (kövek 's tűzkanóczok röpülnek-be; az ablak-üvegek hullnak; a' várég).

Ferencz. Nem tudok imádni — itt, itt! (mellét 's homlokát ütve) minden olly pusztá — olly kiszáradt! (felkél) Nem! nem is akarok imádni — ez a' győzelme ne legyen az égnek, e' csúfot ne rakják rám a' poklok —

Dániel. Jézus Mária! segítsetek — mentsetek — az egész vár lángban áll.

Ferencz. Fogd ezt a' kardot. | Hamar. Döfd hátulról hasamba, hogy ezek a' fattyúk ne jöjjenek, 's csúfot ne üzzenek belőlem. (a' tűz terjed).

Dániel. Isten mentsen-meg! senkit se' akarok korán még a' mennybe se' elé mozdítani, annál kevésbbé korán a' — (elfut).

Ferencz. (tátott szemmel utána meredve, szünet után). A' pokolba akartad mondani? —

Valóban! ollyasá sejdítek. (bőszén). Ezek az ő hangos trilláji? hallak sziszegni viperáji az örvénynek? — felhatnak — megszállják az ajtót — mért ingok úgy ezen átfúró hegyestől? — az ajtó ropog — dül — megfutamhatatlan — Hah! hát könnyörülj rajtam te! (leszakasztja arany kalaplánczát, 's magát vele megfojtja).

Schweiczer (embereivel).

Schweiczer. Hol vagy szajha eb te, hol? Láttátok é, mint futottak? — Olly kevés barátjai vannak? — Hová bújt-el a' bestia?

Grimm. (a' holtba akad). Megállj! mi fekszik itt útunkban? Erre gyújtsatok —

Schwarz. A' praevenirét játszotta. Dugjátok be kardjaitokat, itt fekszik meggebedve, mint egy macska.

Schweiczer. Holtan? micsoda? nélkülem holtan? Hazudtság mondom — vigyázzatok csak, mi sebesen fog lábaira szökni? (rázza őtet). Héj te! egy atyát ölni, jer te!

Grimm. Ne bajlódjál. Merő-holt.

Schweiczer. (ellép tőle). Ugy van! nem örül — merő-holt — térjetek-meg, 's mondjátok kapitányomnak: ő merő-holt, — engem nem lát ismét. (fejbe lövi magát).

M Á S A D I K S C E N A.

Az előbbi felvonás' utolsó scenájának színhelye.

Az öreg Moor (egy kövön ülve). *Haramja Moor* (átellenébe). *Haramjak* (itt ott az erdőn).

H. Moor. Még sem jön? (egy köre üt törével, hogy az szikrát szór).

Az ö. Moor. Bocsánat legyen bündija — boszszúm keltözött szeretet,

H. Moor. Nem! dagályos lelkennél! úgy ne legyen. Nem akarom hogy úgy legyen. A' nagy szégyen-tettel húzza-át magával az örökletbe! — Mire öltem-meg hát őtet?

Az ö. Moor. (könyűkbe kitörve). Oh én gyermekem!

H. Moor. Hogyan? te sírsz érette — 's e' toronynál?

Az ö. Moor. Könyörület! óh könyörület! (redőlt kezekkel). Most, most ítéltetik gyermekem!

H. Moor. (ijedten). Mellyik?

Az ö. Moor. Hah! milly kérdés?

H. Moor. Semmi, semmi!

Az ö. Moor. Gúnykaczajt jöttél ütni jajom felett?

H. Moor. Áruló lelkisméret! — Ne figyeld beszédem', öreg!

Az ö. Moor. Igen, én fiat gyötröttem, és fiúnak kelle ismét gyötreni engem'; ez az isten' úja — oh én Károlyom! én Károlyom! ha körülengesz a' béke' köntösében bocsáss-meg nekem, bocsáss-meg!

H. Moor. (hirtelen). O megbocsát. (megütődve). Ha érdemli hogy fiadnak neveztessek — meg kell bocsátnia.

Az ö. Moor. Hah! ő nagyon is jól akar nekem. De én elébe akarok omlani könyümmel, álmatlan éjeimmal, gyötrő álmainnal; térdeit át akarom fogni, kiáltani, fennen kiáltani: vétkeztem az ég és te ellened. Nem vagyok méltó hogy engem' atyának nevezzen.

H. Moor. (igen érdekelve). Szívelted volt ama' másik fiadat?

Az ö. Moor. Azt ti tudjátok, egek! Oh miért hagytam magamat egy gonosz fiu' rágalmái által eldörítettetni? Dicső atya járultam az emberek' atyájik közt. Szépen virítottak remény-telt gyermekim körülem. De — oh szerencsétlen óra! — a' gonosz lélek másadikom' szívébe szállt, én bíztam a' kígyóban — elveszve gyermekim mindketten! (elrejtí arczáját).

H. Moor. (messze megy tőle). Elveszve örökre!

Az ö. Moor. Oh mélyen érzem, a' mit Amália mondott; a' bosszúnak szelleme szállalt ajkairól. „Hijába fognak elhaló kezeid fi után nyúlongni, hijába vélended általfogni meleg kezét Károlyodnak, ki nem áll többé nyoszolyádnál“ —

H. Moor. (elfordult arczával neki nyújtja kezét).

Az ö. Moor. Ha te volnál keze Károlyomnak! — De ő távol fekszik a' szűk hajlékban, a' vas álmat alussza már, nem hallja többé szózatját jajomnak — jaj nekem! Halni karjában egy idegennek — semmi fiu többé — semmi fiu, ki szereim' bezárhatná —

H. Moor. (leghevesebb mozdulatban). Most meg, meg kell lennie! most — hagyjatok-el! (a' haramjához). És még is — vissza adhatom e Károlyát? — Károlyát még is vissza nem adhatom — Nem, nem teszem.

Az ö. Moor. Hogyan, jó ember? mit mormogtál mostan?

H. Moor. Fiad — igen agg férfi — (gagyogva) fiad — elveszett örökre.

Az ö. Moor. Örökre?

H. Moor. (a' legszörnyűbb szorongásban az égnek nézve). Oh csak mostan ne hagyd lelke-met elcsünni — csak mostan tarts-fenn!

Az ö. Moor. Örökre, mondog?

H. Moor. Ne kérdezz tovább. Örökre, mondom.

Az ö. Moor. Idegen, idegen! miért vontál-ki a' toronyból?

Az ö. Moor. 'S hogyan? — Ha áldását elkapnám most, mint egy orv, és elkullognék az isteni zsákmánnyal — atya-áldás, mondják, soha el nem vészen.

Az ö. Moor. Ferenczem is elveszve?

H. Moor. (lehull előtte). Én eltörém tornyadnak zárait — add reám áldásod'.

Az ö. Moor. (fájdalommal). Hogy ki kellett irtanod a' fiat, mentője atyjának! — Látd az istenség nem fárad-el az irgalomban, és mi nyomoru férgek alunni megyünk haragunkkal (a' haramja fejére teszi kezét). Légy szerencsés, a' miként irgalmazsz.

H. Moor. (lágýultán felkél) Oh — hol van férfiságom? inaim alélnak, a' tör kihull kezeimből.

Az ö. Moor. Mi szép! midőn testvérek egyetértve laknak együtt, mint a' harmat, melly a' Hermonról a' Zion' hegyeire hullong. Tanuld érdemelni e gyönyört, fiatal férfi, és az ég' angyalai glóriádban langyítják magokat. Bölcseséged ősz hajak' bölcsesége legyen, de szíved — szíved az ártatlan gyermekség' szíve.

H. Moor. O egy eléízét e' gyönyörnek! Csókolj-meg isteni agg!

Az ő. Moor. (megcsókolja). Gondold hogy atyacsók, 's én azt fogom gondolni hogy fiamat csókoltam — te sírni is tudsz?

H. Moor. Gondolám, hogy atyacsók! — Jaj nekem, ha most hoznák!

Schweiczer' kísérőji. (néma szomorban lépnek-fel, lehajtott fej- 's arczakkal).

H. Moor. Egek! (ílegenen visszalépik, 's elakar rejtezkedni. Mellette elvonulnak. O el néz tőlök. Mély szünet; megállnak.)

Grimm. (süllyesztett hanggal). Kapitányom!

H. Moor. (nem felel 's visszábbra lépik).

Grimm. Ártatlanok vagyunk, én kapitányom!

H. Moor. (feléjük nem nézve). Kik vagytok?

Grimm. Nem népsz reánk. A' te híveid.

H. Moor. Jaj nektek, ha nekem hívek valátok.

Grimm. A' vég-üdvözlétszolgád-Schweiczer-től — soha nem tér meg ismét a' te szolgád Schweiczer.

H. Moor. (felszökvn). Tehát nem leltétek?

Schwarz. Holtan leltük.

H. Moor. (vidan felszökdelve). Hála, hála néked intézője a' dolgoknak — öleljetek-át gyer-

mekeim — könyörület legyen ez óta sorsvetésünk — Most ezen is túl volnék — minden túl.

Új haramják Amália. (repeső fürtökkel).

A' haramják. Hujja! hujja! egy fogás, egy gyönyörű fogás!

Amália. A' holtak, kiáltják, szavára feltámadtak — bátyám él, ebben az erdőben — hol van, hol? Károly! bátyám! — Hah! (az öregnek rohan).

Az ö. Moor. Amália! leányom! Amália! (karjaiba sajtva tartja).

H. Moor. (visszaszökvén). Ki hozza e' képet elémbé?

Amália. (elszökik az öregtől, a' haramjának röpül, 's elragadtan átöleli). Bírom ötet, óh tí csillagok! bírom ötet ismét!

H. Moor. (magát tőle elszakasztva; a' haramjához) Fel! induljatok! Az ördög elárult.

Amália. Jegyesem! jegyesem! te őrvöngsz! Hah! gyönyör! mért vagyok olly érzetlen, közepén a' kéjörvénynek mért olly hideg!

Az ö. Moor. (magát öszveszedve). [Jegyesed? leányom! leányom! jegyesed?

Amália. Örökké az övé! örök-örök-örökké az enyém! — óh tí hatalmai az égnek! Mentse-

tek-meg e' halálos gyönyörtől, hogy szét ne cnyésszem a' súly alatt!

H. Moor. Rántsátok-le rólam, és öljétek meg! és gyilkoljátok-meg őtet! engem'! titeket! mindent! az egész világ romúljon-el! (el akar).

Amália. Hová? hogyan? szerelem, öröklet, kéj, végtelenség, és te futamlol?

H. Moor. El! el! — Legszerencsétlenebbje a' menyeknek! — Nézz-ten magad, kérdezz ten magad, 's hallj. — Legszerencsétlenebbje az atyáknak! Hagyj futamnom örökre!

Amália. Tartsatok! az istenért tartsatok! — Ejjeledik szemeim előtt, ő futamik!

H. Moor. Későn! hiába! A' te átkod atyám, — ne kérdezz többet! — én én — átkod — vélt átkod! — Ki csalt engem' ide? (vont karddal a haramjának menve) 'Ti teremtsi az örvénynek, kicsoda közületek csalt engem' ide? Hát enyéssz' szét Amália! Halj-meg atyám! halj-meg harmadszor általam! — Ezek a' te mentőid gyilkosok 's haramják! Károlyod az ő kapitányok, (az ő. Moor lelkét kilehelli).

Amália. (Szoborként némán 's meredten áll. Szőnyű szünetben a' banda).

H. Moor. (egy tölgynek futva). Lelkeik azoknak, kiket szerelmök' mámorában fojtottam-meg, kiket álmokban zúztam széllyel, — hahahah! halljátok a' portoronyt durranni a' vajudók' szé-

keik felett? Látjátok a' lángokat a' csecsemők' bölcsőjire verődni? ez, ez, nászmuzsika — óh ő nem felejt, tud ő kapcsolni — azért nekem nem a' szerelemnek kéje! azért kívül nekem a' szerelem! ez, ez, viszondij!

Amália. Való hát! úr a' mennyben! való — Mit műveltem én, én ártatlan bárány? Én eztet szereltem!

H. Moor. Ez több mint a' mit egy férfi tűr-el. Ezer csövekből hallottam felém füttyülni a' hallát, és egy lépést se' tértem-ki: még csak most tanuljak asszonyként remegni, remegni egy asszony előtt? Nem, férfiségomat egy asszony meg nem rendíti, — vér! vér! csak asszonyi döbbenés — vért kell hörpente nem, majd el fog múlni. (el akar futamni).

Amália. (karjaiba omlik). Gyilkos, ördög nem adhatok-ki rajtad angyal!

H. Moor. Félre, hamis kígyó! gúnyt kaczagl! akarsz egy örvongó felett, — de én daczlok a' végzetnek, a' tyrannak — hogyan, te sírsz? ó ti átkozott gonosz csillagzatok! Ugy teszen mint ha sírna, mint ha még egy lélek értem sírna. (Amália karjai közzé borúl). Hah, mi ez? ő nem köp-le engem', nem taszít-el magától — Amália! elfelejtéd? ám tudod é, hogy kit ölelsz Amália?

Amália. Egyetlen: megvá hatatlan!

H. Moor. (felvirúlongva). Ő megbocsát nekem, ő szeret engem'. Tiszta vagyok mint aetherre az égnek, ő szeret engem'. — Könnyező hála néked könyörülő a' mennyben! (térdre borúl és fennen sír). Lelkem' békéje visszatére, a' kín kiviharlott, a' pokol nincs többé — Lásd, o lásd! a' fény' magzati sírnak a' síró ördögök' mellökön — (felkelve a' haramjához). Ám sírjátok ti is! sírjátok, sírjátok, hiszen olly szerencsések vagytok — Amália! Amália! Amália! (függve marad ajkain; mindketten néma ölelésben).

Egy haramja. (mérgesen elé lépve). Meg-állj, áruló! Mingyárt ereszd-el ezt a' kart, vagy olyan egy szót mondok szemedbe, hogy füleid megrendüljenek belé, 's fogaid vaczogjanak rettenetből! (szabljáját közzéjük mereszti).

Egy vén haramja. Emlékezzél a' cseh erdőkre! Hallod e, reimegsz? — a' cseh erdőkre emlékezzél! Hűtelen! hol vannak eskeid? olly hamar feledni a' sebeket? Mikor szerencsét, becsületet, 's éltet sánczba vertünk érted? Mikor mint a' falak álltunk, 's miként pajzsok felfogtuk a' vágásokat, mellyek tégedet kerestek — nem emelted-fel akkortán kezedet vas esküvésre, 's nem esküttél hogy bennünket soha el nem hagysz, miként mink el nem hagytunk? — Becstelen! Hűségfelejtett! És visszalépsz, mikor egy lotyó rí?

Egy harmadik haramja. Pfiu! az eskütörésre! A' feláldozott Roller' lelke, kit tanúnak kényttétél-fel a' holtak' országából, pirulni fog gyávaságodért, 's fegyverzve szálland-fel sírjából tégedet fenyíteni.

A' haramjók. (Össze vissza, ruhájikat felszaggatván). Ide nézz, ide, ismered é ezeket a' sebhelyeket? te a' miénk vagy! szívünk' vérével vettünk téged' sajátunkká, a' miénk vagy, és ha bár a' Mihály arkangyal Molocchal tusába eredjen! — Lódulj velünk, áldozatért áldozat! Amália a' bandának!

II. Moor. (Amália' kezét elereszti). Vége van! Meg akartam térni, és atyámhoz menni: de Az a' mennyben mondá: ne legyen! (hidegen). Balgatag dőre én! mért is akartam azt? Hát megtérhet e még a' nagy bűnös? azt régen tudhatam volna — Nyugton légy, kérlek, légy nyugton! hiszen így is helyén van. Én nem akartam, mikor O keresett engem'; most hogy én keresem O tet, O nem akar; mi javaltathatóbb? Ne görgesd így szemeidet — hiszen Néki nincsen szűke rám. Nincsenek e teremtményei egész teljével, egyet könnyen nélkülözhet; ez az egy most én vagyok. — Jőjtek, barátim!

Amália. (vissza szaggatja). Állj-meg, állj-meg! Egy döfést, egy haláldöfést! újdon' elhagyatva! vond szablyádat, 's könyörülj!

H. Moor. A' könyörület a' medvékbe szállt — én, én nem gyilkollak.

Amália. (térdeit átfogva). Oh az istenért, minden irgalmasságért! Hiszen nem akarok én többé szerelmet; jól tudom, hogy ott fenn csillagink ellenkezően futják egymást — halál csak az én kérelmem. — Elhagyatva, elhagyatva! vedd egészen irtózatoss teljében: elhagyatva! Én túl nem tűrhetem. Hiszen látod, azt asszony túl nem tűrheti. Halál csak az én kérelmem! Lásd kezem reszket! nincs döfésre bátram. Szorongódom a' villogó él előtt — hiszen neked olly könnyű, olly könnyű; mester vagy az ölésben, vond szablyádat, és szerencsés vagyok.

H. Moor. Egyedül akarsz szerencsés lenni? El! én asszonyt nem gyilkolok!

Amália. Hah fojtó! te csak a' szerencséseket tudod ölni, az élet-úntak mellett elballagsz. (A' haramjához mászik) Hát' könyörüljete rajtam ti a' hohér' tanítványi! — olyan egy vérszomjús könyör van pillanatjaitokban, mely a' nyomorultat vigasztalja — mestertek hivalkodó pulya szívére kérkedő.

H. Moor. Asszony, mit mondasz? (a' haramják elfordúlnak).

Amália. Semmi barát? Ezek közt sincs barát? (felkél) O hát taníts te engem' halni Dí-dó! (El akar menni, egy haramja czéloz).

H. Moor. Megállj! ne merj! — Moor' kedvese csak Moor által haljon! (meggyilkolja). —

A' hara m j á k. Kapitány, kapitány! Mit mivelsz? megbőszültél?

H. Moor. (merevedt pillanattal nézván a' holtat). Meg vagyon találva! Ez a' vonaglás még — és vége leszen. — Ime nézzétek hát! van e még mit kívánnotok? Ti nekem egy éltet áldoztatok, egy éltet melly nem volt már a' tiétek, egy éltet telve unidokság- 's szégyennel — én nektek egy angyalt öltem-meg! Hogyan? csak jól nézzetek ide. Elégedtek vagytok most?

Grimm. Uzsorával fizetted-meg tartozásod! Azt tetted a' mit semmi férfi becsületéért nem tenne. Jőj most tovább!

H. Moor. Te mondod azt? Ugy é szentnek élete kalózkod' életéért: hasonlatlan a' csere? — Mondom mondom néktek, ha mindenki közzületek a' vesztő padra állna, 's magából egy darab húst a' másik után csípetne-le lángoló fogóval, 's a' kínzás tizenegy nyári nap tartana, e' könnyűt nem fontolná. (késérű kacajjal). A' sebhelyek a' cseh erdők! Ugy, úgy, természetesen! meg kelle fizettetniök.

Schwarcz. Légy nyugtan kapitány! jőj velünk, ez a' látat nem neked való. Vezess tovább!

H. Moor. Állj-meg — még egy szót mentünk előtt — figyeljetek ti kártörvendő bakóji ádáz inté-

tésemnek. — E' percz óta kapitánytok lenni megszünöm. Tirúlat- és borzadással teszem-le itt ezt a' vére. pálczát, melly alatt jusúltaknak véletem 'magatokat bűnhődnetek, 's a' setétség' műveivel ezen mennyei világosságot bekevernetek. Költözzetek - el jobbra és balra — Soha örökké közös dolgunk nem lesz.

A' har am j á k. Hah bátortalan! hol vannak fellengő plánjaid? Szappan-hólyagok voltak, melyek egy asszony' halálhörgésén elpattannak?

H. Moor. Oh mi kába én, ki a' világot iszonyok által szépülni véltem, és törvényteleniséggel a' törvényt fentartatni. Bosszúnak neveztem 's jusnak — magamra mértem, óh Elélátás! szablyádnak csorbájit kiköszörülni, 's pártosságodat jókká tenni — de óh hiu gyermekség, itt állok szélén egy rettenetes életnek, 's fogvaczogás- és orditással látom által, hogy két ember mint én, az erkölcsi világ' egész alkotmányát földre rontaná. Kegyelem, kegyelem a' gyermeknek! ki téged' meg akart előzni — egyedül a' te sajátod a' bosszú. Te nem szorulsz ember' kezére. Ám nem áll már hatalmamban az elmúltat beérni — rontva marad már, mi elromúlt — a' mit lerohantottam, örökké soha fel nem kel ismét — de méglen maradt valamim, a' mivel a' megbántott törvényeket megengesztelhetem, 's a' megbántott rendet ismét meggyó-

gyíthatom. Aldozat kell neki — áldozat, melly sérthetetlen felségét az emberiség előtt felredőljé — ez az áld ennen vagyok. Halált kell érte halnom.

A' haramják. Vegyétek-el kardját, meg akarja magát ölni.

II. Moor. Dörék tí! örök vakságra kárhoztattak! Azt vélitek tán, hogy egy halálos bűn egy értékű leszen halálos bűnökkel? azt vélitek hogy a' világ' öszhangja ez istentelen zűrhanggal nyere rend? (megvetőleg lábaikhoz hajítja fegyverit). Elően bírjon. Megyek ennen magam' az igazság' kezébe átadni.

A' haramják. Békóba vele! megőrült.

II. Moor. Nem mintha kétkednem hogy elég korán meg ne lenne, ha a' fenső hatalmak akarják. De álmomban üthetne rám, vagy elérne a' futamban, vagy erőszak- 's szablyával ölelnemeg: 's akkor még ennen érdemem is elveszendt volna, hogy önakartan haltam-meg érette. Minek rejtgessek még tovább tolvajként egy éltet, melly tölem az égbeli örök' tanácsában már régen elvételett?

A' haramják. Hagyd költözzék. A' nagyember-szomj ez. Életét hiu csodálásra akarja kitenni.

II. Moor. Lehetne érte csodáltatnom. (Elmélet után). Emlékezem egy szegény élődire, ki-

vel átjötemkor beszéltem, napszámba dolgozik, 's élő magzata tizenegy — ezer louis'd'ore jut annak, ki a' nagy haramját élön adja által — azon embernek lehetend segítni. (el.)

Jegyzetek 's utánszó.

Amália' éneke. (lap. 113.) Szentilonaitól.
— *Walhalla*, az éjszaki mythologiában Elysiont jelent.

Bramarbaszkodni. (lap. 35.) Brabarbasz (Holbergnek egy vígjátékában) egy olly characterű személy' neve, melly duzmadtan kérkedik olly tettekkel, mellyeket se' nem vitt, se' nem vihet véghez.

Brútusz' 's Caesár' alvilági dialógját (lap. 165.) fájdalom! most még csak rímetlen trochaeuszokban adhatám, mivel azon próba, mellyet minden technikájának megtartásával tévék, még úgy sem sikerült, hogy csak valahogy megnyugtassa az olvasót.

Haramjaének (lap. 159.) Néha utánazat.

Hektor' bucsúja (lap. 69, 70.) Szabadon néha, itt ott használván Schillernek azon kidolgozását is, mellyet versei' gyűjteményébe vön-fel.

Herrmann' szelleme. (lap. 30.) Itt a' hős Arminiuszra, Quintiliusz' Várusz' győzőjére fognak olvasóim emlékezni.

A' Nórimerbergiak 's a' t. (lap. 92.) német közpéldabeszéd, melyet e' helyen nem vala szabad más magyarral felcserélni.

Nyelvbéli szokatlanságok, melyek e' munkában elé kerülnek.

Böröndö, coffre. Bűnkemencze, e' helyen (lap. 41), de csak e' helyen a' purgatóriumot Spiegelberg' szeszélyében elég furcsán másolja. Cselle m, alattomos csalárdkodó mesterkedés; — másoknál néha finesse. Él v, Genuss; az él gyökérhez a' v formativum substantivale járulván, mint nyelv-ből nyelv. Eskü az, euphoniázott esk gyökér; („a' hit-'s eskü-szegőnek“ Himfy). Fel-e-le-m-zeni, in elementa resolvere; (mikép? l. Berzsenyinek 2-dik kiadását). Fesz-erő, Spannkraft. Forrgatag, Strudel (Sándor), Gépely, vectis (Márton); gépelyzet machina, kereklet, 's a' t.; emez talán (l. 96.) Rollertől elég határozással mondatik. Hévhid eg, hitziges Fieber; első szemre talán el nem lehet kerülni a' contradictiót ezen esetben. Hija zni, mangeln; hibázni: idegenség, bár megrögzött is, a' német fehlen után. Iszony, Grauel. Kardolni, fechten nálam azonban. Mi lehet gyökere Molnár Albert' há s á r t o s á n a k, melly Fechtmeister't jelent? Katonálni, mint szolgából szolgálni. Könyör, Mitleid; erről 's e' féle gyökekről egykor többet. Mell-tyű, Schürbrust. Mércés sze, Wagschale. Mörleg, Wage. Rejlik, rejt: mint fejlik, fejt; igen igazságos és szép formátio: hanem csak lassanként hozassék-be, mivel homályos első szemre. Rom, das Verderben, 's die Ruine. Sirkert, Kirchhof; igen költői, 's versben is a' használhatatlan temető' helyén felette

szep. Szélszak, Windsbraut. Szende gelas-
sen 's nem szelid, mint a' minap értette valaki;
erdélyi szó. Szószék, cathedra. Szűn-estve;
Feyerabend; egy asszonyság' helyes javaslata sze-
rent. Talány, Raethsel. (Helmeczi). Törvény-
fa, Hochgericht; erdélyi szó (Thewrewk). Üdv,
Heil. Ugrány, harlequin (Márton). Undor,
Abscheu. Vágytárs, Bahler. Viharfény,
Wetterleuchten. Zsar-pad, tortura; a' vallást
kizsárolhatni a' czél, a' kínzás csak eszköz: 's ezért
amaz ádglyékért e' szó képzéséhez. — A' mik it'
kihagyattak, hihetőleg nem szorulnak többé meg-
jegyzésre.

Több e' féle szokatlanságokhoz kisztetém e'
munkában folyamodni, ha az originál szorosságot
kivánt. Minden lócuszt egyenként védeni, a' mint
reménylem, szükség nem lesz, mert az utolsó
évtized óta sok a' mi kezdetben el nem akara is-
mertetni, polgári just nyere már; de az író' önér-
zete ellen is van, hogy minden tettéért mentő
írást adjon. — Kár! 's valóban nagy kár! hogy
sokan a' jó ügyet valamelly bohós hozzá-ragasz-
kodással gyanuba hozhaták, midön t. i. sem a
nyelv' törvényeit világító kalauzként szünetlenül
szem előtt nem tartották; sem a' szabadsággal,
mellyet maga a' nyelv önkényt enged nevelőji-
nek, mérsékletten nem éltenek: 's vak buz-
góságokban nem csak az olvasót, hanem önnön
tárgyokat is annyira elfeleltheték, hogy vég-
tűre valóban egyebet nem nyujtanának, mint új

és hibás formák' gyűjteményét, foglalat nélkül, character nélkül. Valami mellett mértéken túl 's czéltalanul buzogni annyi, mint ellene buzogni: 's ebből jött, hogy mind azokra is, kik az őseinktől kapott kincset gyarapítani és inghatlan komoly meggyőződés szerént szépítve művelni minden alkalommal ügyekeztek, hogy mondom, azon érdemesekre is gúnyt háritana a' már felboszult sokaság.

Mindennapi 's közönséges ellenvető kérdés az, hogy ki ada just az írónak avval élni, mi eddig még nem élt, 's vele a' nemzetet kínálni? — Ez ennyit tesz: ki ada just Gutenbergnek — vagy akárki volt legyen az — hogy nyomtató mesterséget gyakoroljon, 's avval a' világot kínálja? — Eleve bűvmesternek kiáltották 's üldözték is: de a' magát némán ajánló ujság önbecsében birván jusát, nem szorúlt a' feltalálók' kínálására — az idő önkényt elfogadta. Így van a' nyelvben is! hol minden jó maga magában viseli jusát, 's minden ellenkezés mellett sem fog kiveszni; a' rossz pedig, akár mint buzgunk mellette, lassan ki fog veszni. Amarra idővel rá fogja nyomni a' néma köz-egyezés a' jus' külső pecsétjét is, akár mint bajlódtak ellene: mert ha akadályozni 's késtetni lehet is a' helyest, ki nem írthatjuk.

A' publikumot inkább nem tisztelheti az író, mint mikor czélja' kiviteléhez minden oldalú ké-

születtel járul; 's — mivel most a' nyelvről szólnunk — a' nyelvet is ügyekezzeék félbe nem törendő studium által annyira magáévá tenni, hogy az olvasótól bizodalmot érdemeljen ott is, hol az az író' ideájának elejéig el nem járhat. De az írónak 's van jusa az olvasótól kívánni, hogy az, anyai nyelvének törvényeit, ha felületesen is, csak anynyiban értse, hogy a' törvény-irányos ujitásokon fel ne akadjon: ha az olvasó eddig tágitja miveltségét, bizonyosan haladék nélkül fog minden józan-gyakorlású könyveken által menni. Minél tanultabbnak tarthatja publikumát az író, annál méltóságosabban fog kitűzött céljához járulni. 'S van szerencsém olly méltó személyek' barátságát bírhatnom a' közönség közzül, kik minden tekintetben igen sok scribenseket taníthatnának, mivel, fájdalom! vannak, kik az író' értékét nem érzvén, csak ön szeszélyeiknek udvarolnak, 's cselekedeteik minden komolyan megfontolt észalap nélkül szükölködvén, végre azt eszközlik, hogy az egész íráság gyanúba süllyed.

Fájlalni lehet hogy az, ki valamelly cél után a' neologok' pályáján vívott, mivel a' régi út házajaival minduntalan félbe törte volna, hogy, mondom, az kénytelen vagy a' legkeményebb gáncsokat eltűrni, vagy a' munkával védírást vagy engedelemkérő levélt együtt bocsátani. Ezt itt nem tévén tudja Kiadó hogy ellenjei munkája mellett békén el nem haladnak, 's azért egyszersmind ele-

ve kénytelen kinyilatkoztatni magát, hogy a' mi a' nyelvet illeti mivében, csak azokat ismeri-el Pairjeinek, kik azt vele egy álláspontból szemlélük. A' mi a' többit illeti, minden értőnek tribunálja alá esik.

Szándéka volt az írónak ezennel Schiller' akkori költői karaktere felől mikor e' munkát írta, 's magáról e' munkáról is kiterjedten értekezni: hanem változott feltétellel e' gondolat' kivitelét akkorra hálasztá, mikor — ha e' darab kímélve fogadtatnék — Schillernek e' periódba eső több drámájával is (Szemele, Fiesco, ármány 's szerelem) szabad leend fellépnie; 's ekkor a' plánum azon egész periódra (1777 — 1784.) ki terjedjen.

A' mi a' fordítást illeti, arra emlékeztet a' a' kiadó, hogy azon principiumot követé benne, mellyet Shakespearnél Voltaire 's most a' három Voss; fejtését máskorra tevén el, mivel megkívántató hosszasa végett itt helyt nem találhat. Nem fogja a' rab fordító' nevét elkerülni, noha ezt talán nem érdemlé. Ha az illy dolgozás magasabban álljon a' tolmácsolásnál, 's másolathoz közelegjen: több figyelemre kell a' költőt érdekesíteni mint az olvasót — de ezt se' lévén szabad elmulasztani, milly szikla nem vetődik a' vívó' útjába! Ki igazi főcuszát ismeri az illyen feladásnak, Scyllát és Charybdiszt fog látni, 's talán nem hiún egészen. Én azt reménylem, hogy

ha némellykor az olvasót kevésbbé figyellém is, másutt ismét ki pótlottam kárát; 's a' költőnek valamelly szépsége megmaradt, melytől különben meg volt volna fosztva.

Pest, Májusban 1823.

S. F. J.

H i b á k.

Lap. 27 sor 4 a' kellett után kimaradt ez: volna. L. 27 s. 11 kiadnék hely. o. kiadatnék. L. 29 s. 26 házal hely. o. háza'. L. 56 s. 19 előtt hely. o. előtte. L. 86. s. 18. találtad hely. ol. találtál. L. 100 s. 5. érteitek után kimaradt: ismerlek Spiegelberg! L. 167 s. 12 özhangzás hely. ol. özhangzás. L. 171 s. 2. ki itt beszélsz hely. ol. ki itt beszél. L. 191 s. 3 diadalom után kimaradt: a' mi itt véges diadalom. A' tisztelt olvasóktól ezekért, 's némelly kevés más helybeli elvételésekért szives bocsánatot reménylünk.

A' sajtó alól kikerült Januárius' 15. 1824.

1 8 2 4.

Pesten, Fűskúti Landerer Lajosnál kijött

Schedel' külföldi Színjátékainak

első kötete, melly „a' haramját“ foglalja
magába.

Az ára kötetlenül Párisi foglalatú szép boríték-
kal 40 kr. Conv. Pénz.

Megtalálni

Debreczenben: Ns. Csáthy' özvegyénél.

Egerben: Makáry György ügyész urnál.

Fejérváratt: Ráder könyvkötőnél.

Győrött; Scháten könyvkötőnél, 's Schwaiger
könyvárosnál.

Halason: Mihó könyvkötőnél.

Kassán: Vajda könyvkötőnél.

Kolosváratt: Thierry könyvárosnál.

Komáromban: Töltessy könyvkötőnél.

Kőszegen: Ludvig könyvkötőnél.

Pápán: Zsoldos' özvegyénél.

Pécsett Gundl könyvkötőnél.

Pesten: Landerer, Eggenberger, Kilian, Müller,
's Ivanics könyvárosoknál, 's a' Kiadósnál (Szer-
vitapiacson, 420 Sz., 2-dik emeletben, balról).

Posonyban: Landerer és Schwaiger Könyváro-
soknál.

Szebenben (Erdélyben) : Thierrynél.

Szegeden : Kibling könyvkötőnél.

Szentesen : Varga könyvkötőnél.

Szombathelyen : Zsoldos könyvkötőnél.

Temesváratt : Reszler könyvkötőnél.

N. Váradon : Váry könyvkötőnél.

Veszprémben : Vázsonyi könyvkötőnél.

A' H a r a m j á k,

Dráma öt Felvonásban;

írta

S c h i l l e r F r i d e r i k.

3-ad rét. 218 lap.

Az olvasó itt Moor Károlyban eleven képét egy eltévedt nagy léleknek fogja csodálni, mely minden legfőbb adományai mellett is el vala veszve. Zabolátlan tűz és rossz társaság álomba ringatták szive' nemességét, 's atyjának vélt átka erkölcsi lánczait egészen eltörte, 's gyújtogató gyilkosok' fejedelmévé tette. Itt vétket vétekre, iszonyuságot iszonyuságra torlott, a' sors egy örvényből más mélyebbe taszítá: míg végtire majdnem örjöngő kétségbeesésben zajlonga. De nagy és felséges maradt ő a' szerencsétlenségben is, és szerencsétlenség által kelle végre ismét vissza térülnie a' Jeleshez. Illy férfit Moorban — a' haramjában — gyűlölve fogunk siratni, 's iszonyodva szeretni. — Által ellenében Ferencz áll, a' legrejtettebb gonosznak rettenetes képe; elméje a' legfinomabb metaphysikai elme, de melyet a' legrosszabb szív vezet: minden szörnyeteg-tetteit ő belső szava ellen mentegeti, mert csak így vala lehető, hogy azokat mint e m b e r vigye véghez. De a' lelkisméret' belső férgét még sem tu-

dá ezennel örökre kiirtani, 's végre minden képzetet felül múló rémítő borzamatbarázza, 's életcrejét-émesztő álmak rágdalván lelket, önölés által kerüli-el testvérje' boszúját. — Fájlalni fogjuk az agg atyát, ki magát 's házát gyöngéldése által elrombolja. — A' Szezelem Károly' 's Amália' szivében a' legirtózatosh környülállások közt is győződelmet viszen; 's gyönyörű idealitásával 's gyöngédségével a' többi körüllevő szörnyeteg-képekkel hatalmas kontrasztot ad. — Az olvasó borzadva fogja látni, milly örök váltogatása a' legkinzőbb indulatoknak követi a' gonoszt mi rettentően léphetik-ki ösvényéből a' legjelesb ifju is, mikor nem zabolázza vadan csapongó lelkét, 's a' sziv' és ész' korlátain által-tör; 's milly rideg úton oldja-fel végre a' Sors az élet' legzavartabb csomóját is.

